

Vi och de i Norden

En studie i föreställd gemenskap och andrafiering

Maria Andersson

Avhandling pro gradu

Våren 2012

Nordiska språk

Finska, finskugriska och nordiska institutionen

Humanistiska fakulteten

Helsingfors universitet

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Humanistiska fakulteten		Laitos Institution – Department Finska, finskugriska och nordiska institutionen	
TekijäFörfattare – Author Maria Andersson			
Työn nimi Arbetets titel – Title Vi och de i Norden – en studie i föreställd gemenskap och andrafiering			
Oppiaine Läroämne – Subject Nordiska språk			
Työn laji Arbetets art – Level Avhandling pro gradu		Aika Datum – Month and year juni 2012	Sivumäärä Sidoantal – Number of pages 106
<p>Tiivistelmä Referat – Abstract</p> <p>I min studie undersöker jag föreställd gemenskap och andrafiering i Norden. Syftet med studien är att få en bild av vad föreställd gemenskap innebär i Norden idag samt vilken form av andrafiering som förekommer i Norden. För att nå syftet granskar jag användningen av pronomenen <i>vi</i> och <i>de</i> med fokus på vem som inkluderas i och vem som exkluderas ur den nordiska gemenskapen. Ytterligare ett syfte med studien är att synliggöra vem eller vad som framställs som ett hot mot gemenskapen.</p> <p>Undersökningen av pronomenen <i>vi</i> och <i>de</i> sker genom både en kvantitativ och kvalitativ analys av pronomenanvändningen i artikelkommentarer på webben. Mitt material består därmed av webbkomentarer, givna under 2009 och 2010, på artiklar som berör Gunnar Wetterbergs förslag att bilda en nordisk förbundsstat. Sammanlagt utgörs mitt material av de trettio första artikelkommentarerna till nio artiklar i åtta nordiska dagstidningar. Av dessa står <i>Dagens Nyheter</i>, <i>Aftonbladet</i>, <i>Dagbladet</i>, <i>Politiken</i> och <i>Jyllandsposten</i> för skandinaviska artikelkommentarer medan <i>Hufvudstadsbladet</i>, <i>Vasabladet</i> och <i>Helsingin Sanomat</i> bidrar med ett utomskandinaviskt perspektiv.</p> <p>Studiens resultat visar att både föreställd gemenskap och andrafiering förekommer i Norden idag. Föreställd gemenskap tar sig uttryck i nordbornas starka identifikation med både en nationell och nordisk gemenskap. Den nationella gemenskapen kännetecknas av referenser till nationen och nationella särdrag medan den nordiska kännetecknas av ospecifika referenser till det gemensamma i Norden. Andrafiering förekommer främst i nationell bemärkelse vilket framhäver förekomsten av nationell gemenskap i Norden. Inom Norden utsätts Island för dold andrafiering medan övriga länder öppet distanserar varandra genom negativ homogenisering. Utom Norden utsätts Ryssland tillsammans med andra stormakter för andrafiering och framställs tillsammans med EU och en alltmer globaliserad värld som potentiella hot mot en nordisk gemenskap.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Norden, föreställd gemenskap, andrafiering, pronomenen vi och de, identitet			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Campusbiblioteket i centrum			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och forskningsfrågor	4
1.2 Disposition.....	5
2. Bakgrund.....	6
2.1 Norden och Skandinavien	6
2.1.1 Språken i Norden.....	6
2.2 Nordiskt samarbete	9
2.2.1 Föreningarna Norden och Nordens hus	9
2.2.2 Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.....	10
2.2.3 Nordiskt språksamarbete och nordisk språkgemenskap	12
3. Tidigare forskning.....	15
3.1 Föreställd gemenskap	15
3.2 Föreställd gemenskap i Norden	21
3.2.1 Perspektiv på Norden	21
3.2.2 Det nordiska projektet, skandinavism och nordism	23
3.2.3 Centrum och periferi i Norden	26
3.2.4 Nordisk gemenskap idag – livskraft och hotbilder	29
3.3 Andrafiering	32
3.3.1 Stereotypisering.....	35
3.3.2 Nationell andrafiering	36
4. Material och metod	39
5. Analys	41
5.1 Centrala teman i artikelkommentarerna	43
5.1.1 <i>Dagens Nyheter</i>	46
5.1.2 <i>Aftonbladet</i>	49
5.1.3 <i>Dagbladet</i>	50
5.1.4 <i>Jyllands-Posten</i>	52

5.1.5	<i>Politiken</i>	54
5.1.6	<i>Hufvudstadsbladet</i>	56
5.1.7	<i>Vasabladet</i>	57
5.1.8	<i>Helsingin Sanomat</i>	58
5.1.9	Sammanfattning och diskussion	59
5.2	Kvantitativ beräkning av <i>vi</i> och <i>de</i>	63
5.2.1	<i>Vi</i>	65
5.2.2	<i>De</i>	68
5.2.3	Sammanfattning	70
5.3	Kvalitativ analys av <i>vi</i> och <i>de</i>	71
5.3.1	<i>Dagens Nyheter</i>	76
5.3.2	<i>Aftonbladet</i>	80
5.3.3	<i>Dagbladet</i>	82
5.3.4	<i>Jyllands-Posten</i>	84
5.3.5	<i>Politiken</i>	86
5.3.6	<i>Hufvudstadsbladet</i>	89
5.3.7	<i>Vasabladet</i>	91
5.3.8	<i>Helsingin Sanomat</i>	93
5.3.9	Sammanfattning och diskussion	96
6.	Avslutning	100
	Litteraturförteckning	102
	<i>Bilaga 1 Materialförteckning</i>	

Figurförteckning

<i>Figur 1.</i> Materialöversikt	45
<i>Figur 2.</i> Analyserade pronomenformer i de skandinaviska språken	64
<i>Figur 3.</i> Fördelning av <i>vi</i> enligt böjningsform för trettio kommentarer per skandinavisk artikel.....	65
<i>Figur 4.</i> Fördelning av <i>vi</i> enligt böjningsform för tjugofem finska kommentarer.....	66
<i>Figur 5.</i> <i>Vi</i> per tusen ord enligt språk och artikel	66
<i>Figur 6.</i> Fördelning av <i>de</i> enligt böjningsform för trettio kommentarer per skandinavisk artikel.....	69
<i>Figur 7.</i> <i>De</i> som personligt pronomen per tusen ord i de skandinaviska artikelkommentarerna	69
<i>Figur 8.</i> <i>Vi</i> :ets betydelsomfång och klusivitet enligt kategorier	74

Diagramförteckning

<i>Diagram 1.</i> Fördelningen av <i>DN</i> -kommentarernas 27 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier..	78
<i>Diagram 2.</i> Fördelningen av <i>DN</i> ² -kommentarernas 24 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier	79
<i>Diagram 3.</i> Fördelningen av <i>Abl</i> -kommentarernas 29 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier..	81
<i>Diagram 4.</i> Fördelningen av <i>Dbl</i> -kommentarernas 30 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier .	84
<i>Diagram 5.</i> Fördelningen av <i>JP</i> -kommentarernas 43 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier ...	86
<i>Diagram 6.</i> Fördelningen av <i>Politiken</i> -kommentarernas 36 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier.....	88
<i>Diagram 7.</i> Fördelningen av <i>Hbl</i> -kommentarernas 22 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier .	91
<i>Diagram 8.</i> Fördelningen av <i>Vbl</i> -kommentarernas 17 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier..	92
<i>Diagram 9.</i> Fördelningen av <i>HS</i> -kommentarernas 24 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier ..	95
<i>Diagram 10.</i> Fördelningen av 252 <i>vi</i> -korrelat enligt kategorier i samtliga artikelkommentarer	98

1. Inledning

Finns det en nordisk¹ identitet? Denna fråga kan ge väldigt varierande svar i och med att en nordbo kan försvara förekomsten av en nordisk identitet medan en annan kan förneka den. Bland de typiska argumenten för en nordisk identitet och gemenskap finner man ofta följande: liknande klimat och natur, liknande folklynne som visar sig i en gemensam värdegrund (förespråkandet av jämlikhet, rättvisa, ärlighet med mera), en språklig gemenskap och en gemensam forntid och historia (Janfelt 2005:33–38). Som motargument mot dessa gemenskapsfaktorer kan däremot följande lyftas fram: att Norden sträcker sig över åtta tidszoner och i själva verket har en mycket varierande flora och fauna (2005:33), att den gemensamma forntiden snarast består av krig och erövringar av varandra och att språkgemenskapen inte fungerar i praktiken eftersom språken i Norden representerar tre olika språkfamiljer (Torp 2005:25) och att till och med skandinaver sinsemellan har svårt att förstå varandra (se t.ex. Delsing & Lundin Åkersson 2005).

Både argumenten för och emot en nordisk identitet kan uppfattas som hållbara. Det gemensamma för argumenten är dock att de bygger på föreställningar om *det typiskt nordiska* eller om *det typiskt nationella*. Med andra ord kan man säga att förespråkarna av en nordisk identitet lyfter fram argument som understöder idén om en ”naturlig” *nordisk gemenskap* medan motståndarna i högre grad bygger sin argumentation på olikheter mellan länder och nationaliteter i Norden. I båda fallen handlar det dock om en förenkling av både likheter och olikheter vilket bereder mark för *andrafiering* (Coupland 2010:346, se kapitel 3.3).

I denna studie undersöker jag rådande föreställningar om en nordisk gemenskap ur ett skandinaviskt perspektiv. För att få syn på uppfattningar om en gemenskap undersöker jag vem som inkluderas och vem som exkluderas i det ”typiskt nordiska”. Detta gör jag genom en granskning av pronomenen *vi* och *de* som genom sin personmarkerande funktion ger uttryck för identifikation och gemenskap. Inom språkvetenskapen placerar sig min studie av nordisk identitet och nordisk självuppfattning snarast inom det språksociologiska fältet vars syfte är att ”belysa sociala förhållanden i ljuset av språkliga beteenden” (Einarsson 2009:15). Som modern vetenskapsgren etablerades språksociologin under andra hälften av 1900-talet som en

¹ För definition av Norden och Skandinavien, se kapitel 2.1

motreaktion till studiet av språk som ett isolerat fenomen. Den svenska språksociologen Jan Einarsson påpekar att språk omöjligen kan undersökas som isolerade fenomen eftersom språk i sig är ”sociala till sin natur”. Enligt Einarsson är det således just språket som gör människan till en social och kulturell varelse. (Einarsson 2009:17–21)

Att se människan som en social varelse inbegriper också uppfattningen om människans behov av grupptillhörighet och identitetsskapande i relation till andra (Einarsson 2009). Därmed placerar sig min studie inom språksociologins tvärvetenskapliga fält. Tematiskt är identitet i en nordisk kontext, ett ämne som aktualiserats ett flertal gånger under senaste århundrade (se t.ex. avsnitt 2.2 och 3.2) och har senast upplevt ett uppsving under 2000-talet då identitetsdiskussioner varit aktuella både i litteratur² och i media³. Men trots att ämnet är både omtalat och omskrivet är det dock vetenskapligt relativt utforskat (Gundelach 2000:119) vilket gör en vetenskaplig studie speciellt relevant. Som grund för denna studie ligger en debatt som utgör ett led i den utbredda identitetsdiskussionen. Denna debatt uppstod 2009 kring Gunnar Wetterbergs förslag att skapa en *nordisk förbundsstat* (se DN 26.10.2009 och Wetterberg 2010).

Den svenska historikern Gunnar Wetterberg är debattör, samhällsvetare och anses vara en av Sveriges ”främsta experter på statlig förvaltning” (DN 03.10.2009⁴). En speciellt stor uppmärksamhet fick Wetterberg efter att hans insändare ”De fem nordiska länderna bör gå ihop i en ny union”, publicerats i *Dagens Nyheter*⁵ den 26 oktober 2009. I denna insändare presenterar Wetterberg idén att förena de fem nordiska länderna i en förbundsstat med drottning Margrethe II som statsöverhuvud. Som motivering till förslaget lyfter Wetterberg fram likheterna mellan de nordiska länderna, de enskilda ländernas styrka och hur länderna tillsammans skulle få en ”internationell maktställning” både genom att tillsammans ha världens tionde största ekonomi och en framträdande ställning inom både teknisk och vetenskaplig forskning. Detta, poängterar Wetterberg, skulle bland annat göra det möjligt att i högre grad ”hävda nordiska värden och intressen” inom EU. Wetterberg medger att harmoniseringen mellan de nordiska ländernas ekonomiska och politiska strukturer visserligen skulle innebära ett stort och långsiktigt arbete men att vinsterna trots allt skulle

² Ett exempel på litteratur som behandlar detta ämne är den svenska journalisten och författaren Lena Sundströms bok *Världens lyckligaste folk. En bok om Danmark* från 2009 och den danska debattören och författaren Mikael Jalvings ”svar på tal” *Absolut Sverige. En rejse i tavshedens rige* från 2011.

³ Ett exempel utgör också grundandet av föreningar som *Nordisk vision* se <http://www.nordiskvision.org>

⁴ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/farre-myndigheter-sparar-inte-pengar> hämtat 03.09.2011

⁵ <http://www.dn.se/debatt/de-fem-nordiska-landerna-bor-ga-ihop-i-en-ny-union> hämtat 30.04.2011

göra mödan värd. Dessutom påpekar Wetterberg att den ”ömsesidiga respekten” mellan de nordiska länderna är större idag än för några årtionden sedan vilket gör att dagens nordiska politiker kunde göra allvar av en ny Kalmarunion.

Wetterbergs insändare, som dessutom publicerades dagen innan Nordiska rådets session i Stockholm, väckte många och starka reaktioner. Detta märktes inte minst på alla de fria kommentarer⁶ som insändaren fick på *DN:s* webbplats. Under sju dagar fick artikeln 453 kommentarer av varierande innehåll. En del jublade för Wetterbergs förslag medan andra uttryckte sitt förakt till den enligt dem, fullständigt ”korkade” idén. Dagen efter att Wetterbergs insändare publicerats och kommentarerna börjat välla in på *DN:s* webbplats, uppmärksammades också debatten av andra stora tidningar i Norden, bland annat av *Jyllands-Posten*, *Berlingske Tidende*, *VG (Verdens Gang)*, *Aftonbladet*, *Hufvudstadsbladet* och senare också av *Politiken*, *Aftenposten*, *Dagbladet*, *Helsingin Sanomat* och *Vasabladet*. På flera av de ovannämnda tidningarnas webbplatser kommenterades dessutom idén kring förbundsstaten genom fria artikelkommentarer.

Debatten kring en nordisk förbundsstat avtog någon vecka efter insändare den 26 oktober 2009. Ett år senare, i november 2010, ställdes dock Wetterberg åter i rampljuset efter att Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets årsbok 2010 publicerats. I denna årsbok som gick under titeln *Förbundsstaten Norden* (Wetterberg 2010) hade nämligen Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet låtit Wetterberg, som det uttrycks i förordet ”fördjupa sina tankar om en nordisk förbundsstat” (2010:7). I publikationen på knappa åttio sidor redogör Wetterberg således mer detaljerat för hur en nordisk union skulle skapas och fungera. Kapitlen i publikationen går från förutsättningarna att skapa en förbundsstat till de ekonomiska utmaningarna, den nordiska identiteten, kultur, näringsliv, säkerhetspolitik, infrastruktur, lagstiftning och så vidare och avslutas med en översikt över nordiskt samarbete genom historien. I publikationen grundar sig Wetterberg på fakta och talar om sitt förslag som en realistisk utopi (2010:63) men det framgår ändå tydligt att Nordiska ministerrådet främst ser förslaget som en tankelek. I publikationens förord skriver Halldór Ásgrímsson och Jan-Erik Enestam att Wetterbergs idé är ”uppseendeväckande men orealistisk” men att de låtit

⁶ På *Dagens Nyheter*, som på de flesta andra tidningar, finns det på tidningens webbplats en möjlighet för var och en att under artikeln kommentera artikelns innehåll med ett begränsat antal tecken. Det bör dock påpekas att de flesta tidningar har en moderator som censurerar olämpliga (t.ex. rasistiska) inlägg. På *DN* är det dessutom möjligt att anmäla en kommentar.

Wetterberg utveckla idén eftersom syftet med Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets årsbok är att provocera och väcka debatt.

Som förväntat väckte årsboken debatt och i november 2010 kunde man igen läsa flera artiklar om Förbundsstaten Norden i de nordiska dagstidningarna. Speciellt mycket uppmärksamhet fick årsboken i *Politiken* (Danmark) och *Dagbladet* (Norge) i vilka den svenska debatten inte hade noterats året innan. Utöver årsboken var det också en annan aspekt av motsvarande tema som uppmärksammades i tidningarna. I oktober 2010, alltså strax innan lanseringen av årsboken, gjorde nämligen analysföretaget Oxford Research, på begäran av Nordiska rådet, en undersökning om den nordiska befolkningens inställning till nordiskt samarbete. I denna undersökning deltog sammanlagt tusen nordbor (HS 29.10.2010⁷) varav majoriteten förhöll sig mycket positivt till det nordiska samarbetet och till ett ökat samarbete⁸. Undersökningens positiva resultat kryddade ytterligare diskussionen kring Förbundsstaten Norden.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att, utgående från webbdebatten som förts kring Förbundsstaten Norden, få en uppfattning om upplevd nordisk gemenskap och nordiska grannlandsbilder i dag. Mer specifikt undersöker jag *föreställd gemenskap* (se kapitel 3.1) och *andrafiering* (eng. *othering* se kapitel 3.3) i Norden idag, med fokus på Skandinavien. För att få en uppfattning om det gemensamma, det vill säga om det ”typiskt nordiska” som förbinder länderna med varandra, fokuserar jag på vad och vem som *inkluderas* och vad och vem som *exkluderas* i bilden av Norden och det nordiska som målas upp i webbdebatten. Rent konkret gör jag detta genom att analysera användningen och innebörden av pronomenen *vi* och *de* i tidningsartiklarnas fria webbkomentarer (se material och metod kapitel 4).

För att nå ovannämnda syften med avhandlingen är mina forskningsfrågor följande:

1. Vad innebär en föreställd gemenskap i Norden i dag och vem och vad inkluderar denna gemenskap?

⁷<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kysely+Pohjoismaiden+yhdist%C3%A4misell%C3%A4+yli+40+prosentin+tuki/1135261270515> (hämtat 03.09.2011)

⁸<http://www.norden.org/sv/aktuellt/nyheter/oeverraskande-stor-uppbackning-foer-nordisk-foerbundsstat/> hämtat (02.11.2011)

2. Vilken form av andrafiering i Norden avslöjar debatten? Vem och vad exkluderas ur gemenskapen och vem omtalas som ”de andra”?
3. Vad framställs i debatten som ett hot mot den nordiska gemenskapen?

1.2 Disposition

Som bakgrund till min studie redogör jag i kapitel 2 för fakta om Norden, nordiska språk och nordiskt samarbete. I kapitel 3 presenterar jag tidigare forskning i föreställd gemenskap (3.1 och 3.2) och andrafiering (3.3) och i kapitel 4 redogör jag för material och metod i min studie i föreställd gemenskap och andrafiering i Norden. Kapitel 5 utgörs av själva analysen som är tredelad. I den första delen (5.1) beskriver jag de centrala temana i artikelkommentarerna, i den andra delen (5.2) gör jag en kvantitativ analys av pronomenen *vi* och *de* och i den tredje delen (5.3) gör jag en kvalitativ analys av pronomenen. Varje analysdel sammanfattas med en diskussion och studien avslutas med en sammanfattande avslutning i kapitel 6.

2. Bakgrund

I detta kapitel diskuteras och definieras inledningsvis grundläggande begrepp för min uppsats (avsnitt 2.1). Därefter följer en inblick i det officiella nordiska samarbetet idag, samt vad som ligger bakom samarbetet (avsnitt 2.2).

2.1 Norden och Skandinavien

Norden är ett begrepp som idag omfattar de fem självständiga länderna Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige⁹. Därtill består Norden av tre självstyrande områden varav Färöarna och Grönland tillhör Danmark och Åland Finland. Dessutom rymmer Norden också icke-politiska områden som samernas Sápmi-territorium i norra Norge, Sverige, Finland och Ryssland. Sammanlagt uppgår Nordens befolkning idag till omkring 25 miljoner. (Östman 2011)

Begreppet *Skandinavien* används i sin tur idag i varierande bemärkelser. Som geografisk term syftar begreppet på den *Skandinaviska halvön* med bergskedjan *Skanderna* som sträcker sig över Norge och Sverige. Det engelska *Scandinavia* används däremot ofta i bemärkelsen hela Norden, inklusive Finland och Island. Ur ett språkligt och nordiskt perspektiv består de skandinaviska länderna av Danmark, Sverige och Norge. (Östman 2011) I denna uppsats används Skandinavien i den sistnämnda bemärkelsen, det vill säga för länderna Danmark, Sverige och Norge och således står de *skandinaviska språken* för danska, svenska och norska.

2.1.1 Språken i Norden

Språkligt sett representerar språken i Norden tre olika språkfamiljer; *indoeuropeiska*, *uraliska* och *eskimåisk-aleutiska* (Torp 2005:25). Till den sistnämnda, eskimåisk-aleutiska språkfamiljen, hör grönländskan med omkring 50 000 talare (Grünbaum & Reuter 2009:7). Den uraliska språkgruppen representeras i sin tur av de finskugriska språken samiska och finska. De samiska språken består av sammanlagt åtta olika språk som delas in i öst-, central och sydsamiska enligt geografisk placering (Svonni 2005:98). Sammanlagt talas samiska

⁹ Denna avgränsning kan dock diskuteras. Se en problematisering av begreppet Norden i kapitel 3.2

språk i Norden av omkring 30 000 talare i norra Norge, Sverige och Finland (Grünbaum & Reuter 2009:7). Finska talas i sin tur av omkring 4,8 miljoner människor i Finland och 200 000 i Sverige (2009:7). Bland ytterligare varianter av finska i Norden kan nämnas meänkieli som talas vid den svensk-finska gränsen och kvänska som talas i Nordnorge¹⁰.

Störst antal talare i Norden har den indoeuropeiska språkfamiljen, innefattande de *nordgermanska språken* danska, svenska, norska, färöiska och isländska. Språkhistoriskt brukar man räkna med att de nordgermanska språken härstammar från samma urnordiska språkstam som under vikingatiden började delas i en västlig (norska, isländska, färöiska) och östlig (svenska och danska) gren. Trots att de nordgermanska språken idag klassificeras som separata språk brukar de ofta få stå som exempel för ett *dialektkontinuum* i vilket det i vissa fall är omöjligt att urskilja när en dialekt av ett skandinaviskt språk övergår i en dialekt av ett annat. Detta blir bland annat påtagligt vid landsgränser där dialekter och därmed språken överlappar varandra. Med ”nordisk språkförståelse” avses just det faktum att de skandinaviska språken danska, svenska och norska är inbördes förståeliga utan föregående studier¹¹. Utöver redan nämnda språk talas det idag dessutom över 200 olika invandrarspråk i Norden. Bland dessa bör speciellt de mer ”traditionella” indoeuropeiska språken som romani och jiddisch nämnas (Östman 2011:361–362). Ytterligare en språkgrupp i Norden, som inte kan delas in enligt de talade språkens släktskapsförhållanden (Östman 2005:9), är nordens sex¹² teckenspråk med uppskattningsvis 150 000 språkanvändare i Norden (Alanne & Hoyer 2008).

Historiskt sett har de nationella och geografiska gränserna inom Norden och Skandinavien omformats ett flertal gånger under det senaste millenniet. Detta har påverkat länderna på en mängd olika sätt, inte minst språkligt. Som några exempel på historiens betydelse för språksituationen i Norden idag kan bland annat ges Finlands tvåspråkighet och användningen av två skriftsspråksvarianter i Norge. Finland utgjorde en del av det svenska kungariket i över sexhundra år (ca 1150–1809). År 1809 blev Finland en del av det ryska imperiet men trots detta förblev svenska det enda officiella språket i Finland fram till år 1902 när språklagen utfärdades. Den ryska kejsaren hade dock redan år 1863 hade gett en förordning om att

¹⁰ Under 1980- och 90-talet förde kvänerna (även stavat kven) och tornedalingarna hätska diskussioner om möjligheterna att erkänna kvänska och meänkieli som egna språk. Diskussionerna uppstod som följd av identitetssökande efter år av förtryck i.o.m. assimilationsprogram. Idag räknas dock kvänska och meänkieli som finska dialekter (Huss & Lingren 1999:308–309)

¹¹ <http://www.sprakradet.se/2024> (hämtat 25.01.2012)

¹² Antalet teckenspråk i Norden kan dock diskuteras i och med att t.ex. grönländskt och färöiskt teckenspråk på många sätt skiljer sig från danskt teckenspråk som de räknas tillhöra (Alanne & Hoyer 2008:3)

finskan skulle jämföras med svenskan. (Häkkinen 2004:81) Svenskans stora inflytande i Finland blir idag synligt i landets finlandssvenska minoritet, i språklagen¹³ om de två officiella språken finska och svenska och i svenskundervisningen i finska skolor (Östman 2011:365). Norge har i sin tur historiskt tillhört både Danmark (1380–1814) och Sverige (1814–1905) under en längre tid. Den politiska unionen med Danmark har inte minst lämnat sina spår på norskt skriftspråk som idag utgörs av de två varianterna bokmål och nynorska. Bokmål är historiskt sett en ”förnorskad” version av danskt skriftspråk. Nynorska är däremot ett skriftspråk skapat utifrån norska byggedialekter omkring år 1850. Politiskt innebar nynorskan ett mer ”nationellt” alternativ till det danska skriftspråket. Idag är bokmål och nynorska ”likeverdige måleformer” enligt norsk lag¹⁴. Bokmål är dock den betydligt vanligare varianten medan nynorskt skriftspråk i huvudsak används på det norska västlandet. (Torp 2004:44) Som ytterligare exempel på språkpåverkan som följd av politisk maktordning i Norden kan nämnas danskans inflytande på Färöarna, Grönland och Island. Island har tillhört både Norge år 1262–1380 och senare också Danmark i över 500 år (1380–1944) vilket gjort att danska ännu idag ofta läses som främmande språk i de isländska skolorna.¹⁵

¹³ <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423> (hämtat 04.12.2011)

¹⁴ <http://www.lovdata.no/all/nl-19800411-005.html> (hämtat 04.12.2011)

¹⁵ <http://www.nifin.fi/sv/norden/fakta-om-norden/island> (hämtat 04.12.2011)

2.2 Nordiskt samarbete

Som kapitel 2.1.1 visar, har regioner inom Norden genom tiderna påverkat varandra både språkligt, kulturellt och politiskt. Denna ömsesidiga påverkan har dessutom gynnats av varierande former av internt samarbete. Som exempel på tidiga samarbetsformer inom Norden kan bland annat nämnas handelsförbindelser såsom Hansaförbundet och olika former av politiskt samarbete som exempelvis Kalmarunionen (ca 1380–1523)¹⁶. I modern tid har samarbetet inom Norden tagit sig uttryck i officiella samarbetsformer inom ramarna för bland annat *Föreningarna Norden*, *Nordiska rådet* och *Nordiska ministerrådet*.

2.2.1 Föreningarna Norden och Nordens hus

Föreningarna Norden grundades efter första världskriget som en följd av en gemensam neutralitetspolitik under en tid av yttre påtryckning (Janfelt 2005:16). De första initiativen till ett ökat nordiskt och fram för allt skandinaviskt samarbete hade dock tagits redan vid första världskrigets början i form av ett danskt samhandelsincitament riktat till Sverige och Norge (2005:21). Att initiativet till ökat samarbete redan togs under kriget hängde också samman med en växande nationalism som underbyggde idén om Norden som en ”naturlig enhet” vilket kom att bli en av de bärande tankegångarna i Föreningarna Nordens verksamhet (se kapitel 3.2). Till föreningarnas viktigaste målsättningar hörde därför från början att ”främja kontakt, samarbete och förståelse mellan människorna i Norden” (2005:16). De skandinaviska ländernas initiativ till samarbete gjorde att de första Föreningarna Norden grundades i Sverige, Norge och Danmark år 1919. Några år senare 1921 grundades en Nordenförening på Island och Finland fick sin förening 1924. Efter andra världskriget ökade föreningarnas antal ytterligare i och med att föreningar också grundades på Åland, Grönland, Färöarna och i Slesvig-Holstein. År 1965 instiftades också Föreningarna Nordens förbund¹⁷ som ett samlingsorgan för föreningarna. (Janfelt 2005)

Idag finns det sammanlagt tio Föreningar Norden¹⁸. Av dessa tio ligger sju i Norden, en i vart nordiskt land och en på vart självstyrande område (Grönland, Åland, Färöarna). Av de

¹⁶ Kalmarunionen utgjorde en relativt långvarig, om så konfliktfylld personalunion som ingåtts mellan de skandinaviska kungamakterna under 1300-talets slut (Gustafsson 2007: 72–86)

¹⁷ <http://www.fnf.se/> (hämtat 05.03.2012)

¹⁸ Föreningen i Slesvig-Holstein utgör idag en lokalavdelning till Danmarks Nordenförening. http://www.foreningen-norden.dk/organisationen.php?side=organ_lokal (hämtat 06.05.2012)

återstående tre föreningarna ligger en i Estland, en i Litauen och en i Ryssland. Paraplyorganisationen Föreningarna Nordens förbund ligger fysiskt i Malmö. Fortsättningsvis utgörs föreningarnas viktigaste uppgift av att ”öka nordiskt samarbete” genom ”personlig växelverkan, kultur, utbildning, miljö, media samt områdena arbets- och näringsliv”¹⁹. Föreningarna Norden arbetar således för att öka det nordiska samarbetet genom att sprida kunskap om Norden med hjälp av möten, seminarier, föreläsningar och utbyten. Utöver detta ger Föreningarna Norden också ut årsböcker och tidningar för att informera om Norden. (Pohjola-Norden)

Motsvarande uppgift som Föreningarna Norden har också de Nordiska husen och instituten i Finland, på Island, Färöarna, Grönland och Åland. Utmärkande för de Nordiska husen och instituten är dock att de är kulturinstitutioner under Nordiska ministerrådet, utplacerade i länderna och på de självstyrande områdena i Norden som inte har ett skandinaviskt språk som huvudspråk. Husens och institutens uppgift är därför att ytterligare stärka det nordiska samarbetet och kunskaperna om Norden utanför Skandinavien. Detta sker huvudsakligen genom förmedling av fakta om Norden, nordiska språk och nordisk kultur genom varierande verksamhetsformer²⁰. (Se Nordens hus och institut)²¹

2.2.2 Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet

Efter andra världskriget upplevde nordismen (se avsnitt 3.2.2) en ny renässans. Denna föranleddes av kriget och en antitysk motrörelse som riktade blickarna tillbaka mot det lokala (Thøgersen & Östman 2010:99) I de nordiska länderna gjorde politikerna åtskilliga samarbetsförsök men mötte ständiga motgångar. Bland dessa motgångar kan bland annat nämnas förslagen till en skandinavisk försvarsunion och en ekonomisk tullunion under senare hälften av 1940-talet, som inte fick något större bifall i Norden. Ett mer framgångsrikt samarbetsinitiativ innebar däremot den danske statsministern Hans Hedtofts förslag till att skapa ett gemensamt nordiskt organ där de nordiska parlamentarikerna regelbundet kunde mötas tillsammans med de nordiska regeringarna. Under år 1952 antogs detta förslag av Sverige, Danmark, Norge och Island och därmed var det *Nordiska rådet* instiftat. Rådets

¹⁹ http://www.pohjola-norden.fi/se/nordiskt_samarbete/norden-foreningarna/?id=367 (hämtat 26.01.2012)

²⁰ Nordens hus och institut på Island, Grönland och Finland (f.d. Nordens institut i Finland heter sedan 2012 Kulturkontakt Nord) har t.ex. bibliotek med fokus på nordisk litteratur.

²¹ Tryckt publikation av Nordiska ministerrådet

första session hölls år 1953 i Köpenhamn. Finland gick med i Nordiska rådet först år 1955 på grund av en laddad politisk situation till Sovjetunionen²².

Nordiska rådet visade sig vara ett gynnsamt organ för det nordiska samarbetet i och med att ett beslut om en gemensam nordisk arbetsmarknad redan trädde i kraft år 1954. Två år tidigare hade dessutom en nordisk passfrihet delvis införts och år 1958 etablerades denna till en mer omfattande passunion. Detta gjorde det betydligt lättare för nordbor att resa och arbeta i de nordiska grannländerna. Ytterligare ett stort steg mot en politisk samstämmighet togs i och med Helsingforsavtalet 1962, i enlighet med vilket de nordiska länderna beslöt att ”eftersträva enhetliga regler i de nordiska länderna i så många avseenden som möjligt”²³. År 1970 ökade antalet medlemmar i Nordiska rådet då Färöarna och Åland fick egna representanter i rådet. Grönländska representanter fick närvarorätt år 1984.²⁴

Efter ett antal lyckade beslut stötte det nordiska samarbetet igen på motgångar under 1960- och 1970-talen. Den danske statsministern Hilmar Baunsgaards förslag till ett ekonomiskt samarbete, känt som *Nordek*, kunde inte genomföras tillfullo²⁵. Dessutom låg ett ökat europeiskt samarbete i tiden och i de nordiska länderna pågick omröstningar om medlemskap i EG, det vill säga nuvarande EU. Som följd av EG och ett misslyckat ekonomiskt samarbete beslöt Nordiska rådet att inrätta ett nytt samnordiskt organ som skulle säkerställa ett nordiskt samarbete trots att vissa av de nordiska länderna valde att höra till EG och andra inte. År 1971 grundades därför *Nordiska ministerrådet*. Vid grundandet av ministerrådet reviderades också Helsingforsavtalet så att ministerrådet skulle bli det officiella gemensamma samarbetsorganet mellan de nordiska regeringarna.²⁶

Idag är det därmed Nordiska ministerrådet som möjliggör regeringssamarbete mellan de nordiska länderna. Nordiska rådet fungerar däremot som ett samarbetsorgan för de nordiska

²² Efter fortsättningskriget bedrev Finland en strikt neutralitetspolitik för att uppfylla fredsvillkoren med Sovjet. Villkoren innefattade också ett stort krigsskadestånd som Finland betalade fram till 1952, vilket hindrade Finland från att tidigare gå med i Nordiska rådet (Gustafsson 2007:277–278)

²³ <http://www.norden.org/sv/om-samarbetet/avtal/nordiska-avtal/grundavtal/helsingforsavtalet/> (hämtat 27.10.2011)

²⁴ <http://www.norden.org/sv/nordiska-raadet/om-nordiska-raadet/nordiska-raadets-historia> hämtat (27.10.2011)

²⁵ Ett ekonomiskt samarbete som dock levtt vidare till idag är Nordiska investeringsbanken som grundades 1975 med syftet att ”finansiera storprojekt i Norden” (http://www.pohjola-norden.fi/se/fakta_om_norden/de_nordiska_laanderna/norden_som_historiskt_omraade/?id=315#) hämtat (26.01.2012)

²⁶ <http://www.norden.org/sv/nordiska-ministerraadet/om-nordiska-ministerraadet/nordiska-ministerraadets-historia> (hämtat 27.10.2011)

parlamentsledamöterna och har bland annat en roll som rådgivande organ för de nordiska regeringarna. Som helhet består Nordiska rådet av ett ledande organ, presidiet, fem politiska fackutskott och medföljande partigrupper. Alla de nordiska parlamentarikerna sammanträder en gång per år under Nordiska rådets session som hålls i alla de nordiska länderna enligt en bestämd ordning.

Nordiska ministerrådet består, trots namnet, i sin tur av inte bara ett råd utan av ett flertal olika ministerråd och ämbetsmannakommittéer som sammanträder flera gånger per år. Inom Nordiska ministerrådet växlar ordförandeskapet mellan de fem nordiska länderna. Det land som innehar ordförandeposten bär under det året ett större ansvar för samarbetet. Ordförandelandet är exempelvis ordförande vid nordiska möten, till exempel under de nordiska statsministtermötena under året. (www.norden.org)

2.2.3 Nordiskt språksamarbete och nordisk språkgemenskap

Strävan efter ett tätare nordisk samarbete efter andra världskrigets slut blev också påtagligt i ett språkligt sammanhang. Efter kriget etablerades nämligen en mängd språkvårdsorgan i form av språknämnder och språkråd i de nordiska länderna (Thøgersen & Östman 2010:99). Idag har alla de nordiska länderna, inklusive Färöarna och Grönland, ett eget språkråd. Utöver dessa sju språkråd har dessutom det samiska språket en egen språknämnd. Var språknämnd fungerar i dag som grund för det språkliga samarbetet i Norden. Detta nordiska språksamarbete koordineras av *Nordisk sprogkoordination*²⁷ som är en underorganisation till *Nordens språkråd*. Nordens språkråd fungerar i sin tur under Nordiska ministerrådet och har som en av sina centrala uppgifter att agera ”sakkunnigt organ åt nordiska ministerrådet när det gäller nordiska språkfrågor och nordisk språkpolitik”. Utöver att koordinera språksamarbetet och fungera som expertgrupp är det ytterligare språkrådets uppgift att ”fungera som ledningsgrupp för det tvärgående stödprogrammet Nordplus språk” och att ”bedriva annan verksamhet som främjar målsättningen”. Den övergripande målsättningen för det språkliga samarbetet i Norden är ”att främja internordisk språkförståelse och språkbehärskning, stärka den nordiska språkgemenskapen och kunskapen om språken i Norden, främja en demokratisk

²⁷ <http://www.nordisksprogkoordination.org/> (hämtat 25.01.2012)

språkpolitik och språksyn i Norden och stärka de nordiska språkens ställning i och utanför Norden”. (Språkrådet²⁸)

Som själva stommen i nordiskt samarbete i allmänhet och språksamarbete i synnerhet, brukar man uppfatta den *nordiska språkgemenskapen* (Huss & Lindgren 1999:314). Denna språkgemenskap innebär att de tre skandinaviska språken fungerar som lingua franca inom Norden, både bland skandinaver och bland övriga nordbor. För danskar, svenskar och norrmän betyder språkgemenskapen, även kallad den *interskandinaviska grannspråksförståelsen* (Josephson 2009:191) att de kan samtala med varandra på sina modersmål. För utomskandinaver betyder den internordiska språkgemenskapen i sin tur att de kan kommunicera med varandra och med skandinaver, på ett skandinaviskt språk som främmande språk. Generellt innebär detta att finskspråkiga använder svenska och färingar, islänningar och grönländare använder danska i den interna kommunikationen. (Delsing & Lundin Åkesson 2005:6)

Under senare delen av 1900-talet har dock en rädsla för att den nordiska språkgemenskapen ska försämrats eller rentav försvinna aktualiserats i och med en ökad internationalisering och globalisering. Denna globalisering har exempelvis språkligt tagit sig uttryck genom ökad användning av engelska som internationellt statusspråk vilket lett till rädsla för att engelskan också ska ta över som kommunikationsspråk i nordisk kontext och därmed försämra den interna nordiska språkförståelsen (Mattfolk 2011a:28–29). Rädslan för att mista det ”omistliga”, i betydelsen ”den nordiska språkgemenskapen och gemenskapskänslan” (Grünbaum 2000:6) har under de senaste årtiondena legat som grund för rapporter och undersökningar kring den faktiska språkförståelsen i Norden. Som exempel på undersökningar om skandinavisk och nordisk språkförståelse kan ges Øivind Mauruds undersökning *Nabospråksförståelse i Skandinavien* från 1976 och projektet *Internordisk språkförståelse i en tid med ökad internationalisering* (INS-projektet) av Lars-Olof Delsing och Katarina Lundin Åkesson från 2005. En omfattande undersökning om engelskans inflytande på de nordiska språken utgör också forskningsprojektet *Moderna importord i språken i Norden* (MIN-projektet) som officiellt inleddes 2001 på initiativ av Nordiska språkrådet under ledning av Helge Sandøy²⁹. För att bevara och förbättra språkgemenskapen i en tid av anglifisering har Nordiska språkrådet tagit ytterligare en mängd initiativ, exempelvis i

²⁸ <http://www.sprakradet.se/norden> (hämtat 25.01.2012)

²⁹ <http://www.nord.helsinki.fi/importord/projekt.htm> (hämtat 19.02.2012)

form av *Deklaration om nordisk språkpolitik 2006*³⁰, språkkampanjer likt *Nordisk språkkampanj*³¹ samt olika språkpolitiska handlingsprogram på nationellt håll (Lindgren 2005:23–48). Utöver redan nämnda språkförstärkande initiativ arrangerar Nordiska ministerrådet dessutom olika former av studentutbyten och andra projekt i Norden som också är tänkta att öka språkförståelsen och gemenskapen. Dessa projekt möjliggörs till stor del genom finansiering av bland annat *Nordisk kulturfond*. Utöver direkta språkinstanter spelar som nämnt också Nordens hus och institut samt föreningarna Norden en viktig roll i förmedlingen av Nordenkunskap både i och utanför Norden.

³⁰ <http://www.norden.org/da/publikationer/publikationer/2007-746> (hämtat 25.01.2012)

³¹ <http://www.nordisksprakkampanj.org/> (hämtat 25.01.2012)

3. Tidigare forskning

I detta kapitel redogör jag för tidigare forskning i föreställd gemenskap och andrafiering. I avsnitt 3.1 introduceras föreställd gemenskap som begrepp och i avsnitt 3.2 presenteras föreställd gemenskap i en nordisk kontext. Andrafiering beskrivs i avsnitt 3.3.

3.1 Föreställd gemenskap

Gemenskap är ett brett begrepp som kan syfta på inbördesförhållande i grupper av olika slag. Det finns således inget som definierar hur stor eller liten en grupp måste vara för att bilda en gemenskap. Kännetecknande för en gemenskap är dock gemensamma *normer*, det vill säga delade uppfattningar om vad som är acceptabelt och *normalt* inom gemenskapen. I motsats till lagar är normer inte absolut bindande men kan dock vara regellika vilket gör dem ofrånkomliga i socialiseringen in i en gemenskap. Normerna delar uppfattningen om vad som är rätt och fel vilket gör att ett brott mot normer till och med kan få straffbara följder. I förhållande till konventioner, som snarast grundar sig på invanda mönster och traditioner, är normer därmed betydligt mer bindande och således utmärkande för gemenskapen. (Nordman 2009:104–105) Trots att normerna kännetecknar gemenskapen kan dock en och samma individ tillhöra flera gemenskaper samtidigt och också skifta mellan olika solidariteter beroende på sammanhanget. En person kan exempelvis i ett sammanhang presentera sig som kristen och i ett annat som cyklist. (Einarsson 2009:35–39) Sedan nationalismens framväxt brukar också nationen räknas som en självklar gemenskap, i vilken tanken om lika rättigheter och skyldigheter mellan nationens medlemmar fungerar som norm (Elmgren 2006:25). Från och med senare hälften av 1900-talet har dock nationen som en ”naturlig gemenskap” börjat ifrågasättas. I denna uppsats utgår jag från Benedict Andersons (1996) syn på nationen som en skapad och föreställd gemenskap.

Föreställd gemenskap (Imagined communities) är ett begrepp som myntats av Benedict Anderson. I boken *Den föreställda gemenskapen: reflektioner kring nationalismens ursprung och spridning*³² (1996) reflekterar Anderson kring nationalitetens ursprung och uppkomst. Anderson närmar sig nationalitetsproblematiken genom att definiera begreppen *nation*,

³² Jag använder mig i denna uppsats av Sven-Erik Torhells översättning från 1996 av Andersons *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* från 1991.

nationalitet och *nationalism* (1996:18). Det problematiska i definitionen ligger i att begreppet nation, som trots att det används i en stor utsträckning, inte existerar som något påtagligt och konkret. En nation definierar Anderson som en *föreställd politisk gemenskap* (1996:21). Nationen är föreställd eftersom:

”medlemmarna av även den minsta nation aldrig kommer att känna, träffa eller ens höra talas om mer än en minoritet av övriga medlemmar, och ändå lever i vars och ens medvetande bilden av deras gemenskap” (1996:21)

Det föreställda ligger med andra ord i det faktum att personer som aldrig kommer att känna, se eller ens höra talas om varandra ändå upplever en känsla av samhörighet i och med en gemensam nationalitet. Upplevelsen av nationalism, eller ”nationlighet” (eng. *nation-ness*) som Anderson (1996:18) också väljer att benämna det, är på grund av just det upplevda en *kulturell artefakt* liksom alla gemenskaper som är för stora för att kontakten mellan medlemmarna ska ske ansikte mot ansikte (1996:21). Det kännetecknande för en dylik gemenskap är enligt Anderson inte dess falskhet eller autenticitet utan snarare *hur* den föreställs. Viktiga moment i hur en gemenskap föreställs är att den alltid uppfattas som både *begränsad* och *suverän* (1996:22). Att en nation alltid är begränsad exemplifieras av att ingen nation strävar efter att sammanfalla med hela mänskligheten, utan alltid existerar parallellt med andra nationer. Nationens suveränitet bygger i sin tur på drömmen om frihet, en tanke som går tillbaka till upplysningens och revolutionens tidevarv då trosfrihet och pluralism blev ett ideal. (Anderson 1996:18–22)

Nation och nationalism är idag så självklara begrepp att få ifrågasätter vad de egentligen står för. Benedict Anderson pekar dock på det irrationella i förekomsten av en gemenskap som kan omfatta flera miljoner människor som inte ens känner till varandras existens. Det faktum att nationella föreställningar utgör en central del av dagens världsbild och att de ofta sammanfaller med tanken om begränsning och suveränitet, utgör dock inget svar på *varför* vi upplever föreställda politiska gemenskaper. Detta eftersträvar Anderson besvara i sin bok vars huvudsakliga syfte enligt honom är ”att erbjuda några preliminära förslag till en mer tillfredsställande tolkning av nationalismens ’anomali’” (1996:19). Ett svar på nationalismens motsägelsefulla existens och ursprung söker Anderson huvudsakligen i historien.

Historiska händelser som Anderson lyfter fram som betydelsefulla för nationalismens framväxt är bland annat: reformationen och kyrkans minskade makt under medeltiden, den revolutionerande boktryckarkonstens framväxt och den förändrade världsbild som

imperialismen gav upphov till. Inledningsvis redogör Anderson för bakgrunden till en nationalistisk framväxt och nämner i samband med detta att 1700-talets Västeuropa inte enbart innebar ”gryningen för nationalismens tidsålder utan också skymningen för religiösa tankeformer” (1996:24). Med detta avser Anderson att makten hos de religiösa gemenskaperna kraftigt försvagades från och med medeltidens slut (1996:28). En central orsak till att den religiösa sammanhållningen minskade, var att upptäcktsresor vidgade människornas världsbild vilket ställde de gamla religiösa gemenskaperna mot nya föreställningar om alternativa gemenskaper och nya former av mänskligt liv (1996:29). Detta gjorde att det egna samhället eller den egna gemenskapen inte längre automatiskt kunde betraktas som ”den bästa” utan blev ”konkurrensutsatt”, vilket i sin tur ledde till att den egna samhällsordningen ifrågasattes. (Anderson 1996:45–46).

I och med reformationen och boktryckarkonsten förlorade också latinet mark som religiöst språk och under 1600-talet började texter på lokala språk tryckas i allt högre grad. Att bruket av latin minskade bidrog till att den religiösa gemenskapen som sammanhållits med hjälp av ett gemensamt språk gradvis splittrades. Det genombrytande med boktryckarkonsten var inte enbart spridningen av språk och information på ett aldrig förr skådat sätt, utan den innebar i högsta grad också början till en helt ny tidsuppfattning. Anderson skriver att 1700-talets européer genom romanen och fram för allt tidningen, fick en föreställning och uppfattning om *samtidighet* (1996:36). Genom det skrivna språkets revolution kunde människan läsa om händelser som ägde rum parallellt och samtidigt i olika delar av världen. Just samtidigheten är kännetecknande för tidningen där händelser från världens alla hörn godtyckligt fogas till varandra utan någon som helst ”naturlig” koppling. Den enda kopplingen mellan händelserna är tidningens datum, det vill säga att de beskrivna händelserna äger rum *samtidigt*. I diskussionen kring tidningarnas revolution refererar Anderson till den tyska filosofen Hegels reflektioner kring tidningsläsandet som ”den moderna människans morgonbön”:

”Den utförs i tyst avskildhet, i skallens tillhåll. Men varje kommunikant är väl medveten om att den ceremoni han utövar samtidigt upprepas av tusentals (eller miljontals) andra vars existens han är säker på men vars identitet han inte har en minsta aning om” (1996:45)

Tidningen och tidningsläsaren kan således ses som en symbol för den moderna människans föreställning om *en gemenskap i anonymitet* som kännetecknar den moderna nationen.

I takt med att boktryckarkonsten utvecklades och marknaden för den tryckta texten ökade, förvandlades boken till ”den första moderna massproducerade industrivaran” (1996:44). Den

framväxande tryckkapitalismen möjliggjorde att stora människoskargar kunde relatera till sig själva och varandra på radikalt nya sätt (1996:46). Tryckteknologin, kapitalismen och en ökad språkkännedom bland allmänheten innebar således grogrunden till föreställningen om en nationell gemenskap (1996:55).

Under tidigt 1800-tal började den nationalistiska grogrunden ta formen av det Anderson kallar ”en nyare nationalism” (1996:73). Denna nyare nationalism kännetecknades för det första av att de nationella tryckspråken fick en betydligt mer central ideologisk och politisk betydelse. För det andra präglades 1800-talet av en mer medveten strävan efter själva ”nationen”. Denna strävan byggde man på tidigare modeller som i huvudsak uppstått under franska revolutionen (1996:73). Den förstnämnda språkliga centraliseringen skapades också som en följd av en vidgad världsbild genom möten med andra språk och kulturer. På samma sätt som det egna samhället ”konkurrensutsattes” ställdes också de egna språken i relation till andra. Plötsligt var det inte lika självklart att till exempel just hebreiska, grekiska eller latin skulle vara unika gamla språk med ”gudomliga” ursprung. I och med detta, i kombination med renässansens tankegångar kring antiken som en gyllene tidsålder, uppstod en strävan att undersöka språkens ursprung. Inom filologin aktualiserades således forskning i komparativ grammatik, språkklassificering i stammar och familjer och resonemang kring ”protospråk” (1996:76). Den språkliga medvetenheten backades dessutom upp av utvecklingen av skolor och universitet som bidrog till en ökad skriv- och läskunnighet vilket var avgörande för nationalismens framväxt. Under dessa tider uppstod också föreställningar om att vissa folkgrupper kunde betrakta språk som en nationell egendom som i sin tur skulle berättiga till en geografisk avgränsning (1996:78). Tanken om språket som *nationell symbol*, i enlighet med flaggor eller folkdräkter, är dock något som Anderson (1996:129–131) avfärdar i och med att ingen nation i praktiken kan begränsas enligt språkanvändning. Med detta avser Anderson att ett språk inte kan användas som ett medel för uteslutning eftersom vem som helst kan lära sig vilket språk som helst. Språkets makt, menar han, ligger däremot i ”dess förmåga att skapa föreställda gemenskaper” och grunda ”särskilda solidariteter” (1996:130). Anderson skriver därför att ”Det är det tryckta språket som uppfinner nationalismen, inte ett särskilt språk i sig.” (1996:130). Uppfattningen om *ett språk – en nation* klassificerar Anderson därmed som en felaktig föreställning som uppkommit i och med att härskare genom tiden, på grund av praktiska och administrativa skäl, ofta valt ett statsspråk (1996:87). På denna punkt kan dock Andersons resonemang ifrågasättas i och med att indelningen enligt språk innebar en bärande idé för 1800-talets europeiska nationalister. Exempelvis i 1850-talets Skandinavien väcktes

tankar om skapandet av en nordisk nation uttryckligen på grund av den interna språkförståelsen (Gustafsson 2007:194–195). Likaså innebar språket en avgörande faktor i Finlands nationella identitetsbygge under tidigt 1900-tal (Elmgren 2008:21–24). Oberoende av nationalspråkets funktion, sammanfattar Anderson den ”nyare nationalismen” genom att framhäva att språk och framför allt det tryckta språket gjorde ett nationellt uppvaknande möjligt (Anderson 1996:73–86). Den filologiska jakten på äkthet och ursprung kan med andra ord sägas återspegla tendenser till det nationella uppvaknandet i kombination med att både läs- och skrivkunnighet ökade i samhället.

Det språkliga uppvaknandet i 1800-talets nyare nationalism tog avstamp i folkliga nationella rörelser som formades i Europa från och med 1820-talet. I och med denna folkspråkliga utveckling ställdes plötsligt makthavarna inför ett dilemma som kom att leda till den ”officiella nationalismen” (1996:89–90). Det som skedde under medlet av 1800-talet var att de framväxande folkliga rörelserna tvingade fram en reaktion bland härskarna. I rädsla för att uteslutas och marginaliseras från de framväxande nationella föreställda gemenskaperna (1996:103) tvingades samhällets dominerande grupper ta ställning till folkets krav på en ökad jämlikhet och nationell identitet. Makthavarna svarade exempelvis på folkets krav genom att avskaffa livegenskap och erkänna nationell tillhörighet oberoende av social klass. (1996:87–111)

Den sista vågen av nationalism som Anderson (1996:113) beskriver är första världskriget och formandet av *Nationernas förbund*. Från och med 1900-talets första årtionden uppfattades nationalstaten som ”den legitima internationella normen” som ”ytterligare fick fullt genomslag efter andra världskrigets omvälvningar” (1996:113). Denna norm spred sig, som redan tidigare nämnts, genom en medveten strävan men också genom utbildning och en ökad rörlighet i och med förbättrade vägar och transportmedel (1996:115). En revolutionerande faktor för spridningen av föreställda gemenskaper innebar naturligtvis också 1900-talets enorma kommunikationsteknologiska utveckling, i form av tv, radio och telefoner³³ (1996:130). Om nationalismens roll i dagens samhälle skriver Anderson (1996:131) att ”föreställningen om ”nationen” nu [är] fast inbäddad i praktiskt taget alla tryckta språk” och att ”nationlighet är praktiskt taget oskiljaktig från politisk medvetenhet”.

³³ För att inte tala om datorerna och internetrevolutionen under 1900-talets slut (egen kommentar).

Trots att det nationella idag utgör en underförstådd och självklar gemenskap, kan samtidigt övertydligt nationstänkande, efter fascismens totalitarism och nazismens rastänkande, förbindas med negativa konnotationer som främlingsfientlighet. Detta diskuterar Anderson i kapitlet *Patriotism och rasism* (1996:137–148) i vilket han just lyfter fram patriotismens och rasismens förhållande till nationalism. Anderson påpekar att trots att det i nationalismen ibland kan skönjas inslag av ”rädsla och hat inför den Andre” så ligger nationalismens kärna i hängivenheten och kärleken till den föreställda gemenskapen, en tendens som inte återfinns i rasismen. Denna kärlek till nationen är ofta av en starkt självupppoffrande karaktär, vilken dras till sin spets i det nationella hjältedådet att ”dö för sitt land” (1996:139), ett öde som man paradoxalt nog sällan väljer själv. För uttrycket och spridningen av nationalism spelar språket en avgörande roll. Men aldrig har rädsla eller avsky med rasistiska förtecken gett upphov till lika många kulturprodukter i form av sång, dikt och konst, som kärleken till nationen. Typiskt för nationalismen är således uttrycket den får i poesi och sånger som möjliggörs av ett gemensamt språk och som förenar genom sin enstämmighet. Enstämmigheten uppnås genom att människor som är obekanta för varandra, i exempelvis en nationalsång, samtidigt uttalar samma ord och därmed upplever en känsla av osjälvisk gemenskap (1996:140).

3.2 Föreställd gemenskap i Norden

I en nordisk kontext aktualiseras Andersons föreställda gemenskap i uppfattningen av Norden som en ”naturlig enhet” (Janfelt 2005:33–52). Men vad är Norden egentligen? Ett primärt geografiskt svar på denna fråga ges visserligen i kapitel 2.1 men begreppet Nordens egentliga komplexitet framträder tydligare i en omformulering av frågeställningen *vad är Norden till vad är nordiskt eller vad är nordisk identitet?* Den egentliga frågeställningen lyder med andra ord *vad innebär Norden som mental konstruktion och hur har denna formats?* (se t.ex. Hilson 2008, Stråth & Sørensen 1997:19, Østergård 1997:68). I detta kapitel behandlar jag Norden som en föreställd gemenskap genom att inledningsvis presentera olika perspektiv på Norden för att därefter gå in på skapandet av den nordiska enhetstanken (3.2.2). I avsnitt 3.2.3 närmar jag mig Norden ur ett inifrånperspektiv och i avsnitt 3.2.4 diskuterar jag nordisk gemenskap i dag.

3.2.1 Perspektiv på Norden

Begreppet Norden har uppkommit som en form av väderstrecket norr (SAOB³⁴). I dag används Norden således som ett samlingsbegrepp för en region *i norr* (Østergård 1997:29). Men norr om vad? Och när övergår norr i söder? Ur ett västerländskt geografiskt perspektiv placeras Norden ofta högst upp på kartan, vilket gör Norden till en region på nordkalotten eller mer precist en region i norra Europa (Götz 2011/2012:37–57). Ur ett utomnordiskt perspektiv framstår Norden stundvis också som Europas ”utkanter” vilket gör Centraleuropa till *centrum* och Norden till en europeisk *periferi* (Østergård 1997:29, Tägil 1995:2). Vad som ställs i fokus, det vill säga vad som uppfattas ligga i centrum, i periferin, i norr eller söder, beror med andra ord på åskådarens perspektiv. Perspektivet definierar därmed betraktarens orientering och områdets betydelse (Janfelt 2005:126). Detta gör att perspektivet utgör en avgörande faktor i hur man bildar mentala geografier, exempelvis i form av en historisk konstruktion eller föreställd gemenskap (Østergård 1997:70, Stråth & Sørensen 1997:19). Existerar det då ett centrum och en periferi i Norden och i så fall ur vems perspektiv? Vem ligger i periferin och vem ligger utanför? Innan jag går in på dessa frågor vill jag dock närma mig det faktum att Norden ofta behandlas som en enhet, trots åtskilliga interna olikheter

³⁴ <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> (hämtat 01.02.2012)

(Harvard 2011/2012:22–25). Vilka är motiveringarna till att se Norden som en enhet eller en föreställd gemenskap?

Från ett utifrånperspektiv betraktas Norden ofta som en fredlig och konfliktfri enhet. Bakgrunden till denna Nordenuppfattning sträcker sig ända till 1900-talets början då de nordiska länderna, under första världskriget, bedrev en neutralitetspolitik i kombination med satsning på hjälparbete ute i Europa³⁵. Detta bidrog till att de nordiska länderna började betraktas som organiserade och hjälpsamma länder. (Janfelt 2005:207) Den yttre bilden av Norden har med andra ord bidragit till hanteringen av Norden som en enhet, vilket i sin tur bidragit till formandet av Norden som en föreställd gemenskap. Ett konkret exempel på detta utgör begreppet *den nordiska modellen* som började växa fram under 1900-talets första hälft och fortsättningsvis används idag (Hilson 2008:11–24). I boken *The Nordic Model. Scandinavia since 1945* diskuterar Mary Hilson uppkomsten och livskraften hos den nordiska modellen. Denna modell syftar huvudsakligen på uppfattningen av de nordiska länderna som stabila, fredliga, moderna och demokratiska välfärdssamhällen. Hilson skriver att Norden, som modellregion i denna bemärkelse började etableras under 1930-talet då huvudsakligen Danmark uppmärksammades för sin folkskoleutbildning och praktiska lösning på en långvarig lantbrukskris (Hilson 2008:19). Redan innan 1930-talet hade Norden dock särskilt sig från resten av Europa, inte bara genom sin neutralitetspolitik, utan också genom sin ”icke-katolska och icke-imperialistiska” framtoning (Hilson 2008:16). Hilson påpekar också att den nordiska modellen som begrepp ytterligare befastes under det kalla kriget då de nordiska länderna, trots Danmarks, Islands och Norges NATO-medlemskap, lyckades hålla sig utanför den bipolära delningen av Europa. Vid Sovjetunionens fall och det kalla krigets slut, började man dessutom tala om den nordiska modellen som ”exportvara” eller ”ett flyttbart koncept” som bland annat begagnades i samband med de baltiska ländernas övergång från forna Sovjetstater till självständiga stater (Hilson:181–182).

Men också från ett inifrånperspektiv behandlas Norden som en enhet. Detta argumenterar bland annat historikern Harald Gustafsson (2007:13–17) för i boken *Nordens historia. En europeisk region under 1200 år*. I bokens inledningskapitel diskuterar Gustafsson olika perspektiv på nordisk historia och konstaterar att nordisk historia, i historisk forskningstradition, ofta behandlas ur ett nationellt perspektiv. Enligt Gustafsson vinner dock

³⁵ Huvudsakligen var det Sverige och Danmark som bedrev humanitärt hjälparbete. I Finland rådde inbördeskrig 1918. (Janfelt 2005:107)

historieskrivningen på att närma sig Norden som helhet, istället för att beskriva de separata ländernas historia för sig. Som orsak till detta ger Gustafsson bland annat att dagens fem suveräna nordiska stater inte funnits förrän 1918 i och med att det medeltida Norden bestod av de tre "staterna" Danmark, Norge och Sverige och det tidigmoderna Norden endast av de två staterna Danmark-Norge och Sverige. Därtill har gränserna mellan de nordiska länderna och mot andra "varit underkastade stora förändringar" vilket innebär att "det är en öppen fråga vad som ska räknas till Norden" (2007:14). Vidare skriver Gustafsson att vissa områden och minoriteter inte passar in i "bilden av de fem länderna" eftersom exempelvis Grönland redan gör krav på att räknas som ett fullvärdigt nordiskt land och samerna, med en spridning både inom och utanför Norden, inte kan avgränsas till en nationalitet. Gustafsson argumenterar således för perspektivet på Norden som *en* region genom att dels lyfta fram gemensamma historiska fakta, dels uppmärksamma minoriteter och självstyrande områden i Norden. Dessutom framhäver Gustafsson, genom användningen av "en europeisk region", att Norden inte kan avgränsas till en isolerad enhet utan utgör en region formad i en kontext. Det anmärkningsvärda i Gustafssons argumentation är dock att han både låter historien och minoriteterna exemplifiera Nordens vaga och relativa gränser, både vad gäller geografi och identitet. "Nordiskheten" eller perspektivet på enheten Norden formas med andra ord av både det faktiska fysiska rummet och av det föreställda (Harvard 2011/2012:12) vilket blir påtagligt just i Nordens existens både som en geografisk och en historisk region.

3.2.2 Det nordiska projektet, skandinavism och nordism

Ett brett Nordenperspektiv, tar också Jan-Ola Östman (2011) fasta på i artikeln "Language Contact in the North of Europe". Redan artikelrubriken, med användningen av "norra Europa" istället för "Norden" ger en antydning om en bredare uppfattning av Norden som region. Relativiteten i begreppet Norden närmar sig Östman ur ett språkperspektiv, genom att diskutera språkkontakt och gemenskap i Norden. Traditionellt har Norden uppfattats som ett språkligt, mycket homogent område (2011:360). Denna uppfattning håller fortsättningsvis i sig i dag trots att Norden inhyser ett flertal både lingvistiska och kulturella områden (2011:364) och antalet språk i Norden dessutom ökat drastiskt under de senaste femtio åren (2011:373). Bilden av Norden som enhet, både lingvistiskt och kulturellt, härleder Östman till definitionen av Norden som en föreställd gemenskap enligt Andersons definition (2011:363). Som en viktig bakgrundsfaktor till den upplevda gemenskapen i Norden, ser Östman den mytiska bilden av "de gamla goda dagarna" då Norden utgjorde en sammansvetsad

gemenskap med delade språkliga, ideologiska och politiska intressen (2011:364 och Östman 2004:92). Vidare skriver Östman att Norden som föreställd gemenskap formats under tre olika faser, en process som Östman benämner *det nordiska projektet* (*the Nordic projekt* eller *the Nordic venture*). Detta projekt beskrivs mer ingående i artikeln ”Language attitudes and the ideology of the Nordic” i vilken Thøgersen och Östman (2010:99–102) redogör för de olika faserna eller ”vågorna” (*waves*) som format en föreställd nordisk gemenskap. Den första vågen beskriver Thøgersen och Östman som 1800-talets ökade intresse för politiskt samarbete inom Norden. 1800-talets Nordenintresse dominerades huvudsakligen av enskilda intellektuella och studenter varför denna våg även blivit kallad *studentskandinavism* (Janfelt 2005:224). Som ett exempel på en konkret följd av studentskandinavismen ordnades år 1869 ett möte i Stockholm under vilket de skandinaviska länderna diskuterade möjligheten att föra de skandinaviska språken närmare varandra (Thøgersen och Östman 2010:99). Som en andra våg av det nordiska projektet, lyfter Thøgersen och Östman fram den nordiska nationalism som började florera efter andra världskrigets slut. Denna *nordism* ledde till instiftandet av olika nordiska institutioner i form av språkvårdsorgan och senare nordiska rådet och ministerrådet (se kapitel 2.2). Slutligen beskrivs den tredje vågen av nordisk ”romanticism” som det sena 1900-talets och 2000-talets motreaktion mot en globaliserad värld. Denna motreaktion, som Thøgersen och Östman (2010:101) benämner *glokalisering* (*glocalization*), framställs som betonandet av ett *lokalt* perspektiv i det *globala*. Trots att nordbor i dag i allt högre grad upplever sig som världsmedborgare, framträder samtidigt globaliseringen som ett tvång eller påtryckning från ovan, vilket gör att behovet att framhäva det nära och lokala ökar (Östman 2011:378). I glokaliseringen utgörs ”det nära” dock huvudsakligen inte av det nationella, utan uttryckligen av det lokala, vilket gör att den tredje vågen i formandet av en föreställd gemenskap i Norden kan betraktas som en *global lokalisering* (Mattfolk 2011b:20) eller *extended locality* (Thøgersen och Östman 2010:102)

De olika skedena som Östman (2011) och Thøgersen och Östman (2010) lyfter fram som centrala i skapandet av en nordisk gemenskap kan således sammanfattas så här:

Det nordiska projektet/The Nordic Venture

- Nordiska guldåldern: ”de gamla goda dagarna”
- Studentskandinavism (1800-talet)
- Nordism efter andra världskriget
- Glokalisering eller *extended locality*

En historisk etapp som Thøgersen och Östman däremot inte framhåller i sin modell är 1900-talets början och tiden efter första världskriget då föreningarna Norden instiftades. Denna tid behandlar däremot Monika Janfelt (2005) ingående i boken *Att leva i den bästa av världar. Föreningarna Nordens syn på Norden 1919-1933* i vilken hon understryker föreningarna Nordens roll i formandet av en nordisk identitet och av "den nordiska idén" som Janfelt också refererar till som en föreställd gemenskap i och med "det nordiska samarbetets känslomässiga och ideologiska klangbotten". Janfelt ser med andra ord Norden som en föreställd gemenskap formad genom ett målmedvetet identitetsbyggande arbete som uppkommit som en följd av nationalismen. (2005:13) Som bakgrund till den nordiska idén lyfter också Janfelt fram romantiseringen av fornnordisk kultur och 1800-talets skandinavism. Janfelt påpekar dock att 1800-talets politiska studentskandinavism senare, av föreningarna Norden, uppfattades som ett "hopplöst och alltför fantasifullt projekt" medan 1900-talets nordism däremot betraktades som "sakligt och förnuftigt". När föreningarna Norden grundades drogs med andra ord en skarp skiljelinje mellan gårdagens "onyktra och högtsvävande" skandinavism och dagens mer blygsamma men realistiska nordism. Det som gjorde att studentskandinavismen uppfattades som orealistisk var målet att rent politiskt "fullborda Nordens enhet" (2005:224). Nordismen å sin sida, handlade enligt föreningarna Norden om att upplysa nordborna om den nordiska enhetstanken och den "naturgivna gemenskapen" mellan de nordiska länderna. Denna naturgivna gemenskap beskrev 1900-talets nordister bygga på nordbornas gemensamma historia, språk, miljö och identitet (2005:33–52). Genom att upplysa om den nordiska gemenskapen, inom ramarna för den nationella självförståelsen, eftersträvade föreningarna dessutom att göra nordismen till en naturlig del av nationalismen. Parallellerna till en nationalistisk ideologi uppfattades som en av grundpelarna till nordismens nykterhet (2005:223–234). Janfelt går dock också in på utmaningarna som 1900-talets nordister stötte på i strävan att sammanföra två så olika ideologier som nordism och nationalism. Föreningarna Norden talade därför starkt för möjligheten att närma sig andra kulturer och samtidigt bevara den egna särarten. Föreningarna Nordens agenda blev därmed att olikheterna och de nationella särdragen i själva verket befäste och kompletterade Norden samtidigt som den nordiska enheten stärkte nationen (2005:93–109).

Enligt Janfelt utgjorde grundandet av föreningarna Norden efter första världskriget ett viktigt moment i skapandet av den nordiska enhetstanken. Denna argumentering stärks av att föreningarna Norden aktivt arbetade för spridningen och reproduktionen av den nordiska enhetstanken genom att exempelvis ge ut årsböcker, ordna möten och utbyten och införa ett

nordiskt perspektiv och en nordisk fostran i skola och utbildning³⁶ (2005:53–92). Trots föreningarna Nordens aktiva roll i skapandet av en nordisk identitet, uppmärksammas sällan den tidiga 1900-talsnordismen och avståndstagandet från skandinavismen i Nordenforskningen (Østergård 1997:42). Thøgersens och Östmans modell för det nordiska projektet kunde därför ytterligare kompletteras genom att, utöver sina nuvarande fyra punkter, även innefatta den nordistiska vågen som fick luft under vingarna i och med grundandet av föreningarna Norden under 1900-talets början.

3.2.3 Centrum och periferi i Norden

Som framgår i avsnitt 3.2.1 och 3.2.2 har enheten Norden formats både medvetet och undermedvetet under de senaste decennierna. Vad som skapar Norden och den nordiska gemenskapen har med andra ord förändrats genom tiden, vilket också lett till förändrade perspektiv på Norden, både i och utanför Norden. I detta avsnitt ser jag på hur Norden förändrats utifrån ett inifrånperspektiv sedan 1800-talets skandinavism, med fokus på begreppen centrum och periferi.

Både under 1800-talets skandinavism och 1900-talets nordism togs initiativen till ett utökat nordiskt samarbete huvudsakligen av danskar och svenskar. Den politiska skandinavismens grundidé var att förena Sverige, Norge och Danmark. Att Norge redan var i union med Sverige sågs som ett steg mot en förening trots att norrmännen hade en sval inställning till en skandinavisk union (Janfelt 2005:224). Under mitten av 1800-talet fanns det också starka sympatier att återförena Finland med det forna moderlandet Sverige, men för övrigt uppmärksammades Finland och Island i liten utsträckning i det skandinaviska projektet. En central orsak till detta var att den skandinavistiska idén till stor del byggde på tanken om ett gemensamt skandinaviskt språk, vilket således utgjorde en gemenskap som islänningarna och finländarna föll utanför. Skandinavismen kan därmed beskrivas som en företrädesvis dansk-svensk angelägenhet, vilket också placerar dessa länder i skandinavismens centrum. (Gustafsson 2007:194–195)

³⁶ I läroämnet svenska som modersmål i Finland utgör fostran till ett nordiskt kulturarv fortsättningsvis ett mycket centralt undervisningsinnehåll (se t.ex. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004)

Trots att nordisterna tog avstånd från skandinavismen och var måna om att presentera nordismen som något modernt i den nya nordiska gemenskapen, utgjorde ändå skandinavismen en obestridbar bakgrund (Janfelt 2005:226). Såsom under skandinavismen togs åter initiativ till ett ökat nordiskt samarbete i form av föreningarna Norden av Danmark och Sverige. Också Norge gick med på de svensk-danska föreningsinitiativen trots en viss tveksamhet i och med den nyliga unionsupplösningen med Sverige (2005:24–26). Ur nordisternas perspektiv kom därför dessa tre länder att uppfattas som Nordens kärnområde och centrum (Janfelt 2005:126). I sin analys av föreningarna Nordens årsböcker från mellankrigstiden, skriver Janfelt (2005:127) att Norden inte ens definierades i den första årsboken eftersom treklövern Danmark, Sverige och Norge uppfattades utgöra det självklara Norden. När föreningen Norden grundades på Island 1922, skedde detta på norskt initiativ med hänvisning till landets kulturarv och norröna språk (2005:129–130). På motsvarande sätt godkändes instiftandet av en Nordenförening i Finland 1924 av Nordens treklöver, efter omfattande diskussioner om Finlands språksituation och nordiska dimension (2005:149–153). Det var med andra ord Danmark, Norge och Sverige som diskuterade Nordens gränser, medan Finland och Island togs med som ”komplementära Norden-länder”, varmed dessa i praktiken kom att framstå som en nordisk periferi (2005:134–135).

Bilden av de skandinaviska länderna som Nordens centrum visar sig, enligt Thøgersens och Östmans undersökning från 2010, vara livskraftig ännu idag. I denna undersökning utgår Thøgersen och Östman från delar av INS- och MIN-projektets resultat, men fokuserar på tre enkätfrågor om språkanvändning i Norden, för att få en uppfattning om Norden-bilden bland nordbor idag. Thøgersen och Östman fördjupar ytterligare sin undersökning genom intervjuer. Som resultat på enkätfrågorna får Thøgersen och Östman att skandinavernas enkätsvar konsekvent påminner om varandra medan de utomskandinaviska ländernas svar skiljer sig åt. Skandinavernas samstämmighet tolkar Thøgersen och Östman som förekomsten av någon form av ideologisk gemenskap som bygger på språkgemenskap. (2010:113) I enkätsvarens fördjupning genom intervjuer framgår det ytterligare att internordisk, av flera skandinaver används synonymt med interskandinaviskt, vilket innebär att Finland och Island faller utanför den nordiska gemenskapen. Å andra sidan visar Thøgersens och Östmans undersökning också att de utomskandinaviska länderna ofta tolkar internordisk språkförståelse som de skandinaviska ländernas angelägenhet medan de räknar sig själva som ”sekundära”. Således uppfattar skandinaverna, men också utomskandinaverna själva, sig som *utanför* det nordiska projektet. (Thøgersen och Östman 2010:113–117)

Utgående från Janfelts och Thøgersens och Östmans undersökningar framstår därmed de skandinaviska länderna som Nordens centrum, medan Island och Finland både av sig själva och av skandinaverna uppfattas som ”sekundära”. Om man däremot närmar sig Norden i en vidare bemärkelse som en region i norra Europa, kan dock Nordens gränser och periferi ytterligare diskuteras. Som det framkommer i avsnitt 3.2.1 är bland annat historikern Harald Gustafsson (2007:13–17) inne på Nordens vaga gränser genom att nämna samernas spridning både i och utanför Norden. Därtill lyfter Gustafsson, likt Janfelt (2005:191–206), fram Danmarks roll som både Nordens sydgräns och Nordens dörr till Sydeuropa. Sedan skandinavismen har gränsen mellan Danmark och Tyskland omformats ett flertal gånger, vilket gör att man kan ifrågasätta hur distinkt denna sydgräns egentligen är. Ytterligare perspektiv på Nordens periferi ges i boken *Ett nordiskt rum. Historiska och framtida gemenskaper från Baltikum till Barents hav* (Björkman, Fjæstad & Harvard 2011/2012), som utsetts till Föreningen Nordens årsbok 2012. I denna bok ges bland annat baltiska forskare och författare uttryck för ett estniskt och lettiskt Nordenintresse. Valters Ščerbinskis (2011/2012:132–135) skriver bland annat att Finland, under tidigt 1800-tal, betraktades med särskilt intresse av lettiska journalister eftersom landet, tillhörande det ryska imperiet, uppfattades som mer baltiskt än skandinaviskt. Att Finland trots detta kom att tillhöra Norden såg de baltiska länderna därmed som en möjlighet att i framtiden också tillhöra Norden. Utöver ett baltiskt perspektiv rubriceras ett helt avsnitt i föreningen Nordens årsbok ”Periferin”. I detta avsnitt behandlas allt från Arktis roll som Nordens och världens periferi till utvandrade nordbors spridning av Norden och Skandinavien till norra Amerika. En diskussion kring Nordens omfattning resulterar därmed i konstaterandet att Nordens gränser formas utifrån betraktarens ögon och nordisk periferi kan sträcka sig allt från södra Danmark till andra sidan jordklotet. Idag sträcker sig också det nordiska samarbetet över de ”traditionella nordiska gränserna” i och med ett utvecklat samarbete med de nordiska metaregionerna³⁷ (Östman 2011:360) vilket också märks genom föreningarna Nordens stationering i Estland, Litauen och Ryssland (se avsnitt 2.2.1).

³⁷ Östman använder benämningen metaregion om nordiska samarbetspartner som de baltiska länderna och västra Ryssland (2011:360)

3.2.4 Nordisk gemenskap idag – livskraft och hotbilder

Sedan nationalismens uppblomstring har Norden genomgått en mängd förändringar. Som exempel på dessa kan, utöver Danmarks, Norges och Islands NATO-medlemskap, nämnas Finlands, Sveriges och Danmarks EU-medlemskap, som idag skiljer de nordiska länderna åt (Gustafsson 2007:310–311). Trots både inrikes- och utrikespolitiska skillnader uppfattas dock Norden fortsättningsvis som en invärtes tät gemenskap (Östman 2011:376). Också i *The Nordic Model* konstaterar Mary Hilson (2008:186–187) att själva konceptet *Norden* till sin natur är överraskande stabilt och livskraftigt trots att det mer sällan refereras till *den nordiska modellen* idag. Hilson lyfter dock fram att det nordiska upplevt ett uppsving i och med EU-medlemskap och ökad internationalisering. Detta understöder i sin tur Thøgersens och Östmans (2010) resonemang om att behovet av det nära och bekanta ökar i takt med globaliseringen. Som det framkommer i avsnitt 2.2.3, har just globaliseringen och engelskans funktion som det gemensamma internationella språket (Mattfolk 2011a:28), lett till upplevelsen av hot mot själva kärnan i den nordiska enhetskänslan, nämligen den nordiska språkgemenskapen. Rädslorna för att den interna språkförståelsen försämrats har därtill besannats av bland annat undersökningar som *Internordisk språkförståelse* där Lars-Olof Delsing och Katarina Lundin Åkesson visar att nordiska ungdomar (huvudsakligen i åldern 16–19) överlag förstår engelska bättre än något av sina grannspråk. Här utgör enbart färingarna ett undantag med bättre förståelse av danska än engelska och överlag den absolut största grannspråkförståelsen bland alla nordbor (Delsing & Lundin Åkesson 2005:58–91). I Delsing och Lundin Åkessons studie ingick också en undersökning av ungdomarnas attityder till de skandinaviska länderna och språken i förhållande till engelska. Resultatet från denna undersökning visar också att engelskan (både brittisk och amerikansk) ligger högt i kurs både i ”finhet” och ”lätthet” bland de nordiska ungdomarna (2005:109–111). Majoriteten av nordborna visar sig också hellre bo eller studera i England eller USA än i något av de skandinaviska länderna. Åter skiljer sig dock färingarna från mängden som de enda nordborna som skulle välja Danmark framför England eller USA. På denna punkt avviker också de danska informanternas svar från resten i och med genomsnittligt mindre önskan om att flytta till både grannländer och engelsktalande länder (Delsing & Lundin Åkesson 2005:107).

Likt INS-projektet bekräftar också de olika undersökningarna inom projektet *Moderna importör i Norden* att engelskan värderas högt bland dagens nordbor. Syftet med MIN-

projektet är, som man kan läsa på projektets webbplats³⁸ att dels ”göra en systematisk, jämförande översikt över hur moderna importord och importerade strukturer behandlas i de nordiska språken (dvs. i bruk och normer), dels att få insikt i attityder till språkpåverkan och till moderna importord i Norden”. Projektet strävar således efter att klargöra den faktiska användningen av importord och därtill undersöka attityderna till dem. Som Mattfolk (2011b:29–30) tydligt framhäver finns det dock en skillnad mellan *explicita* åsikter och *implicita* attityder, det vill säga det finns en diskrepans mellan det vi konkret säger och det vad vi de facto tycker. I studien av finlandssvenskars attityder till importord, konstaterar exempelvis Mattfolk att de explicita åsikterna till engelska importord överlag är mer kritiska och negativa än de implicita attityderna som uttrycker en positiv inställning till engelskan. Motsvarande öppet negativa men dolda positiva attityd till engelska lånbord är också ett mönster som återfinns bland norrmännen, medan övriga nordbor uttrycker en explicit ärligare attityd till importorden. (Mattfolk 2011a:65–68) De explicit mest negativa attityderna till importorden, står islänningarna och färingarna för medan danskarna och svenskarna är mest positiva och norrmännen och finnarna däremellan (Josephson 2009:186).

Globalisationen och framför allt engelskan, har med andra ord uppfattats som ett hot mot den nordiska gemenskapen. Denna hotbild avfärdar dock Olle Josephson i *Språk i Norden 2009* som farhågor som ”utgår från ett galet perspektiv” (Josephson 2009:192). Det galna i dessa farhågor anser Josephson vara att den språkliga interaktionen mellan nordbor i själva verket ständigt ökar genom förbättrad teknik och bättre färdmedel. Detta anser Josephson innebära att grannspråksförståelsen i praktiken ökar trots att ”det ser ut som den minskar när man testat ointresserade 18-åringar på hemmaplan” (2009:192). Också resultaten från MIN-projektet ser Josephson i högre grad ge uttryck för nordisk likhet än olikhet, vilket bland annat *deklarationen om nordisk språkpolitik* är ett exempel på. Att fullständigt motarbeta engelskan skulle enligt Josephson innebära språkpolitiskt självmord eftersom parallellspråklighet är en självklarhet i dagens samhälle (2009:190). Den stora svagheten i nordisk språkpolitik ser Josephson däremot i försummandet av en *gemensam normbildning och symbolisk integration*, med vilket han avser att det inte erbjuds tillräckligt med information och stöd för vardagliga nordiska språkkontakter (2009:194–195). I och med den knapphänta informationen visar sig nordbor sakna den genomtänkta språksynen som ett globaliserat och mångspråkigt samhälle kräver (2009:187). Ett exempel på detta återfinns i Thøgersens och Östmans undersökning där

³⁸ <http://www.nord.helsinki.fi/importord/projekt.htm> (hämtat 19.02.2012)

skandinaver kommer med överraskande få praktiska argument för användningen av skandinaviska framför engelska i en nordisk kontext. Istället hänvisar informanterna till det ideologiskt ”omistliga” på ett mer ospecifikt plan (Thøgersen & Östman 2010:118). Likt Josephson argumenterar också Thøgersen och Östman för att engelskan inte bör ses som en motpol eller hot mot det nordiska utan att parallellspråkligheten i själva verket kan forma det vi uppfattar som nordisk identitet idag. På denna punkt menar Thøgersen och Östman att flytande engelskkunskaper rentav kan tänkas betraktas som en förutsättning för att uppfattas som en ”sann nordbo” idag (2010:111).

Trots globaliseringens hotbilder understöder både Hilson, Josephson och Thøgersen och Östman den nordiska föreställda gemenskapens livskraft idag. Josephson (2009:191) argumenterar också för att gemenskapen kommer att bestå i en eller annan form i och med grannspråksförståelsen som existerar jämsides med parallellspråkligheten. Också Thøgersen och Östman (2010:121) för fram att det nordiska utgör en dialektisk ideologi som existerar i form av en sammanblandning av språkförståelse, språkpolitik och utbildning inom ramarna för både det lokala och det globala.

3.3 Andrafrifiering

Enligt Benedict Anderson är nationen, som föreställd gemenskap, alltid begränsad (se kapitel 3.1). Detta innebär att en nation och nationstillhörighet, liksom andra former av sociala och kollektiva identiteter, inte kan existera isolerat utan alltid formas i kontrast till världen och människorna runtomkring (Elmgren 2008:32). Förekomsten av andra nationer är med andra ord en förutsättning för den egna nationens existens i och med att det möjliggör en gränsdragning mellan *oss* och *de andra*. Gränsdragningen görs utgående från utmärkande egenskaper för den egna gruppen i jämförelse med kontrasterande egenskaper hos andra. ”Vi:et” utgörs på så vis av det ”de” inte är, och ”de” av det ”vi” inte är. (Elmeroth 2008:27 och Gundelach 2000:114)

Denna indelning i *vi* och *de andra* kan dels fylla en relativt neutral *betecknande funktion*, dels en funktion av *social distansering*. Inom kulturstudier, sociologi och pragmatik har indelningen i *vi* och *de andra* kommit att kallas *andrafrifiering* efter engelskans *othering*³⁹. Ett exempel på den betecknande funktionen ger bland annat Nikolas Coupland (2010) i artikeln ”Other” representation” i vilken han nämner att redan Platon gjorde en indelning mellan en observant (jaget/the Self) och de observerade (de[t]) andra/the Other) i filosofin. I artikeln fokuserar dock Coupland inte på neutral andrafrifiering utan på olika strategier och uttryck för den negativt laddade andrafrifieringen. En negativ laddning får andrafrifieringen när den sociala distanseringen sammanbinds med en maktposition som gör *vi:et* till det neutrala och ”normala” och *de andra* till det underliga ”onormala” och kanske därmed rentav skrämmande eller motbjudande. Denna form av distansering förekommer inte enbart mellan exempelvis etniska, sociala och könsbundna grupper utan också mellan betydligt tillfälligare sociala konstellationer. Som exempel på dessa ger Coupland vardagliga jämförelser och bedömningar av ”normalitetsgrad” som vi exempelvis gör mellan provrörsbarn och ”vanliga barn”, gamla mödrar och ”normalåldersmödrar”, pensionärer och arbetsförmögna och så vidare. (Coupland 2010:241–243)

Begreppet andrafrifiering förknippas dock ofta med *etnocentrism*, det vill säga det perspektivet enligt vilket majoriteten inom den egna gruppen, den så kallade *ingruppen*, sätter ramarna för vad som uppfattas som samhällets *normer*. Enligt etnocentrismen är individen bunden till

³⁹ I uppsatsen använder jag mig genomgående av den svenska termen andrafrifiering som bland annat förekommer i Elisabeth Elmeroths bok *Etnisk maktordning i skola och samhälle* (2008)

dessa normer och den egna kulturens perspektiv och tolkar därmed sin omgivning utifrån detta. Eftersom människan har ett behov av en positiv självbild värderas ofta den egna gruppen högst vilket kan leda till kulturell överlägsenhet i form av att den egna gruppen uppfattas som ”den bästa av grupper” medan *de andra* eller *utgrupper* betraktas som underlägsna. (Elmeroth 2008:28–31) Teorin om människans bundenhet till ett visst perspektiv bygger på Foucaults *diskursbegrepp*. Med diskurs avser Foucault den kunskapsbas som byggs upp i ett specifikt sammanhang med hjälp av ett gemensamt språk i form av en gemensam begreppsapparat. Enligt Foucault kan människan inte frigöra sig från sin diskurs eftersom det skulle innebära att frigöra sig från sig själv. (Hall 2002:44–51) Människans diskursbundenhet i kombination med kulturell överlägsenhet är ett perspektiv som behandlas mer ingående av bland annat Edward Said (2002) i boken *Orientalism*⁴⁰ i vilken han beskriver Västerlandets sätt att ”producera Orienten” genom en uppdelning mellan väst och öst som bygger på stereotypisering och exotisering (2006:63–67). Genom dylika generaliseringar skapar Västerlandet ett hanterbart objekt av det främmande (Elmgren 2008:26). Ett motsvarande motsatsförhållande mellan *vi* och *de andra* har också tillämpats inom genusforskningen och feminismen för att beskriva kvinnans sekundära förhållande i relation till mannen⁴¹.

Andrafrifiering är med andra ord ett brett och omfattande begrepp. Detta blir också framträdande i boken *Representation. Cultural Representations and Signifying Practises* i vilken Stuart Hall (2003) bland annat diskuterar varför människan har ett behov av gruppering enligt motsättningar och skillnader. Utöver att lyfta fram det faktum som också Anderson påtalar, nämligen att skillnader skapar betydelse i det avseendet att ingen gemenskap kan avgränsas utan andra gemenskaper, räknar Hall också upp tre andra orsaker till andrafrifiering. Bland dessa nämner han bland annat människans behov av klassificering för att kunna gestalta och överleva i sin omgivning. Som exempel på detta kan ges att vi kategoriserar och benämner vissa bär och frukter som giftiga som en beteckning på att dessa inte bör ätas. På motsvarande sätt skiljer människan på in- och utgrupp för att kunna identifiera potentiella yttre hot mot *vi*:et. Utöver detta antropologiska perspektiv tar Hall också fasta på det psykologiska perspektivet, enligt vilket *de andra* behövs i människans identitetsbygge, då hon formar sig själv i relation till andra. Omvärlden och *de andra* behövs därmed som en spegel till jaget. Slutligen nämner Hall också Mikhail Bakhtins teori om att kunskap uppstår i mötet

⁴⁰ Här i svensk översättning av Hans O. Sjöström 2006 från det engelska originalet *Orientalism* från 1978

⁴¹ Se t.ex. Simone de Beauvoir *Le deuxième sexe (Det andra könet)* 1949 och Judith Butler *Gender Trouble (Genustrubbel)* 1990

och dialogen med *de andra*, varmed de andra behövs som en motsättning till *vi:et* för att dialog och kunskap ska uppstå. (Hall 2003:234–238)

Enligt Halls resonemang har människan ett behov av gränsdragning och klassificering vilket gör andrafiering till en form av nödvändighet. En eventuell nödvändighet undergräver dock inte andrafieringens negativa sidor. Coupland (2010:346) skriver att social kategorisering aldrig är neutral i och med att negativ andrafiering är ett förminskande begrepp både som social process och som föreställning. Som social process förenklar och homogeniserar andrafieringen både människor och grupper och som föreställning ger andrafieringen enbart uttryck för en utslätad generalisering av en mångfacetterad verklighet. Detta är fallet trots att Coupland nämner att bakomliggande orsaker till andrafiering också kan vara beundran och avundsjuka (Coupland 2010:347). Exempel på hur en negativ distansering tar sig uttryck i praktiken ger Coupland genom att gruppera andrafiering enligt de återkommande tematiska och funktionella drag som andrafieringen får i språket. Bland dessa kategorier lyfter Coupland inledningsvis fram *homogenisering* av en grupp, det vill säga en form av social stereotypisering då alla i en grupp skärs över en och samma kam. Homogenisering innefattar dessutom ofta tillskrivandet av nedsättande eller förminskande egenskaper för en hel grupp, exempelvis som ”alla åldringar är ängsliga” eller ”alla muslimer är terrorister”. Andra former av andrafiering som Coupland uppmärksammar är *skyltande liberal* (*displaying liberalism*) och *toleransunderminerande* (*subverting tolerance*) andrafiering⁴². Den förstnämnda kategorin syftar på uttalanden som ger sken av att vara liberala och oskyldiga genom inledningar som ”jag är inte rasist men...” men egentligen uttrycker det motsatta. Den toleransunderminerande andrafieringen bygger i sin tur på legitimering av rasism eller andra former av diskriminerande uttalanden genom humor och parodi. Detta är dessutom en strategi som tvingar mottagaren att vara med på noterna ifall han/hon inte vill framstå som tråkig och torr. Genom att göra ett diskriminerande uttalande med ”glimten i ögat” är det därtill alltid möjligt att bortförklara det uttalade som ett skämt. Slutligen beskriver Coupland också en form av *dold* andrafiering som innebär utelämnande och osynliggörande av en social grupp i media. Typiskt för detta utelämnande är också att när gruppen i enstaka fall synliggörs, görs detta i en negativ framtoning, till exempel i form av framhävandet av invandrades brottslighet. Som en variant av dold andrafiering kan också räknas *objektifiering* av en grupp som till

⁴² Min översättning av begreppen.

exempel kan exemplifieras av hur lokalbefolkning i reseskildringar ibland snarare beskrivs som naturförskönande objekt än som tänkande varelser. (2010:348–354)

Som Coupland beskriver kan andrafieringen ta sig uttryck i mycket varierade former och kan ofta vara svår att få syn på. Som ett gemensamt drag för alla former av andrafiering kan dock framhållas hopandet av individer till en homogen skara med en kollektiv identitet på bekostnad av den enskilda individens personlighet (Coupland 2010:348 och Elmeroth 2008:34). I ett mer vardagligt ordalag kallas denna form av generaliserande förenkling för *stereotypisering*.

3.3.1 Stereotypisering

I boken *Stereotyping. The politics of Representation* behandlar Michael Pickering (2001) begreppet stereotypisering. Likt Hall påpekar Pickering att människan är i behov av ett tänkande i kategorier för att kunna organisera världen i mentala kartor. Till skillnad från Hall drar dock Pickering en tydlig gräns mellan *en kategori* och *en stereotyp* genom att framhäva att en kategori är formbar och förändras med världen medan en stereotyp förnekar flexibilitet och förändring. Att en stereotyp överlever trots dess statiska karaktär och osanna världsbild hänger samman med att stereotyper är förbundna med makt och ett maktperspektiv. (Pickering 2001:2–3) Som Elmeroth (2008:34) skriver i artikeln ”Andrafiering” gör stereotyper av *de andra* att sociala orättvisor legitimeras vilket kan leda till strukturell diskriminering. Detta är orsaken till att det, antingen medvetet eller omedvetet, finns ett intresse för att vidmakthålla stereotyper ur ett maktperspektiv. Att gemene kvinna och man antar dessa stereotypier beror på att stereotypierna erbjuder ”färdiga mentala världskartor” som är både lätta och trygga att förlita sig på (Pickering 2001:4). Därtill är stereotypierna lätta att oreflekterat ta till sig eftersom det dagligen förekommer olika former förenklingar och kategoriserande ordval i media (Elmeroth 2008:34–36).

Stereotypisering kan därmed klassificeras både som en variant av andrafiering (Coupland 2010:348) och som ett parallellbegrepp till andrafiering (Pickering 2001:47–48). Likt andrafiering möjliggör stereotypisering skapandet av ett *normalt vi* och ett *onormalt de* efter indelningen i *prototyp* och *stereotyp* (Coupland 2010:343). I denna uppsats väljer jag dock att i huvudsak använda mig av begreppet andrafiering, dels för att jag uppfattar att det i sin vida

betydelse står i balans med det omfattande begreppet nationalism, dels för att det framhäver just *de andra* vilket är funktionellt i en studie med fokus på pronomenen *vi* och *de* i Norden.

3.3.2 Nationell andrafiering

Nationen som gruppgemenskap eller social kategori kan likt andra gemenskaper utsättas för de olika formerna av andrafiering som presenterats ovan. Den danska sociologiprofessorn Peter Gundelach (2000) konstaterar dock att nationell andrafiering ofta tar det uttryck som Coupland (2010:353–354) skulle beteckna toleransunderminerande (*subverting tolerance*) andrafiering, det vill säga legitimering av icke politisk korrekthet och generaliseringar genom humor. Det är just humor, i form av vitsar mellan nationella identiteter i Skandinavien, som Gundelach beskriver i artikeln *Joking Relationships and National Identity in Scandinavia*. Istället för att kalla nationella vitsar för andrafiering definierar Gundelach skämtsamma förhållanden mellan nationer som *banal nationalism*, enligt Michael Billigs (1995) terminologi. Banal nationalism är speciellt vanlig mellan kulturellt närliggande nationer eftersom det mellan dem finns ett större behov av gränsdragning i form av uppmärksammandet av olikheter, än mellan uppenbart olika gemenskaper (Gundelach 2000:115–121). Banal nationalism tar ofta fasta på nationella olikheter och framställer, med hjälp av nationella symboler och myter, den egna gemenskapen som bättre än andra. Nationella stereotyper i form av skämt bekräftar därmed förekomsten av nationell enhet som social kategori och framhäver därtill att vi lever i en värld av nationer. I praktiken uppträder banal nationalism oftast verbalt och kan förekomma både i ett *symmetriskt* och *asymmetriskt* förhållande. I ett symmetriskt förhållande gör båda nationerna vitsar om varandra medan ett asymmetriskt förhållande är ensidigt. (2000:114–116) I sin undersökning av nationella skämt mellan de skandinaviska länderna, konstaterar Gundelach att det mellan Sverige och Norge råder ett symmetriskt ”vitsförhållande” medan danskar gör vitsar om både svenskar och norrmän utan att få gensvar. Till sin karaktär påminner också skämten mellan norrmän och svenskar om varandra och avslöjar en nästan fientlig rivalitet mellan länderna. Att Danmark inte uppmärksammas på motsvarande sätt tolkar Gundelach som utanförskap i och med geografisk placering och närhistoriskt förflutet⁴³. Gundelach undersöker också vilka typer av vitsar som förekommer mellan de skandinaviska länderna genom en indelning enligt följande

⁴³ Norge och Sverige delar en 2000 km lång gräns och stod i union med varandra från 1814 fram till Norges självständighet 1905. Danmark utgör i sin tur en separat halvö och dess förbund med Norge sträcker sig längre tillbaka i tiden (1380–1814).

vitstyper: 1) vitsar som fördummar eller framställer de andra som bakåtsträvande och provinsiella, 2) vitsar om snålhet och 3) vitsar som bygger på nationella olikheter i värderingar. Den första vitstypen visar sig förekomma om norrmän och svenskar av norrmän, svenskar och danskar medan den andra vitstypen överhuvudtaget inte förekommer på nationell nivå utan enbart regionalt inom nationen. Den tredje vitstypen koncentrerar sig slutligen till danska vitsar om svenskar, i vilka det humoristiska objektet framställs som danskarnas bild av svenskarnas kontrollsamhälle och överdrivet sunda livsstil, som ställs i kontrast till dansk avspändhet och danskarnas avslappnade livsstil. (2000:117–121)

I en nationell kontext är det således inte enbart de andra (det vill säga grannländerna i en nordisk kontext) som utsätts för generaliseringar utan också den egna nationen. I Gundelachs exempel på vitstyper kan man dock konstatera att den egna nationen konsekvent tillskrivs stereotypa, men positiva egenskaper medan de andra framställs i en förlöjligande dager. Att ”tvåvägsstereotypiseringar” är frekventa är också något som historieforskaren Ainur Elmgren (2008) bekräftar i boken *Den allrakäraste fienden. Svenska stereotyper i finländsk press 1918–1939*. I sin studie fokuserar Elmgren på stereotypa uppfattningar om Sverige som kommit till uttryck i finländska tidningar under 1900-talets första hälft. I studiens inledande avsnitt konstaterar Elmgren att ingen nation kan existera utan människorna som skapar den i kontrast till andra (2008:14–15), men också att stereotyper oundvikligen involveras ”i processer där en vi-känsla skapas” och att stereotyper rentav är nödvändiga för att skapa en föreställd gemenskap (2008:19–20). Nödvändigheten av stereotyper, av både *oss* och *de andra*, hänger enligt Elmgren ihop med att nationen inte enbart är en föreställd, utan också en *performativ gemenskap*. Med *performativ gemenskap* avser Elmgren att nationalitet inte bara ”existerar i sig självt i en person, utan det förutsätts att nationstillhörigheten [också] manifesteras för andra människor” för att den ska existera (2008:30). Manifesteringen innebär i sin tur att den enskilda individens särdrag ”offras för den föreställda gemenskapens skull”, vilket i sig är en stereotypisering av gruppen (2008:32). Enligt Elmgren handlar således nationell gemenskap också om att aktivt identifiera sig med det egna kollektivet (genom exempelvis nationella vitsar), vilket Elmgren benämner att ”utöva finskhet” från finskans ”harrastaa suomalaisuutta”. (2008:14–32)

Ytterligare en intressant iakttagelse, som Elmgren gör i anslutning till stereotypers nationella relevans, är att generaliseringar också förekommer i samband med uppfattningen av det nationella uttrycket. Här skriver Elmgren att den egna gruppens nationalism ofta framställs

som ”god, nyttig och patriotisk” medan de andras nationalism framställs som ”ond och skadlig”⁴⁴. *Vår* nationalism omtalas därmed som en ”förnuftig samhällsordning” medan *deras* framställs som ”irrationell och våldsbenägen (o)ordning” (2008:34).

⁴⁴ Elmgren använder sig här av finskans *kansallistunto* (nationalkänsla) i motsättning till negativt laddade *kansalliskiihko* (extremnationalism)

4. Material och metod

I min undersökning av föreställd gemenskap och andrafiering i Norden utgår jag från artikelkommentarer på webben. Mitt material består av nio artiklar, med tjugofem till trettio kommentarer var, från åtta nordiska tidningar. De representerade skandinaviska tidningarna är *Dagens nyheter* (DN) och *Aftonbladet* (Abl) från Sverige, *Jyllands-Posten* (JP) och *Politiken* (P) från Danmark och *Dagbladet* (Dbl) från Norge. För att fördjupa analysen genom ett utomskandinaviskt perspektiv ingår också de finländska dagstidningarna *Hufvudstadsbladet* (Hbl), *Vasabladet* (Vbl) och *Helsingin Sanomat* (HS) i materialet. I alla de utvalda tidningarna ingår en eller flera artiklar om Gunnar Wetterberg och Förbundsstaten Norden. Allt material är elektroniskt och artiklarna är insamlade med hjälp av tidningarnas sökfunktion⁴⁵, med vilken man kan leta fram artikelmaterial på tidningarna. De utvalda artiklarna har antingen utgjort sökträffar på sökorden ”Gunnar Wetterberg”, ”förbundsstaten norden” eller ”nordisk union”.

I mitt material står *Dagens Nyheter* för två artiklar och alla de övriga ovannämnda tidningarna för en artikel. Artiklarna har antingen publicerats efter att Wetterberg skrev insändaren i *Dagens Nyheter* 26.10.2009 eller efter att Nordiska ministerrådet publicerade sin årsbok Förbundsstaten Norden hösten 2010. Allt mitt material är således från år 2009 och 2010. Ett kriterium för utvalda tidningar är att de på sin webbplats tillåter fria kommentarer efter publicerad artikel. Ytterligare ett kriterium är att artiklarna som berör ämnet fått minst femton kommentarer som är tillgängliga på webben. Detta innebär dock att stora skandinaviska tidningarna som till exempel *Svenska dagbladet*, *Berlingske Tidende*, *VG* och *Aftenposten* har fallit utanför mitt material på grund av för få, inga eller icke tillgängliga webbkomentarer. Artiklar som berör ämnet men som fått färre kommentarer än femton utelämnas också ur min analys eftersom dessa, enligt min bedömning inte engagerat tillräckligt många läsare.

Antalet webbkomentarer varierar avsevärt mellan tidningar och artiklar. Den överlägset största mängden kommentarer återfinns på *Dagens Nyheter*s webbplats där debatten startade. Wetterbergs insändare som publicerades 26.10.2009 får hela 453 kommentarer medan till exempel artiklar i *Vasabladet* har mellan två och 38 kommentarer. För att avgränsa mitt material väljer jag därför att analysera de trettio första kommentarerna efter varje artikel.

⁴⁵ alla tidningar erbjuder motsvarande sökfunktion

Trettio kommentarer per artikel uppfattar jag som ett lämpligt antal eftersom de trettio första kommentarerna ger en uppfattning om spontana läsarreaktioner och om tongångarna i kommentarerna. Därtill blir mängden hanterbar och senare inlägg, som kan tänkas fjärma sig från artikeln, faller bort. För de artiklar som har färre än trettio och fler än femton kommentarer, analyserar jag de kommentarer som getts.

Det jag analyserar i webbkommentarerna är kommentatorenas, det vill säga kommentarskribenternas, användning av pronomenen *vi* och *de*. Genom en kvalitativ analys av pronomenen vill jag därmed, som det framkommer i avsnitt 1.1, studera vad och vem som *inkluderas* och vad och vem som *exkluderas* i bilden av Norden och det nordiska som målas upp i webbkommentarerna. Genom att göra detta strävar jag efter att besvara forskningsfrågorna jag ställer i avsnitt 1.1.

För att få en bild av materialet som helhet närmar jag mig inledningsvis materialet kvantitativt. Till den kvantitativa analysen hör för det första en diskussion kring artiklarna och de centrala tongångarna i webbdiskussionerna. För det andra utgörs den kvantitativa analysen av en uträkning av pronomenbeläggen i webbkommentarerna. Beräkningen av *vi* och *de* sker både genom en bestämning av det totala antalet pronomen och genom en bestämning av pronomen per tusen ord. Min materialanalys utgörs därmed av tre moment: 1) temadiskussion kring artikelkommentarer 2) uträkning av faktisk och relativ pronomenförekomst och 3) en kvalitativ analys av pronomenbruket. Efter varje moment följer en sammanfattande diskussion kring resultaten.

5. Analys

Webbdiskussionen som förts om Wetterbergs nordiska förbundsstat består av en mängd varierande kommentarer. Stilen på webbkommentarerna är allt från sakligt och kritiskt argumenterande och diskuterande till mer spontana känslouttryck och oseriösa till rentav osakliga kommentarer. Innan jag går närmare in på tematiken i webbdiskussionerna i kapitel 5.1, behandlar jag inledningsvis webbkommentarer på ett mer allmänt plan.

Sedan internet-erans begynnelse har också de flesta tidningar erbjudit en gratis webbversion av tidningen för sina läsare. En global mall för hur nyheter presenteras på nätet har vuxit fram steg för steg och idag påminner strukturen på många tidningars webbplatser om varandra (Berg 2010:40). En relativt ny, men numera vanlig, funktion på tidningars webbplats är läsarnas möjlighet att ge kommentarer direkt på tidningsartiklar online (2010:51). I pro gradu-avhandlingen *Artikelkommentarer som demokratiska samtal. En studie av kommentarer till nyhetsartiklar på webben* skriver Janne Berg (2010:50) att det kännetecknande för artikelkommentarer är att de har en ”omedelbar publicering, obegränsat utrymme och minimal censur”. Ur demokratisk synvinkel utgör dessa egenskaper både artikelkommentarernas styrka och svaghet. Som artikelkommentarernas styrka lyfter Berg fram läsarnas möjlighet till direkt interaktion och politiskt ställningstagande i en given och gemensam kontext (2010:49–50). Kontexten är gemensam eftersom kommentarerna hör till en viss artikel och därför kan antas kommentera innehållet i ifrågavarande artikel, artikeldiskussion eller innehållet i en specifik kommentar. Motsvarande kommenterande funktion fyller också en tidningsinsändare, men i motsats till denna kan webbkommentarer oftast ges anonymt, publiceras genast och få direktrespons. Anonymiteten och omedelbarheten på webbkommentarerna borde således avsevärt sänka ribban för ett publicerat ställningstagande och i bästa fall öka antalet aktiva deltagare i en offentlig demokratisk debatt. Till webbkommentarernas svaghet hör däremot att anonymiteten och en minimal censur kan leda till osakliga och kränkande kommentarer samt till ”olämpligt språkbruk som skadar den konstruktiva diskussionen” (2010:50). Osakliga kommentarer minimerar således möjligheterna till en seriös debatt vilket i värsta fall kan påverka och försämra tidningarnas rykte. I och med detta har många tidningsredaktioner visat sig ha en tudelad inställning till kommentarfunktionen och har bemött problematiken på olika sätt. En del tidningar förutsätter till exempel att läsarna registrerar sig som användare för att

kunna ge kommentarer, andra begränsar kommentarfunktionen till specifika artiklar⁴⁶ och de flesta tidningar anlitar moderatorer för att övervaka debatten. Ytterligare en modererande funktion som många tidningar infört är att läsarna själva kan anmäla kommentarer som de uppfattar som anstötliga. Trots att många tidningsredaktioner uppenbart upplever en viss oro över kommentarernas kvalitet, väljer ändå de flesta att erbjuda en kommentarfunktion. Detta beror på att tidningens läsarantal visat sig växa ifall läsarna har möjlighet att påverka tidningens innehåll genom webbkomentarer. Webbkomentarerna uppfattas därmed som en förutsättning för en konkurrenskraftig tidning. (Berg 2010:40–52)

Webbkomentarer borde, som nämnt, i bästa fall utgöra en arena för en seriös demokratisk debatt. Villkorslösheten⁴⁷ på att delta i en diskussion med artikelkommentarer borde dessutom öka antalet aktiva debattörer. I sin avhandling pro gradu visar dock Janne Berg (2010:44) på tidigare forskning om webbdiskussioner som tyder på att diskussionerna ofta domineras av ett fåtal personer, vilket också förefaller vara fallet med webbkomentarer (2010:50). Enligt en svensk studie (Bergström 2008) tenderar den minoritet av läsare som väljer att kommentera en artikel dessutom snarare att göra det som tidsfördriv än för att påverka och delta i en politisk debatt. Den stora andelen oseriösa diskussionsmedlemmar på nätet har gjort att online-diskussioner ofta har ett dåligt rykte bland allmänheten (Berg 2010:47). Å andra sidan lyfter Berg också fram fall där seriösa diskussionsdeltagare på webben visat besvikelse när någon framfört osakliga eller ohållbara argument (2010:45). Likaså visar Berg, i sin studie av artikelkommentarer på *Vasabladet*, att det bland skribenterna kunde skönjas en strävan att vidareutveckla resonemang och argumentera för sin sak (2010:103), vilket också tyder på förekomsten av seriösa webbdebattörer. Att artikelkommentarer eller motsvarande inlägg på webben ofta uppfattas som oseriösa kan också ha en förklaring i användningen av ett så kallat nätspråk (Einarsson 2009:262–263) som kännetecknas av talspråkliga moment som användningen av slangord, dialektala uttryck och lånord. Utöver detta kännetecknas it-texter och chattspråk av versaler, asterisker, smajlisar (eng. smileys), symboler och annat som fungerar som uttryck för kroppsspråkliga handlingar (2009:322) som skiljer sig från en ”traditionell” skriftkultur.

⁴⁶ På *Vasabladet* kan t.ex. alla artiklar förutom artiklar om invandring, olyckor och brott kommenteras. (Berg 2010:73)

⁴⁷ Anonymitet, omedelbar publicering, brist på stavningskontroll o.s.v.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att artikelkommentarer på webben består av ett brett spektrum av både seriösa och mindre seriösa kommentarer av varierande slag och stilnivå, vilket också är fallet i artikelkommentarerna till Gunnar Wetterbergs insändare om en nordisk förbundsstat med efterföljande artiklar. I min studie är jag visserligen inte ute efter att analysera hur seriösa argumenten är som förekommer i artikelkommentarerna, utan mitt syfte är att undersöka den föreställda gemenskap och andrafiering som förekommer i materialet. Bakgrunden, stilen och den allmänna inställningen till artikelkommentarer är dock nödvändiga att känna till för att kunna förhålla sig realistiskt och kritiskt till artikelkommentarer som material. Som ovan diskuterat visar tidigare forskning om artikelkommentarer (Berg 2010 och Bergström 2008) att aktiva deltagare i webbdiskussioner oftast består av en liten andel läsare, vilket naturligtvis måste tas i beaktande i analysen. Å andra sidan utgör blandningen av seriöst argumenterande kommentarer och känslostyrda och oseriösa diskussionsinlägg en gynnsam faktor för min analys, i och med att jag antar att undermedvetna föreställningar och stereotyper oftare förekommer i oreflekterade och känslostyrda uttalanden än i välformulerade och genomtänkta.

5.1 Centrala teman i artikelkommentarerna

Artikelkommentarerna efter de nio artiklarna i mitt material utgör som nämnt ett brett spektrum av varierande kommentarer. Något som alla kommentarer däremot har gemensamt är att inläggen på något vis kommenterar innehållet i den artikel som de står i relation till. Eftersom alla artiklar på något plan⁴⁸ berör Gunnar Wetterberg och Förbundsstaten Norden, kretsar också tematiken i kommentarerna kring detta ämne. De flesta inläggen utgör med andra ord en direkt reaktion på en specifik artikel. Inlägg som kommenterar andra läsares kommentarer, det vill säga riktar sig direkt till en annan debattör, förekommer också i enstaka fall men är dock mer sällsynta.

Temat och ämnet för artikelkommentarerna styrs således av artikeln. Eftersom artikeln är så central för tongångarna i den påföljande diskussionen, presenterar jag i korthet artikeln i samband med temadiskussionen om artikelkommentarerna. Men eftersom jag i denna studie

⁴⁸ Dock med olika vinkling, se t.ex. *Vasabladet* i avsnitt 4.1.7

inte är ute efter att göra en sociosemiotisk studie⁴⁹, beskriver jag enbart artiklarna ytligt, trots att kombinationen av artiklarnas språk, innehåll, bild, layout och så vidare, kan antas ha påverkat läsarnas tolkning av artikeln som multimodal helhet. Begreppet multimodal syftar inom sociosemiotiken just på att människans kommunikation bygger på tolkningen av flera uttrycksformer eller så kallade modaliteter (Holmberg & Karlsson 2006:201–202).

Artiklarna som fått kommentarer, är i sig väldigt olika, vad gäller allt från längd, utformning och skribent till stil, fokus och utseende. Ett intressant faktum är bland annat att artiklarna dessutom publicerats inom olika tidningsgenrer. Artiklarna i *Dagens Nyheter* och i *Politiken* har publicerats som ”debattartiklar” medan artiklarna i *Aftonbladet*, *Dagbladet*, *Hufvudstadsbladet* och *Vasabladet* publicerats som ”nyhetsartiklar”. I *Helsingin Sanomat* ingår artikeln i genren ”inrikesnyheter” medan *Jyllands-Postens* artikel publicerats som ”utlandsnyheter”. Att artiklar om samma ämne publicerats inom olika genrer kan ha en mängd olika förklaringar, till exempel kan artikelns fokus och nyhetsvärde utgöra avgörande faktorer. Det går dock inte att utesluta att tidningsgenren också kan påverka antalet och stilen på kommentarer som artikeln fått. I min analys tar jag dock inte hänsyn till vem eller hur många olika pseudonymer som kommenterar en artikel eftersom en och samma användare kan tänkas kommentera under flera pseudonymer.

I avsnitten 5.1.1 till 5.1.8 diskuterar jag tematiken i de trettio första artikelkommentarerna i relation till artiklarna. Presentationen sker således enligt tidning och artikel. För varje artikels kommentarer tar jag fasta på kommentarernas medellängd, antal kommentarer för och emot förslaget om förbundsstaten samt särdragen för en viss artikeldiskussion. Att avgöra om en kommentar är för eller emot förbundsstaten är naturligtvis inte helt entydigt och därför räknar jag endast de som positiva och negativa som tydligt uttrycker en övervägande positiv eller negativ åsikt. Kommentarer som både lyfter fram positiva och negativa sidor med en union, som exempelvis den andra *DN*-artikelns 28:e kommentar nedan, kategoriserar jag därför som ”varken eller”.

”Om Norden från början hade stannat utanför EU, och nöjt sig med de frihandelsavtal som redan fanns, utan att låta sig slukas av den byråkratiska maktkoloss som EU har utvecklats till, så hade man kunnat utveckla det nordiska samarbetet i den takt som de fem länderna hade kunnat enas om i olika frågor. Man hade även haft en starkare röst i samband med förnyandet av frihandelsavtal och andra frivilliga samarbetsformer

⁴⁹ Mer om sociosemiotik kan läsas i t.ex. *Reading images. The grammar of visual design* (2006) av Gunther Kress och Theo van Leeuwen

mellan Norden och EU, och hade bättre kunnat motstå eventuella utpressningsförsök från EU:s sida”.

Till kategorin ”varken eller” räknas också andra former av otvetydiga kommentarer som exempelvis *Aftonbladets* 30:e kommentar:

”nyckelposition i EU hahahaha”

I fortsättningen numreras kommentarerna enligt publicerad ordningsföljd som markeras genom en siffra inom parentes efter citatet. För att undvika oklarheter anges också tidningsförkortningen tillsammans med siffran. För de två *DN*-artiklarna markeras den första artikeln med enbart *DN* och den andra artikeln men *DN*². För ovanstående citat från *Aftonbladet* ser beteckningen i fortsättningen således ut som följande:

”nyckelposition i EU hahahaha” (Abl:30)

Kommentarerna citeras oredigerade som de publicerats och kan därför innehålla både stavfel och ordföljdsfel.

I figur 1 ges en överblick över mitt material. I de två första kolumnerna (till vänster) framgår tidningen och publiceringsdatumet för kommenterad artikel. I den tredje kolumnen från vänster framgår antalet analyserade kommentarer och den totala mängden kommentarer (inom parentes). För att få en uppfattning om kolumnernas längd ges medellängden på de trettio första kommentarerna efter varje artikel i den mittersta kolumnen. Slutligen anger de tre kolumnerna till höger, antalet kommentarer som tydligt tar ställning för eller emot en nordisk union, samt antalet som varken entydigt är för eller emot en förbundsstat.

Tidning	Datum	Kommentarer	Medellängd (ord/kommentar)	För	Emot	Varken eller
DN	26.10.2009	30 (453)	48	14	7	9
DN ²	12.12.2009	30 (95)	79	11	9	10
Abl	27.10.2009	30 (131)	34	12	4	14
DbI	1.11.2010	30 (68)	51	6	5	19
JP	27.10.2009	30 (72)	46	15	3	12
P	31.10.2010	30 (199)	28	18	6	6
HBL	27.10.2009	30 (95)	55	9	2	19
Vbl	2.12.2009	30 (38)	53	0	0	30
HS	29.10.2010	25 (25)	55	11	4	10
				96	40	129

Figur 1. Materialöversikt

Något som framträder tydligt i översikten är att majoriteten av kommentarerna, 129 av sammanlagt 265 kommentarer, varken tar ställning för eller emot en nordisk förbundsstat.

Bland de återstående 136 kommentarerna, som tydligt tar ställning till Wetterbergs förslag är ställningstagandena dock övervägande positiva med 96 kommentarer för förbundsstaten och 40 kommentarer emot. En närmare analys av materialet som presenteras i översikten ovan ges i avsnitt 5.1.1 till 5.1.8.

5.1.1 Dagens Nyheter

I mitt material ingår kommentarer till två artiklar från den svenska dagstidningen *Dagens Nyheter*. Båda artiklarna är skrivna som debattinlägg av Gunnar Wetterberg själv. Den första artikeln ”De fem nordiska länderna bör gå ihop i en ny union”⁵⁰ publicerades 26.10.2009 och utgjorde startskottet till den stora debatten om Förbundsstaten Norden. Under sju dagar fick artikeln hela 453 kommentarer. Den andra artikeln ”Historisk möjlighet att skapa en ny nordisk union”⁵¹ publicerades 12.12.2009 och fick i sin tur 95 kommentarer. I de båda inläggen försvarar Wetterberg idén kring Förbundsstaten Norden genom att redogöra för fördelarna och utmaningarna med förslaget. Detta gör han relativt omfattande, i och med att båda inläggen är över tusen ord långa. Layoutmässigt har Wetterbergs båda debattinlägg publicerats på DN:s webbplats med en stor rubrik och fet ingress, men utan bilder.

De trettio första kommentarerna till Wetterbergs artikel från 26.10.2009 är alla givna under samma morgon, under förloppet av två och en halv timme (det första är publicerat kl. 06.41 och det trettionde kl. 09.10). I medeltal är inläggen 48 ord långa och utgör i regel direkta ställningstaganden till själva idén om en förbundsstat. Endast två kommentarer, den 26:e och 29:e, riktar sig direkt till andra kommentatorer. Bland de trettio kommentarerna uttrycker 14 kommentatorer en öppet positiv inställning till förslaget. Att inställningen är positiv uttrycks genom utrop som ”Jättebra idé!” (DN:1), ”Ett lysande förslag!” (DN:10), ”Äntligen!” (DN:21, 26) och så vidare. Sju av kommentarerna är i sin tur tydligt negativa vilket kommer till uttryck i uttalanden som ”Det var det mest vedervärdiga förslag jag någonsin hört talas om” (DN:9), ”Ha Ha jag tror bestämt att Wetterberg driver med oss” (DN:17) och ”Nei tack” (DN:19). Återstående nio kommentarer tar varken entydigt ställning för eller emot förslaget. Bland dessa kommentarer återfinns både inlägg som rör sig utanför ämnet och kommentarer som för fram argument både för och emot en förbundsstat och därmed är svåra att klassificera som varken entydigt positiva eller negativa.

⁵⁰ <http://www.dn.se/debatt/de-fem-nordiska-landerna-bor-ga-ihop-i-en-ny-union> (hämtat 30.04.2011)

⁵¹ <http://www.dn.se/debatt/historisk-mojlighet-att-skapa-en-ny-nordisk-union> (hämtat 30.04.2011)

Bland ställningstagandena till en nordisk förbundsstat förekommer i ett flertal fall också olika argument för varför kommentatorn uppfattar idén som ”lysande” eller ”vedervärdig”. Bland kommentarerna för en förbundsstat kan skönjas vissa återkommande argument som i huvudsak kan delas in i två kategorier. Till den första kategorin kan räknas argument som bygger på en nordisk gemenskapskänsla. Kommentatorer som hänvisar till denna lyfter till exempel fram Nordens gemensamma historia och ländernas kulturella likheter som faktorer som gör en samgång ”naturlig”. De nordiska ländernas naturliga gemenskap framställs också som en gynnsam faktor för ett lyckat samarbete i jämförelse med samarbetet inom den Europeiska Unionen med stora interna kulturella skillnader. Som en andra kategori av argument för en nordisk förbundsstat som framträder i kommentarerna, är den allmänna nyttan som de nordiska länderna skulle ha av ett tätare samarbete. Denna nytta grundar sig på att ”vi står starkare tillsammans” än som enskilda länder, det vill säga det argument som också Wetterberg ständigt återkommer till. Tanken om att vara starkare tillsammans relateras också, i tre kommentarer, till tanken om att Norden som union också skulle få rättvisare behandling inom EU.

Bland de negativa kommentarerna finner man inte lika tydliga kategorier av argument som bland de positiva kommentarerna. Faktum är att de negativa kommentarerna domineras av känsloladdade uttalanden som saknar bärande argument. Istället bygger de på utläggningar om ”korkade politiker” i Norden och Sverige och allmänt avoga och generaliserande uttalanden både om det egna landet och om andra nordbor.

Ytterligare tematiska inslag som framkommer i artikelkommentarerna är frågor om vem som egentligen borde ingå i en nordisk union, vilka språk som skulle användas i unionen, var huvudstaden skulle ligga och vilket statsskick den skulle ha. En intressant detalj för just kommentarerna till artikeln ”De fem nordiska länderna bör gå ihop i en ny union” är att de också består av kommentarer skrivna av andra nordbor än svenskar. En kommentar är bland annat skriven på norska, två på danska och ytterligare två kommentatorer har finskklingande namn och tar båda fasta på det finska språkets roll i en nordisk union.

Wetterbergs andra artikel i *DN*, ”Historisk möjlighet att skapa en ny nordisk union” inleder han med att konstatera att ”jag aldrig fått så många reaktioner som när jag nyligen på *DN Debatt* föreslog en nordisk förbundsstat”. I denna artikel reflekterar Wetterberg över de

kommentarer och reaktioner hans inlägg fått, varpå han ytterligare utvecklar modellen för hur en förbundsstat kunde bli verklighet. Wetterberg bygger med andra ord upp sin andra artikel utgående från de kommentarer han fått och strävar efter att förtydliga oklarheter i sin idé.

Den andra artikeln fick också sina trettio första kommentarer under samma dag som den publiceras. Dessa kommentarer gavs dock under ett längre tidsintervall. Den första kommentaren gavs kl. 07.23 på morgonen och den trettionde först kl. 22.11 på kvällen. I medeltal är kommentarerna längre än till den första artikeln och består i genomsnitt av 79 ord per kommentar. Alla kommentarer riktar sig till artikeln och endast i ett inlägg refereras det direkt till en tidigare kommentar. Tongångarna i artikeldiskussionen efter Wetterbergs andra artikel är betydligt mer kritiska och negativa än efter den första artikeln. Detta är fallet trots att elva av kommentarerna är positiva till Wetterbergs resonemang medan nio avfärdar idén. Tio kommentarer tar varken ställning för eller emot. Det starkt negativa intrycket som de trettio artikelkommentarerna ger, hänger samman med att de negativa kommentarerna i genomsnitt är betydligt längre än de positiva och dessutom bryskare och mer kritiska i tonen än efter den första artikeln. De positiva kommentarerna efter artikeln påminner däremot om tidigare positiva kommentarer i och med att de i stort bygger på en liknande argumentation om nyttan med en union, både kulturellt, politiskt och ekonomiskt. De negativa inläggen ironiserar i högre grad över Wetterbergs idé och kallar den naiv, löjlig, orealistisk och tidsödande, framför allt för att de nordiska länderna är så olika ”beträffande det mesta”. Speciellt uppenbar blir ironin bland annat i artikeldiskussionens första kommentar där pseudonymen Snorre skriver att:

”Det kommer inte att lyckas, men som samtalsämne och sällskapslek ("du skulle vara norsken och du finsken och du dansken och jag svensken och vem skulle vara kungen...") vid nötter och glögg kan denna förflugna idé kanske passa” (DN²:1)

Likaså blir spydigheten framträdande i kommentar 9:

”Det är ett högst verklighetsfrämmande förslag skapat av någon som lever i en spännande pojkboksvärld.” (DN²:9)

Och i kommentar 27:

”De nordiska länderna gör helt olika bedömningar på en rad centrala områden: Nato, EU, EMU, och så vidare, men alla sådana motsättningar som därmed uppkommer vid ett samgående skall tydligen lösa sig själva med hjälp av det magiska trollspöet?” ...
”Nädu, Gunnar, ägna du din arbetstid, som dina medlemmar betalar, åt vettigare saker än dagdrömmier.” (DN²:27)

Kommentar 27 är också ett exempel på ett av artikelkommentarernas fem inlägg som direkt uppmanar Wetterberg att sluta med ”diverse rêverier” och istället ägna sin arbetstid åt det han

får betalt för. Wetterberg arbetar som samhällspolitisk chef för SACO, det vill säga Sveriges akademikers centralorganisation⁵² och tre av kommentatorerna som uppmanar Wetterberg att ”sluta svamla” presenterar sig själva som ”SACO-medlemmar”.

Efter båda artiklarna i *DN* har de trettio första kommentarerna getts under ett kort tidsintervall. Kommentarna till båda artiklarna är också, åtminstone till antal, övervägande positiva trots att Wetterbergs andra insändare möts av både kritiska och ironiserande läsare. Bland de positiva kommentarerna är återkommande teman den nordiska gemenskaps känslan och den allmänna nyttan som de nordiska länderna skulle ha av en intern union.

5.1.2 *Aftonbladet*

Aftonbladets artikel ”Drottning Margrethe nordisk regent”⁵³ publicerades 27.10.2009, det vill säga dagen efter Wetterbergs första debattinlägg, och fick 131 artikelkommentarer. Både formatet och stilen på artikeln följer ett typiskt ”kvällstidningsupplägg” med en raffig ingress och stora bilder. Den lättsamma stilen avslöjas således redan i layouten och ingressen, som inleds med raderna ”Tyvärr, Carl XVI Gustaf. Din tid som regent kan snart vara förbi.” I artikelns högra marginal finns porträttbilder av Margrethe II och Carl XVI Gustaf som båda har ansiktena förvridna i överdrivna leenden, vilket tillför artikeln en komisk effekt. Bildvalet i kombination med tilltalet i ingressen säger därmed något om hur artikelskribenten förhåller sig till både Wetterbergs förslag och till kungligheter i allmänhet. Utöver de två porträttbilderna pryds ytterligare artikelns övre marginal av de fem nordiska flaggorna. Till innehållet refererar *Aftonbladets* drygt trehundra ord långa artikel åtminstone delvis Wetterbergs ursprungliga debattinlägg. Rubriken ”Drottning Margrethe nordisk regent” och mellanrubrikerna ”Nyckelpositioner i EU” och ”Språkproblem” tar dock speciellt fasta på teman som statsskick, EU och språkfrågan, vilket också blir märkbart i artikelkommentarerna.

De trettio första kommentarerna till *Aftonbladets* artikel har alla inkommit på under en timme, mellan klockan 07.25 och 08.18 på morgonen. Till sin genomsnittslängd är kommentarerna relativt korta med endast 34 ord per kommentar. Innehållsmässigt uttrycker knappt hälften av kommentarerna, fjorton stycken, varken ett ställningstagande för eller emot en förbundsstat. Tolv kommentatorer förhåller sig positivt till idén och endast fyra uttrycker sig tydligt

⁵² <http://www.saco.se/Kontakter/Gunnar-Wetterberg/> (hämtat 14.01.2012)

⁵³ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article12065925.ab> (hämtat 30.04.2011)

negativt till en nordisk förbundsstat. Mer påtagligt än ställningstagandet för eller emot en förbundsstat blir däremot kommentarerna till statsskicket i en eventuell förbundsstat. Detta behandlas i hela nio kommentarer, varav åtta kritiserar tanken på en kunglighet som statsöverhuvud i en nordisk förbundsstat. Monarki som styrelseskick uppfattas som ”odugligt” (Abl:8) och ”uråldrat” (Abl:21) och en kommentator frågar sig ifall till exempel Finland som republik faktiskt ska ta ”ett steg bakåt i utvecklingen” (Abl:25) genom att införa monarki. Övriga återkommande teman i artikelkommentarerna berör ämnen som återfinns i de flesta artikeldiskussionerna, nämligen unionens huvudstad och huvudspråk. Liksom efter Wetterbergs debattinlägg, uttrycks också kritik mot Sveriges inrikespolitik i kommentarerna. Denna kritik riktar sig främst mot sociala förhållanden i Sverige vilket en kommentator bland annat uttrycker i ordalagen ”Sen tror jag Island och Finland inte skulle vilja betala för övrigas bidragsgetton” (Abl:7) och en annan ”Men jag tror inte Norge skulle säga ja för det blir ju dom som kommer att få betala mest som är rik. Vi fattiglappar i Sverige behöver ju mycket pengar för att fylla i alla ”tomma hål” eftersom vi läcker som ett såll” (Abl:23).

Mer generellt kan man om *Aftonbladets* trettio första kommentarer konstatera att de till hög grad bygger på känslouttryck. Bland många läsare förefaller dessa känslouttryck utlösas av spekulation kring statsskicket i en förbundsstat. Hela åtta läsare engageras att kommentera artikeln för att kritisera monarkin framför att kommentera själva förslaget om förbundsstaten. Kommentarerens fokus på statsskick kan dock ses som en direktrespons på artikelns rubrik och bildval som riktar sig in på monarkerna. Känsloladdade kommentarer gör sig också gällande i fall där kommentatorer gör sig lustiga över Wetterbergs förslag genom att påpeka att Sverige borde ”invadera Norge” för att få ”oljan, fjordarna och en chans i vintersporter” (27) eller att Norden som union ”väl ska ha några kolonier också” (Abl:11). Motsvarande tendenser kan också skönjas i *Dagbladets* kommentarer i kapitel 5.1.3.

5.1.3 *Dagbladet*

I den norska tidningen *Dagbladet* publicerades artikeln ”Drømmer om Nordens forente stater innen 20 år”⁵⁴ den 1 november 2010. I motsats till tidigare presenterade artiklar har *Dagbladets* artikel, och därmed även de 68 artikelkommentarerna, publicerats efter att Nordiska rådets och ministerrådets årsbok utgivits. Ungefär hälften, av den drygt fyrahundra

⁵⁴ <http://www.dagbladet.no/2010/11/01/nyheter/norden/union/14103376/> (hämtat 30.04.2011)

ord långa artikeln, presenterar innehållet i publikationen *Förbundsstaten Norden*. I den andra hälften av artikeln ställs Wetterbergs idé i kontrast mot den norska politikern och representanten för Nordiska rådet, Per-Kristian Foss syn på förbundsstaten. Enligt artikeln anser Foss att förslaget är helt orealistiskt och att Norden uppnår ett bättre samarbete utan övernationellt styre. Den kritiska inställningen till Wetterbergs förslag understryks ytterligare av artikelns två mellanrubriker "Urealistisk" och "Feil fokus". Layoutmässigt består *Dagbladets* artikel av en stor rubrik i kombination med en underrubrik⁵⁵, brödtext och överst en stor bild av statsministrarna från Sverige, Norge, Finland och Island (Fredrik Reinfeldt, Jens Stoltenberg, Matti Vanhanen och Geir Haarde) med ländernas flaggor i bakgrunden.

De trettio första kommentarerna till *Dagbladets* artikel har publicerats under sex timmar under natten, mellan klockan elva på kvällen och fem på morgonen. Bland kommentarerna, som i medeltal är 51 ord långa, återfinns endast sex kommentarer som talar för instiftandet av en nordisk förbundsstat. Fem kommentarer förkastar idén medan den absoluta majoriteten, hela 19 kommentarer, varken tar ställning för eller emot förslaget. Bland dessa 19 finns både inlägg som berör ämnet och sådana som inte tillför artikeldiskussionen något nytt, till exempel kommentarer som "tra-la-la...gl-bal-la-la. Stoltenber og bildenberg og dagbla-bla-bla" (Dbl:10). Bland de kommentarer som berör ämnet bland de trettio kommentarerna kan dock vissa intressanta särdrag för *Dagbladets* diskussion lyftas fram. Några intressanta ämnen som dyker upp är bland annat Norges oljetillgångar, grannlandet Sverige och språkfrågan. "Olja" eller "oljefond" nämns i sex olika kommentarer och framställs i fem av de sex fallen som Norges stora styrka. Kommentar 8 utgör ett exempel på tongångarna:

"I det lange løp er det nok smart.

Men la oss ikke forhaste oss. La oss svi av⁵⁶ oljefondet først." (Dbl:8)

I två av de sex kommentarerna nämns Sverige tillsammans med oljan. Exempelvis i kommentar 11 som är ett svar på den tidigare kommentaren "Typiskt at en svensk foreslår dette" (Dbl:9) skriver kommentatorn att "De vill ha oljen vår. Er dette overraskende?" (Dbl:11). Också i kommentar 13 framställs Wetterbergs idé som svenska stormaktsdrömmar varmed skribenten konstaterar att Norge borde ingå union med Danmark, Island och Finland men inte med Sverige som kommentatorn uppfattar som "skandinavias syke man" (Dbl:13) på grund av bland annat sin "naive invandringspolitik".

⁵⁵ "En nordisk forbundsstat ville bli verdens 10. største økonomi og fått en plass i verdenspolitikken"

⁵⁶ Svi av: "förbränna" här: förbruka

Att språkfrågan också dyker upp i *Dagbladets* artikelkommentarer är för sig inget märkligt men det speciella är att fem språkkommentarer ges efter varandra som svar på tal till kommentar 17 i vilken skribenten skriver:

”Kanskje nynorsken då vil få eit avgjerande gjennombrott som eit felles NORDISK språk *he-he*” (Dbl:17)

Språkfrågan är uppenbart laddad i och med att kommentaren om nynorskan får respons tre sekunder senare i vilken en ”VGS-elev som ikke likte nynorsk” (Dbl:18) förpassar språket att ”brenne langt inne i H.” Kommentar 19 lyder i sin tur ”Heller svensk enn bokmål...!” (Dbl:19) vilket får responsen ”Om 20 år er engelsk sannsynligvis førstespråk i Norge, medlem av en felles nordenunion eller ikke.” (Dbl:21). Utöver redan behandlade teman förekommer också kommentarer om tidigare ickefungerande unioner, kritik av norsk inrikespolitik och EU.

Efter den norska artikeln om förbundsstaten är sammanfattningsvis de mest intressanta kommentarerna de som kommenterar språkfrågan och de som hänvisar till Wetterbergs förslag som ”typiskt svenskt”. De som relaterar idén till Sverige ger samtidigt uttryck för att svenskarna, med Wetterberg i spetsen, är ute efter makt och framför allt ute efter Norges naturtillgångar. Att svenskarna står i dålig dager hos de norska kommentatorerna framträder också tydligt i de språkrelaterade inläggen där exempelvis den ovan citerade kommentar 18 använder svenskan för att framhäva sitt verkliga avståndstagande till bokmålet.

5.1.4 Jyllands-Posten

Jyllands-Posten uppmärksammade Wetterbergs idé dagen efter att han skrivit sitt första inlägg i *DN*. Den 27 oktober 2009 publicerades artikeln ”Forslag: Margrethe som regent for Norden”⁵⁷ i *Jyllands-Posten*. Artikeln utgör ett sakligt referat av Wetterbergs argumentering, återgivet på drygt 250 ord. Artikeln har den korta ingressen ”Genopliv Kalmar-unionen, gør Dronning Margrethe til ny nordisk regent og København til nordisk hovedstad” och de två mellanrubrikerna ”Større økonomi” och ”Lysende fremtid”. Ovanför artikeln är en bild av

⁵⁷ <http://jp.dk/udland/europa/article1864311.ece> (hämtat 30.04.2011)

Margrethe och Karl-Gustav som festklädda vandrar utomhus framför en rad av kungliga danska vakter.

Artikeln i *Jyllands-Posten* fick sammanlagt 72 kommentarer. De trettio första kommentarerna är givna på en dryg timme, mellan nio och tio på morgonen samma dag som artikeln publicerats. Till sin medellängd är kommentarerna 46 ord per kommentar. *Jyllands-Postens* webbplats förutsätter att alla som kommenterar en artikel inte bara fyller i sitt för- och efternamn, utan också adress, stad, e-post och telefonnummer. Detta är en förutsättning för att få kommentera och de kommentarer som saknar korrekta uppgifter avlägsnas. Uppgifter som blir synliga på webben när man skriver en kommentar är för-, efternamn och ort, exempelvis ”Christian Jensen, Herlev” (JP:1). Således kan man anta att största delen av inläggen faktiskt är skrivna med skribentens riktiga namn, vilket inte är fallet i några andra tidningar i mitt material. Detta spelar sannolikt också en avgörande roll när man granskar kommentarernas kvalitet och saklighet som på många sätt håller en betydligt högre standard än övriga artikeldiskussioner som till exempel endast förutsätter ett facebookmedlemskap eller en e-postadress för att kommentera. Ett häpnadsväckande faktum när man studerar namnen som uppgetts på *Jyllands-Postens* webbplats är dock att det genomgående är män som kommenterat artikeln. Under de trettio första kommentarerna förekommer således inte ett enda kvinnonamn trots att ortnamnen har en stor spridning både i Danmark och utanför landet.

Bland kommentarerna dominerar en positiv inställning till Wetterbergs förslag. Femton kommentatorer säger sig vara för förslaget och endast tre emot. Tolv är varken tydligt för eller emot idén. Tematiskt påminner *Jyllands-Postens* kommentarer mycket om kommentarerna efter den första artikeln i *DN* och de centrala ämnena som tas upp är EU, statsskick och gemenskap i Norden. I flera kommentarer ställs likheten inom de nordiska länderna i jämförelse med EU:s breda kulturspektrum och likheterna fungerar samtidigt som argument för varför en nordisk union skulle vinna framom en Europeisk. Den Europeiska Unionen nämns i hela elva kommentarer. Bland de tio kommentarer i vilka statsskicket eller statsöverhuvudet kommenteras ställer sig hälften av skribenterna negativt till monarki som styrelseskick. I motsats till många andra artikeldiskussioner uppmärksammas språkfrågan nästan inte alls i *Jyllands-Postens* kommentarer. En intressant detalj bland kommentarerna är däremot att två skribenter talar om ett enat Skandinavien istället för ett enat Norden, trots att

de uppenbart inkluderar Island i Skandinavien. Detta är bland annat kommentar 20 ett bra exempel på:

Christoffer T. Madse, Stenløse | Skrevet: 27. okt 09 kl. 10:17

”Det vil være super med et samlet Skandinavien. Det vil kunne samle landende og give os større international gennemslagskraft, kulturelt såvel som politisk. OG hvis vi var smarte brugte vi samtidig anledningen til at hoppe ud af EU, da hverken Island eller Norge er i EU. Og så vil al snak om Euroen vel også forstemme.” (JP:20)

Sammanfattningsvis uppmärksammas många liknande teman bland *Jyllands-Postens* kommentarer som efter de andra artiklarna nämligen teman som statskick, EU och gemenskap i Norden. För min undersökning utgör dock ett av de mest intressanta resultaten i *Jyllands-Posten* just förväxlingen av begreppen Skandinavien och Norden vilket tyder på en viss omedvetenhet bland några danska kommentatorer.

5.1.5 *Politiken*

Artikeln *Historiker: Danmark skal være en delstat i Norden*⁵⁸ publicerades 31.10.2010 och fick sammanlagt 199 artikelkommentarer. Artikeln inleds med en introduktion om den kommande publikationen *Förbundsstaten Norden*. I huvudsak är artikeln dock utformad som en intervju med Gunnar Wetterberg där man både kan läsa intervjuarens specifika frågor och Wetterbergs svar. Intervjuaren ställer sig väldigt kritiskt till Wetterbergs förslag vilket blir märkbart i frågorna som exempelvis lyder ”Gunnar Wetterberg – er det en joke?” och ”Du ved jo godt, at det her forslag ikke er realistisk. Siger du det for at provokere?” Wetterberg försvarar sig dock konsekvent genom att säga att hans förslag inte är en vits utan en ”rationell utopi”. På *Politikens* webbplats är intervjun med Wetterberg publicerad med en stor bild av Danmarks flagga högst upp och en mindre bild av Wetterberg i högra marginalen.

De trettio första kommentarerna till *Politikens* artikel har getts under exakt en timme, mellan halv tre och halv fyra på eftermiddagen den 31 oktober. Medellängden på kommentarerna är 38 ord per kommentar. Inställningen till Wetterbergs förslag i *Politikens* artikelkommentarer är övervägande positiv, med stöd i 18 kommentarer. Av de återstående tolv kommentarerna är exakt hälften emot förslaget och den andra hälften varken för eller emot. Tematiskt påminner kommentarerna om tidigare artikeldiskussioner. Många kommentatorer som ställer sig positivt till idén för fram den nordiska gemenskapen och ytterligare några jämför en

⁵⁸ <http://politiken.dk/debat/ECE1098056/historiker-danmark-skal-vaere-en-delstat-i-norden/> (hämtat 30.04.2011)

fungerande nordisk union med en ickefungerande europeisk union. Särskilt intressant i *Politikens* kommentarer är dock att flera som talar för Wetterbergs förslag och tar fasta på gemenskapskänslan egentligen enbart talar för en union mellan de skandinaviska länderna och inte alla nordiska länder. Detta gör en del medvetet och andra omedvetet, likt de två kommentatorerna i *Jyllands-Posten* (5.1.4). Sammanlagt förekommer någon form av begreppet Skandinavien i sju kommentarer. Bland dessa är det bara en skribent som påpekar att Skandinavien består av Danmark, Norge och Sverige. I fyra fall är det svårt att tyda ifall skribenten verkligen känner till innebörden av begreppen Norden och Skandinavien och i två fall framkommer det tydligt att termen Skandinavien används felaktigt. Ett bra exempel på en svårtydd kommentar är till exempel kommentar 28 i vilken skribenten visserligen nämner Finland och Island men inte direkt tar ställning till om de ska höra till hans framtida ”Skandinavien” eller ej:

Af Martin Prag , København 15:28 31. OKT

En virkelig god ide, dog også en ide det vil være svært at gennemføre i praksis. Jeg er enig med Wetterberg i, at det vil tage tid. Jeg tror det kan blive svært at få Finland og Island med. ikke fordi jeg synes det er en dårlig ide, men fordi især de sproglige forskelle vil være store. Men lad os da komme i gang, så vores børnebørn kan blive Skandinaviske statsborgere. (P:28)

En direkt felanvändning av Skandinavien blir exemplifierad i kommentar 15 i vilken skribenten uppenbart inkluderar Island i Skandinavien:

Af Bent Larsen , Herlev 15:03 31. OKT

Scandinavien,Min drøm. Een nation.Altså uden Finland.Ikke fordi jeg har noget imod finner eller Finland, men kulturhistorisk og sprogligt er Danmark, Sverige, Norge og Island nært forbundne.Og Sverige vil uomtvisteligt blive den dominerende nation. Og hvad så? Who gives a shit, som det jo hedder på nyskandinavisk. (P:15)

Likt i *Jyllands-Posten* kretsar kommentarerna efter *Politikens* artikel kring bekanta teman som exempelvis jämförelser mellan en nordisk och en europeisk gemenskap. Av särskilt intresse bland *Politikens* kommentarer utgör dock den utbredda användningen av begreppet Skandinavien, som i vissa fall blir tvetydig och i två fall felaktig.

5.1.6 *Hufvudstadsbladet*

I *Hufvudstadsbladet* publicerades artikeln ”DN-debatt: Slå ihop de nordiska länderna”⁵⁹ den 27 oktober 2009 och refererar, som rubriken avslöjar, direkt till DN-debatten. Artikeln är endast drygt tvåhundra ord lång och utan varken bilder eller mellanrubriker, vilket gör att den nästan mer påminner om en lång notis än en nyhetsartikel. Innehållsmässigt presenterar artikeln Wetterberg som person och ger ett kort referat av hans förslag. Den sista fjärdedelen av artikeln handlar om språkfrågan i en nordisk förbundsstat.

Hbl:s artikel fick sammanlagt 95 kommentarer. De trettio första kommentarerna, som getts under drygt tre timmar mitt på dagen, är till sin genomsnittslängd 55 ord långa. Innehållsmässigt tar endast ett fåtal kommentatorer direkt ställning till Wetterbergs förslag. Förbundsstaten finner understöd i nio kommentarer medan två förkastar idén. Nitton tar varken ställning för eller emot idén. Det stora samtalsämnet bland *Hbl*:s kommentarer kretsar istället kring språkfrågor, ofta i kombination med synpunkter på ”finnar” och reflektioner över Finlands plats i en nordisk union. Sammanlagt är det tretton kommentatorer som tar upp språkfrågan i debatten. Av dessa tretton är det sex som förbinder språkfrågan med finskan och ”finnarna” som ett problem, vilket tar sig uttryck i ordalag som ”finländarna får en orsak att sluta klaga på tvångssvenskan” (*Hbl*:6), ”Finnarna vägrar hårdnackat att lära sig svenska” (*Hbl*:7), ”Tror ni, att de finskspråkiga skulle komma med?” (*Hbl*:11) och ”Alla vet att finnarna hatar allt som ens låter som svenska” (*Hbl*:21). I språkdiskussionen är det också tre kommentatorer som anser att engelska borde vara huvudspråket i en nordisk union eftersom det skulle vara ”lättare” (*Hbl*:24) för alla. Övriga ämnen som dyker i upp i *Hbl*:s kommentarer berör redan bekanta ämnen som exempelvis styrelseskick, EU och historien. Alldeles nya tongångar i *Hbl*, som inte förekommer i det tidigare presenterade materialet, utgör däremot kommentarer som uttrycker en tveksamhet till ifall de övriga nordiska länderna verkligen ”vill ha Finland med i en eventuell förbundsstat” (*Hbl*:21). Denna tveksamhet uttrycks sammanlagt i tre olika kommentarer.

⁵⁹ <http://hbl.fi/nyheter/2009-10-27/dn-debatt-sla-ihop-de-nordiska-landerna> (hämtat 30.04.2011)

5.1.7 Vasabladet

Artikeln ”Vapaavuori: ”Finlandssvenskan huvudspråk i nordisk union”⁶⁰, som publicerades i *Vasabladet* den 2 december 2009 är med sina dryga hundra ord ännu kortare än *Hufvudstadsbladets* artikel. Tidigare samma höst publicerades visserligen också andra, mer ingående artiklar, om Förbundsstaten Norden i *Vasabladet*, men eftersom dessa artiklar endast fått under sex kommentarer var, har de fallit utanför mitt material. Artikeln ”Vapaavuori: ”Finlandssvenskan huvudspråk i nordisk union”, som fokuserar på den finländska bostadsministern och nordiska samarbetsministern Jan Vapaavuoris uttalande om språket i den nordiska förbundsstat, fick däremot sammanlagt 38 kommentarer. Detta faktum är intressant i sig eftersom det, i samklang med *Hufvudstadsbladets* artikelkommentarer, visar att språkfrågan i stor utsträckning engagerar finlandssvenska tidningsläsare.

Artikelns trettio första kommentarer har getts under loppet av trettio timmar och är till sin genomsnittslängd 53 ord per kommentar. Inte helt oväntat med tanke på artikelnas fokus, handlar *Vasabladets* artikelkommentarer nästan genomgående om språk och framförallt om finlandssvenskan. Ingen av kommentarerna tar således ställning till Wetterbergs nordiska förbundsstat även om hans förslag får ett referat på två meningar i slutet av artikeln. Sammanlagt diskuterar 22 kommentarer idén att införa finlandssvenska som huvudspråk, vad detta skulle innebära och vad finlandssvenska egentligen är. På den sistnämnda punkten aktualiseras en diskussion om finlandssvenska och svenska dialekter som förekommer i sex kommentarer. Bland de åtta återstående kommentarerna, som inte direkt är kopplade till språkfrågan, utgör fem kommentarer hyllningar till Vapaavuori i stil med ”Go Vapaavuori go!” (Vbl:4). Slutligen kommenterar de tre återstående tre inläggen själva kommenteringsfunktionen och något motsvarande som inte tillför diskussionen något nytt. Det påfallande för *Vasabladets* artikelkommentarer är med andra ord att kommentarerna helt kretsar kring språkfrågan och finlandssvenskan och överhuvudtaget inte tar ställning till Wetterbergs förslag.

⁶⁰ <http://www.vasabladet.fi/Story/?linkID=94638> (hämtat 30.04.2011)

5.1.8 *Helsingin Sanomat*

Artikeln ”Kysely: Pohjoismaiden yhdistämisellä yli 40 prosentin tuki”⁶¹ publicerades i *Helsingin Sanomat* den 29 oktober 2010. Som rubriken antyder handlar artikeln om undersökningen om nordbors inställning till ett intensifierat samarbete, som utförts på begäran av Nordiska rådet i samband med Gunnar Wetterbergs publikation. I *Helsingin Sanomats* artikel återges, på knappa hundra ord, undersökningsresultatet som visat sig vara överraskande positivt med sina 42 % understöd i de nordiska länderna. I artikeln nämns också att tvåhundra finländare av sammanlagt tusen nordbor, har deltagit i undersökningen. *Helsingin Sanomats* artikel saknar bilder och mellanrubriker och kan i och med sin korthet närmast klassas som en notis. Likt *Vasabladet* har tidningen också publicerat andra artiklar om ämnet men dessa har fallit bort i brist på tillräckligt antal kommentarer. Artikeln ”Kysely: Pohjoismaiden yhdistämisellä yli 40 prosentin tuki” fick sammanlagt 25 kommentarer.

De 25 kommentarerna till *Helsingin Sanomats* artikel har getts under fem dygn, vilket gör att kommentarerna getts under det längsta tidsförloppet bland alla behandlade artikeldiskussioner. Till sin medellängd är kommentarerna 55 ord per kommentar. Medellängden är dock inte så talande i och med att majoriteten av kommentarerna är relativt korta och medellängden istället dras upp av tre kommentarer som är rejält över hundra ord var. Bland de 25 kommentarerna uttrycker elva en positiv inställning till en nordisk union medan fyra ställer sig tydligt negativt till förslaget. Tio tar varken ställning för eller emot. Bland de positiva kommentarerna finns tre skribenter som lyfter fram likheten mellan de nordiska länderna som ett argument för en union medan två kommentatorer påtalar olikheterna mellan de nordiska länderna. Andra bekanta ämnen som behandlas i *Helsingin Sanomats* kommentarer är förhållandet till EU, NATO och språkfrågan. Utmärkande för *Helsingin Sanomats* diskussion om språket, som aktualiseras i åtta kommentarer, är finskans roll i en nordisk union. I anknytning till detta skriver två kommentatorer att finska inte är ett germanskt språk och därför inte har något med övriga Norden att skaffa, medan två skribenter i sin tur hurrar för ”pakkosuomi skandinaviaan”⁶² (HS:14). De återstående fyra språkkommentarerna lyfter bland annat fram förbundsstaten som finlandssvenskarnas dröm samt påpekar att språket inte skulle vara ett problem i och med att alla kan engelska. I den

⁶¹ <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kysely+Pohjoismaiden+yhdist%C3%A4misell%C3%A4+yli+40+prosentin+tuki/1135261270515> fri svensk översättning av rubriken: ”Undersökning: Förena Norden, över 40 procent understöd” (Hämtat 30.09.2011)

⁶² På svenska ungefär ”tvångsfinska till Skandinavien”.

finska artikeldiskussionen tar tre kommentatorer också upp Finlands förhållande till Ryssland och hur detta skulle påverkas av en nordisk union. I två kommentarer lyder argumenteringen att Finland, som del av en union, skulle känna ett mindre hot från Ryssland medan en annan skribent hävdar det motsatta. Överlag ger *Helsingin Sanomats* kommentarer, utgående från signaturer och stilen, intrycket att diskussionen domineras av ett fåtal aktiva skribenter. Därmed ger stilen i kombination med det långa tidsintervallet för när kommentarerna getts, uppfattningen att *Helsingin Sanomats* läsare inte är lika engagerade i frågan om ett enat Norden som de övriga tidningarnas läsare.

5.1.9 Sammanfattning och diskussion

Sammanfattningsvis kan man konstatera att kommentarerna till de olika artiklarna tematiskt påminner mycket om varandra. Exempel på några frekvent återkommande ämnen är bland annat frågan om medlemsstaterna, statsskicket, huvudstaden och språket i en nordisk union. I översikten i figur 1 kan man se att 96 kommentarer av sammanlagt 265 uttrycker en positiv inställning till en nordisk union medan 40 ställer sig emot idén. Majoriteten av kommentarerna, 129 uttrycker dock varken tydligt en positiv eller en negativ inställningen till idén. Bland dessa 129 kommentarer finns både kommentarer som reflekterar över en förbundsstat utan att ta ställning för eller emot och kommentarer som inte direkt kan kopplas till ämnet. Här kan exempelvis både *Dagbladets* och *Hufvudstadsbladets* artiklar ges som exempel med 19 kommentarer varken för eller emot. Ytterligare bör det understrykas att *Vasabladets* trettio artikelkommentarer varken kan klassificeras som för eller emot idén om en förbundsstat eftersom inläggen genomgående handlar om språkfrågor och finlandssvenskan. Överlag kan man konstatera att artikelkommentarerna i de finländska dagstidningarna i högre grad kretsar kring språkfrågor än vad kommentarerna i de övriga skandinaviska dagstidningarna gör. Detta kan dels ses som en följd av ett laddat språkpolitiskt klimat⁶³, dels som ett uttryck för en osäkerhet om huruvida finska Finland kan höra till den nordiska gemenskapen trots sitt språkliga utanförskap, vilket bland annat blir framträdande i kommentar 13 i *Helsingin Sanomat*:

⁶³ Hösten 2010 pågick en het debatt om svenskans ställning i Finland, se t.ex. http://vetamix.net/video/debatten-om-pakkoruotsi-g%C3%A5r-het_4904

”Ensinnäkin on todettava että liittovaltio onnistuisi parhaiten germaanisten kielten kesken, joihin suomen kieli ei kuulu. Tämä on ensimmäinen fundamentaalinen seikka joka erottaa Suomen muista pohjoismaista.” (HS:13)⁶⁴

Ifall man enbart iakttar det sammanlagda antalet ställningstaganden för en nordisk förbundsstat förefaller danskarna överlägset positivast inställda till idén, med 15 kommentarer för i *Jyllands-Posten* och 18 kommentarer för i *Politiken*. Detta är aningen häpnadsväckande med tanke på dels *Politikens* kritiska och nästan förlöjligande intervjufrågor till Wetterberg, dels *Jyllands-Postens* publicering av artikeln som ”utlandsnyheter”. Att nyheten publiceras som utrikesnyheter i *Jyllands-Posten* ger uttryck för att tidningsredaktionen klassificerat nyheten som ”inte tillräckligt nära det egna” för att uppfattas som en inrikesnyhet. Att tidningen väljer att publicera nyheten om förbundsstaten som utlandsnyhet kan därför tolkas som en distansering till en nordisk union som något som är ”de andras” sak eller åtminstone något som inte direkt berör ”oss danskar”. Den enda tidningen som däremot publicerat artikeln som ”inrikesnyheter” är häpnadsväckande nog *Helsingin Sanomat* vars artikelkommentatorer, som ovan framkommer, i hög grad uttrycker en osäkerhet inför Finlands medlemskap i en nordisk union. Här kan eventuellt ett språkligt utanförskap i kombination med upplevelsen av en ”Nordisk periferi” (Thøgersen och Östmans 2010:113–117) lyftas fram som vägande orsaker till att publicera en nordisk nyhet som en inrikesnyhet. Genom att göra detta understryker *Helsingin Sanomat* både Finlands delaktighet i Norden och en önskan om delaktighet i den nordiska gemenskapen. Samtidigt tyder ett litet antal kommentarer under en lång tid (se avsnitt 5.1.8) på att det allmänna intresset för frågan inte är så stort som i de övriga dagstidningarna. Om valet av artikelgenre kan slutligen påpekas att varje tidning ger uttryck för ett visst perspektiv i och med tidningens profilering. Som exempel på profileringar kan bland annat ges politisk orientering eller geografiskt omfång. En tidning kan exempelvis välja att framstå som regional, nationell eller internationell. Ur profileringsperspektiv kan det därför nämnas att *Jyllands-Posten* på sin webbplats presenterar sig som ”Danmarks Internationale Avis”⁶⁵ medan *Helsingin Sanomat* väljer att utmärka sig som ”Nordens största dagstidning”⁶⁶.

Antalet kommentarer för och emot idén om en nordisk förbundsstat ger en viss känning för fördelningen av inställningarna till en nordisk union och därmed till en nordisk gemenskap.

⁶⁴ I fri översättning: För det första måste man konstatera att en förbundsstat skulle fungera bäst mellan de germanska språken, som finskan inte hör till. Detta är den första fundamentala omständigheten som skiljer Finland från övriga Norden.

⁶⁵ <http://jyllands-posten.org/> (hämtat 18.02.2012)

⁶⁶ <http://www.sanoma.fi/tietoa-sanomasta/sanoma-news/sanoma-news-lyhyesti> (hämtat 21.02.2012)

Bland de kommentarer som tar ställning för en nordisk union kan exempelvis återkommande drag urskiljas. Ett av dessa är markeringen av en "naturlig" nordisk gemenskap. Denna naturliga gemenskap beskrivs bygga på ett historiskt förflutet, lika mentalitet och en lång erfarenhet av lyckat samarbete. I dessa argument exemplifieras med andra ord livskraften i föreställningen om Norden som en naturlig och självklar gemenskap som både Östman (2011:376) och Janfelt (2005:33–38) påtalar. Parallellt med argumenten för den naturliga gemenskapen löper dock motargument som bygger på historiska misslyckanden i det nordiska samarbetet och framhållandet av nationell olikhet, bland annat kulturellt och inrikespolitiskt. Som ett exempel på en återkommande inrikespolitisk olikhet är förhållningssättet till invandrare, där Sverige både från svenskt, norskt och danskt (men överraskande nog inte från finskt) håll kritiserats för "förslappad" invandringspolitik. Det centrala är dock att påtalandet av nationella olikheter samtidigt antyder förekomsten av nationella särdrag och en nationell gemenskap framom en nordisk.

Ytterligare en återkommande politisk tematik i artikelkommentarerna är relationen mellan en nordisk och en europeisk union. I kommentarerna fungerar EU både som för- och motargument och som jämförelse i diskussionen kring en nordisk förbundsstat. Som jämförelse lyfts EU fram i tongångar som "Har det gått att skapa ett EU ska väl en nordisk union inte vara en konst" (DN:10) och som motargument i kommentarer som för fram att EU redan delar Norden och att "Det skulle vi tänkt på lite tidigare innan vi gick med i EU" (Abl:13). Det dominerande perspektivet i kommentarerna om EU är dock att man ställer europeisk heterogenitet i kontrast till nordisk homogenitet. Dessa kommentarer poängterar med andra ord, likt i kommentar 12 i *Jyllands Posten*, att en nordisk union skulle fungera bättre än en europeisk eftersom de nordiska länderna har mer gemensamt sinsemellan än vad de har med länderna i Europa.

Henrik Hansen, Smørum | Skrevet: 27. okt 09 kl. 09:52

Jeg har i mange år tænkt den tanke, da jeg generelt mener, at der inden for EU er alt for mange "forskelligheder", og at det udgør en større trussel for splittelse på lang sigt, end harmoni og fred. Jeg tror på at lige børn leger bedst, og at nordiske lande qua historien, kulturen og mentaliteten i den grad er et bedre match for Danmark... (JP:12)

Utöver att poängtera likheten mellan de nordiska länderna sammankopplas detta argument ofta med den ekonomiska och politiska nyttan som de nordiska länderna skulle ha av att gå samman. Här tar således många kommentatorer fasta på Gunnar Wetterbergs argumentation om att de nordiska länderna står starkare tillsammans än som separata länder, både politiskt och ekonomiskt. Det intressanta i hur den politiska och ekonomiska nyttoaspekten framhävs i

kommentarerna är parallellerna man kan dra till Thøgersens och Östmans (2010) nordiska projekt. Som den sista fasen i det nordiska projektet för Thøgersen och Östman fram globaliseringen, det vill säga framhävandet av det lokala i det globala. Som en viktig del av det globala ser Thøgersen och Östman (2010:100–101), ett kapitalistiskt och materialistiskt synsätt som återspeglas i dagens fokus på produktion och konsumtion. En sida av globaliseringen representerar därmed intresset för marknadsvärdet och strävan efter ständig ekonomisk tillväxt, något som också kan skönjas på individnivå. Det är därför ingen slump att Wetterberg i 2000-talets globaliserade värld lyfter fram ekonomisk nytta ur ett maktperspektiv, som sitt starkaste argument för en nordisk union. Wetterbergs argumentation och medhålllet han får bland kommentatorerna, kan således tolkas som ett uttryck för dagens globalisering. Samtidigt utgör kontrasteringen av det homogena Norden och det heterogena Europa en särskiljning mellan det nära och bekanta och det avlägsna och annorlunda. I artikelkommentarerna framstår således Norden som det *välbekanta lokala* i förhållande till Europa som företräder det *”oundvikliga” globala*. Idén om att skapa en nordisk union i Europa kan därför ses som en form av globalisering inom ramarna för Thøgersens och Östmans nordiska projekt.

5.2 Kvantitativ beräkning av *vi* och *de*

Som bakgrund till den kvalitativa analysen av pronomenen *vi* och *de* i artikelkommentarerna beräknar jag inledningsvis den kvantitativa förekomsten av pronomenen. I avsnitten 5.2.1 och 5.2.2 redogör jag således för det sammanlagda antalet pronomenbelägg i varje artikels kommentarer. Eftersom kommentarernas längd och antal varierar beräknar jag ytterligare antalet pronomen per tusen ord för att göra materialet inbördes jämförbart. Användningen av tusen ord som jämförelsetal möjliggör dessutom en jämförelse av pronomenbruket i artikelkommentarerna, som relativt utforskad textgenre, med andra mer undersökta genrer (se t.ex. Lindström 1993, Engblom 2004 och Karlsson 2004). De kvantitativa resultaten sammanfattas i avsnitt 5.2.3.

Innan beräkningen av antalet *vi* och *de*, kräver pronomenen som ordklass dock en liten introduktion. Pronomen är en relativt sluten men samtidigt heterogen ordklass som kan påminna om både substantiv och adjektiv. Pronomen har i sig en liten betydelsebärande betydelse men kännetecknas av sin referentidentifierande funktion. I *Svenska Akademiens Grammatik* indelas pronomen i följande grupper: *definita*, *interrogativa*, *kvantitativa* och *relationella pronomen*. Pronomenen *vi* och *de*, som ligger i fokus i denna studie, tillhör i sin tur de *personliga pronomenen* som ingår som en undergrupp till *definita pronomenen* tillsammans med *reflexiva*, *reciproka*, *demonstrativa*, *attributiva* och *relativa pronomen*. (Andersson, Hellberg & Teleman 1999:235–236)

I de skandinaviska språken utgör *vi* och *de* första och tredje person pluralis av de personliga pronomenen. Överlag påminner strukturen i de skandinaviska språken mycket om varandra och också pronomen böjs på motsvarande sätt i språken. Första och tredje person pluralis böjs lexikalt i *nominativ* och *ackusativ* enligt mönstret *vi – oss (os)* och *de – dem (dei)* (se t.ex. Andersson, Hellberg & Teleman 1999:258, Becker-Christensen & Widell 2008:63–66, Faarlund, Lie & Vannebo 2006: 202–317). Ytterligare kan första person pluralis böjas i *possessiva pronomen* (sv. *vår, vårt, våra*) medan tredje person pluralis böjs i *genitiv* (sv. *deras*) (Andersson, Hellberg & Teleman 1999:270). I min kvantitativa beräkning av *vi* och *de* bland de skandinaviska artikelkommentarerna beaktar jag därmed ordens böjningar i *nominativ*, *ackusativ*, *genitiv* och *possessiva pronomen*. I figur 2 åskådliggörs de beaktade pronomenböjningarna i svenska, danska, bokmål och nynorska. I figuren framgår också

språkens likhet tydligt i och med att skillnaderna som framträder i stora drag kan avgränsas till skillnader i stavningen av pronomenen. En olikhet som framträder tydligt är också nynorskans diftongering av *dei* och *deira* i jämförelse med svenskans, danskans och bokmålens *de* och *deras/deres*.

Språk	Nominativ	Ackusativ	Genitiv	Possessiva pronomen
Svenska	vi	oss		vår, vårt, våra
	de/dom	dem/dom ⁶⁷	deras	
Danska	vi	os		vores (vor, vort, vore)
	de	dem	deres	
Bokmål	vi	oss		vår, vårt, våre
	de	dem	deres	
Nynorska	vi/me	oss		vår, vårt, våre
	dei	dei	deira (deires)	

Figur 2. Analyserade pronomenformer i de skandinaviska språken

De skandinaviska språkens *vi* och *de* motsvaras på finska av *me* och *he*. Men eftersom finskans struktur skiljer sig från de skandinaviska språken är det inte ändamålsenligt att placera in *me* och *he* i schemat i figur 2. Utöver att finskans nominativformer *me* och *he* kan böjas i femton olika kasusformer (Hakulinen m.fl. 2010:1173) sker personmarkeringen på finska också genom *suffix*, det vill säga bundna morfen som uppträder tillsammans med nomen och verb. De ändelsesuffix som kongruerar med *me* och *he* är *–mme* för *vi* och *–vat* eller *–vät* för *de*. I varianter av finskt talspråk förekommer också referenser till tredje person pluralis i form av det demonstrativa pronomenet *ne*. (Hakulinen m.fl. 2010:703–713) Därför räknar jag också med böjningsformer av *ne* i min analys. Liksom *he* får också *ne* de kongruerande nomen- och verbändelserna *–vat* och *–vät*. Ändelserna *–vat* och *–vät* utgör således pluraländelser som förekommer tillsammans med både referenser till föremål och till människor. Enbart utifrån dessa ändelser är det därmed inte möjligt att urskilja personmarkering vilket gör en kvantitativ beräkning av ändelser icke ändamålsenlig. I min kvantitativa beräkning av *vi* och *de* i de finska artikelkommentarerna indelar jag därför resultaten enligt om personen uttrycks genom *me*, *he* och *ne* eller genom ändelsen *–mme*. (Hakulinen m.fl. 2010:85)

⁶⁷ Den talspråkliga formen *dom* beaktas eftersom den ofta förekommer i informellt skriftspråk och återgivning av talspråk (se Andersson, Hellberg & Teleman 1999:28)

5.2.1 Vi

I detta avsnitt presenterar jag inledningsvis det totala antalet *vi*-pronomen enligt den presenterade grupperingen och jämför därefter resultatet med antalet pronomen per tusen ord. I figur 3 åskådliggörs böjningsformerna av pronomenet *vi* i de skandinaviska artikelkommentarerna. Från vänster sett presenterar figuren det kvantitativa resultatet enligt språk, tidning och böjningsform. Kolumnen längst till höger anger den sammanlagda förekomsten av pronomenet *vi*. För alla de skandinaviska artiklarna är det beaktade antalet kommentarer trettio men som det framgår i materialöversikten i figur 1 varierar medellängden på kommentarerna. Figur 3 visar dock att nominativformen av *vi* är den vanligaste bland alla artikelkommentarer. I kolumnen med det sammanlagda antalet former av *vi* längst till höger kan man avläsa att *vi*-förekomsten i medeltal är mellan 20 och 30. Här utgör dock de danska och finlandssvenska tidningarna undantag. Både kommentarerna till *Jyllands-Postens* och *Politikens* artiklar har i medeltal fler belägg på *vi* än övriga medan kommentarerna till *Hufvudstadsbladets* och *Vasabladets* artiklar har aningen färre belägg än genomsnittet.

Språk	Artikel	Nominativ	Ackusativ	Possessiva pronomen	Sammanlagt
Svenska	DN	17	4	6	27
	DN ²	15	7	2	24
	Abl	24	2	3	29
	Hbl	15	5	2	22
	Vbl	13	2	2	17
Danska	P	22	7	7	36
	JP	30	11	2	43
Norska	Dbl	18	2	8	28

Figur 3. Fördelning av *vi* enligt böjningsform för trettio kommentarer per skandinavisk artikel

I *Helsingin Sanomats* 25 artikelkommentarer återfinns sammanlagt 24 belägg på *vi*, vilket åskådliggörs i figur 4. Det sammanlagda antalet *vi* i de finska kommentarerna är därmed jämförbart med den genomsnittliga förekomsten i de skandinaviska kommentarerna. Påfallande för *vi*-användningen i de finska kommentarerna är att enbart två belägg utgör böjningar av *me* medan 22 belägg utgör nomen och verb med ändelsen *-mme*. Personmarkering med hjälp av endast ändelsesuffix är således betydligt mer frekvent i de finska kommentarerna.

Språk	Artikel	<i>me</i>	<i>-mme</i>	Sammanlagt
Finska	HS	2	22	24

Figur 4. Fördelning av *vi* enligt böjningsform för tjugofem finska kommentarer

I figur 5 presenteras *vi*-beläggen i förhållande till jämförelsetalet tusen för både de skandinaviska och de finska artikelkommentarerna. Förekomsten anges i figuren med en decimals noggrannhet. Om man jämför resultaten i figur 5 med resultaten i figur 3 och 4 kan man konstatera att den sammanlagda och relativa förekomsten tydligast skiljer sig åt vad gäller kommentarerna till den andra *DN*-artikeln. I artikelns kommentarer får *vi* sammanlagt 24 belägg vilket utgör ett medeltal i förhållande till de andra sammanlagda beläggen. I förhållande till tusen ord är *vi*-beläggen däremot enbart 9 vilket innebär att *vi*-förekomsten är minst bland alla de jämförda artikelkommentarerna. Den andra *DN*-artikelns få *vi*-belägg per tusen ord finner dock en förklaring i kommentarernas längd, vilket ger en större spridning på *vi* och därav en mindre relativ förekomst. Ett intressant faktum i figur 3, som korrelerar med resultaten i figur 4 och 5, är dock att de danska artikelkommentarerna både står för den största sammanlagda och den största relativa *vi*-förekomsten. I kommentarerna till *Politikens* artikel är antalet *vi*-belägg per tusen ord 24,8 och till *Jyllands-Postens* artikel 24,3. Närmast liggande relativa förekomst står kommentarerna till *Aftonbladet* för med 22,9 *vi* per tusen ord men i övrigt får artikelkommentarerna under 16 belägg per tusen ord.

Språk	Artikel	vi/1000 ord
Svenska	DN	14,5
	DN ²	9,0
	Abl	22,9
	Hbl	11,9
	Vbl	9,7
Danska	P	24,8
	JP	24,3
Norska	Dbl	16,0
Finska	HS	15,2

Figur 5. *Vi* per tusen ord enligt språk och artikel

Om man jämför resultaten av *vi*-förekomsten per tusen ord med tidigare forskning kan man konstatera att användningen av *vi* i artikelkommentarerna är förhållandevis stor. I artikeln "Ego- och sociocentricitet i tal och skrift" undersöker Jan Lindström (1993) användningen av personliga pronomenet i första person (*jag* och *vi*) i olika genrer. De former av *vi* som Lindström beaktar är den nominativa och akkusativa formen av *vi* men inte den possessiva. Valet att inte beakta den possessiva formen motiverar Lindström med att *oss* förekommer i

”symbios med vissa verb” och därför inte ”kan anses påverka vinklingen i en text” (1993:60). I min studie har jag dock valt att även beakta den possessiva formen eftersom jag anser att *oss*, även när det står tillsammans med verb i mitt material ger uttryck för tydlig identifikation med specifika gemenskaper och därför är relevant för min undersökning. Detta gör dock att min relativa förekomst är aningen större.

De genrer som Lindström granskar är presstext, studentuppsatser och samtal. Som resultat får Lindström att första person pluralis mest frekvent förekommer i samtal med 12,8 belägg per tusen ord och minst i presstext med 6,3 belägg per tusen ord. I uppsatsgenren förekommer 10,1 belägg per tusen ord (1993:61). I förhållande till Lindströms resultat är *vi*-beläggen i artikelkommentarerna relativt många i både de skandinaviska språken och i finskan, oberoende av om den possessiva formen räknas eller inte. Även utan en *oss*-beräkning överstiger beläggen i majoriteten av kommentarerna Lindströms resultat. Undantagen utgör de finlandssvenska artikelkommentarerna samt kommentarerna till *DN:s* andra artikel, med mellan 9 och 12 belägg, vilket närmast motsvarar Lindströms belägg för uppsats- och samtalsgenren. En annan forskare som granskat användningen av *vi* är Anna-Malin Karlsson (2004) som redogör för användningen av *vi* i texter för butiksanställda i artikeln ”Vad vill vi att kunden ska köpa? En diskursanalytisk studie av identifikationsmöjligheter i texter för butiksanställda”. Karlssons resultat visar på en betydligt högre *vi*-användning än Lindströms resultat. I genren ”texter för butiksanställda” används *vi* 32 gånger per tusen ord, vilket innebär att genren är *vi*-tätare än alla artikelkommentarer.

Sammanfattningsvis kan man utifrån mitt, Lindströms och Karlssons resultat konstatera att *vi*-förekomsten både varierar mellan genrer och språk. Speciellt häpnadsväckande i mitt resultat är den varierande *vi*-förekomsten språk emellan och fram för allt att de danska kommentarerna utmärker sig med en påfallande stor *vi*-förekomst. Vad gäller *vi*-användningen innebär detta resultat att divergensen mellan de närbesläktade skandinaviska språken är större än mellan de skandinaviska språken och finskan. Förklaringen till resultatet kan därmed inte kopplas till syntaktiska olikheter i språken. I studien ”Ego- och sociocentricitet i tal och skrift” skriver Lindström att ”Pronomenens funktion i ett medium torde avspegla mediets kontextuella och kognitiva ställning i människans språkliga vardag” (1993:58). Med detta avser Lindström att pronomenbruket varierar enligt medium och genre och sammanfattar sina resultat med att konstatera att pronomenen är vanligare i samtal än i skrift eftersom samtal ofta är mer *personorienterade*. Denna slutsats problematiseras dock av

Karlsson som i sin studie av en skriftgenre får fler *vi*-belägg än Lindström. Detta resultat kommenterar Karlsson med att konstatera att det inte så tydligt går att skilja på *vi*-förekomsten enligt medium eftersom vissa texter i kommunikationssituationen kan beskrivas som ”muntliga” eller ”samtalsliknande” (Karlsson 2004:79). Om man utgår från Lindströms och Karlssons resonemang om att en hög *vi*-förekomst är tecken på *muntlighet* och därmed *personorientering* innebär det att danskarna i och med de *vi*-täta artikelkommentarerna är mer muntliga och personorienterade än sina nordiska grannar. Att *Aftonbladets vi*-frekvens också är hög i förhållande till de båda *DN*-artiklarna, intygar dock att muntligheten och personorienteringen inte enbart kan knytas till nationell identitet utan också varierar inomnationellt enligt tidning och läsarkrets.

5.2.2 *De*

Liksom i presentationen av *vi* redogör jag i detta avsnitt för den kvantitativa förekomsten av *de* genom att bestämma det totala antalet *de* parallellt med en presentation av förekomsten av *de* per tusen ord. I de skandinaviska språken kan *de* både stå som tredje personens *personliga pronomen*, *bestämd artikel* och *som demonstrativt pronomen* (Andersson, Hellberg & Teleman 1999:257). I den kvantitativa beräkningen av *de* räknar jag dock enbart med *de* som personligt pronomen. I min analys av andrafiering utgör visserligen också uttryck som ”de andra”, där *de* står som artikel, intressanta belägg men eftersom det i exemplet är ”andra” framom ”de” som utgör det intressanta är det inte ändamålsenligt att inkludera *de* som bestämd artikel i en sådan beräkning. För de finska kommentarerna avgränsar jag beräkningen av *de* till förekomsten av *he* och *ne*.

I figur 6 åskådliggörs fördelningen av det sammanlagda antalet *de* som personligt pronomen i de skandinaviska artikelkommentarerna. Som det tydligt framgår i kolumnen längst till höger är den sammanlagda förekomsten av *de* avsevärt mindre än den sammanlagda förekomsten *vi*. I likhet med *vi* förekommer också *de* främst i nominativ form. De tidningskommentarer som har störst *de*-förekomst är kommentarerna till *Hufvudstadsbladet* med 12 belägg, tätt följt av kommentarerna till *DN:s* andra artikel och *Aftonbladets* artikel med 10 belägg var. Minst *de*-belägg återfinns i kommentarerna till *DN:s* första artikel.

Språk	Artikel	Nominativ	Ackusativ	Genitiv	Sammanlagt
Svenska	DN	5	0	0	5
	DN ²	8	1	1	10
	Abl	8	0	2	10
	Hbl	9	2	1	12
	Vbl	6	1	1	8
Danska	P	4	1	2	7
	JP	6	0	0	6
Norska	Dbl	6	2	0	8

Figur 6. Fördelning av *de* enligt böjningsform för trettio kommentarer per skandinavisk artikel

I de finska artikelkommentarerna förekommer häpnadsväckande nog inte ett enda belägg på *he*. De skandinaviska språkens *de* uttrycks således överhuvudtaget inte med den direkta finska motsvarighet. *Ne* får sammanlagt två belägg, men i båda fallen används pronomenet i en demonstrativ funktion⁶⁸. Detta innebär att referensen till *de* i det finska materialet sker med hjälp av lexikala medel vilket kräver en kvalitativ analys (se avsnitt 5.3.8).

För att jämföra förekomsten av *vi* och *de* beräknar jag antalet *de* som personligt pronomen per tusen ord. I figur 8 åskådliggörs den relativa förekomsten av *de* i de skandinaviska artikelkommentarerna. Figuren visar att den relativa *de*-förekomsten är liten i förhållande till den relativa *vi*-förekomsten. Högsta *de*-förekomst per tusen ord får kommentarerna till *Aftonbladet* med 7,9 belägg och kommentarerna till *Hufvudstadsbladet* med 6,5 belägg. De övriga artikelkommentarerna får en relativ förekomst mellan två och fem belägg per tusen ord.

Språk	Artikel	de/1000
Svenska	DN	2,7
	DN ²	3,8
	Abl	7,9
	Hbl	6,5
	Vbl	4,5
Danska	P	4,8
	JP	3,4
Norska	Dbl	4,6

Figur 7. *De* som personligt pronomen per tusen ord i de skandinaviska artikelkommentarerna

⁶⁸ ”Ettei kaikki edut menisi jotenkin vain *nülle* pyrkyreille.” (HS:20) och ” Arvostan *niitä* ihmisiä jolla on samankaltaiset näkymät asiassa, ja vieroksun jotka ovat nationalistejä” (HS:21).

För den sammanlagda och relativa förekomsten av *de* kan man avslutningsvis konstatera att *de* står för förhållandevis få belägg som personligt pronomen. I de skandinaviska språken varierar *vi*-beläggen mellan 9 och 25 belägg per tusen ord medan *de* varierar mellan 2 och 8 belägg per tusen ord. I de finska kommentarerna återfinns inga belägg på det personliga pronomenet *he* i någon kasusböjning och *ne* används heller inte i en personmarkerande funktion.

5.2.3 Sammanfattning

Min kvantitativa analys av de personliga pronomenen *vi* och *de* visar att pronomenen i de skandinaviska språken främst förekommer i nominativ form. En jämförelse mellan resultaten av *vi* och *de* visar i sin tur att *vi* både till sin sammanlagda och relativa förekomst förekommer betydligt mer frekvent i alla artikelkommentarer. I förhållande till tidigare studier är den relativa *vi*-förekomsten jämförelsevis hög och speciellt de danska artikelkommentarerna utmärker sig med en häpnadsväckande hög *vi*-förekomst. Enligt Lindström och Karlsson är *vi*-täthet speciellt kännetecknande för muntliga eller samtalsliknande kommunikationssituationer i och med att de ofta är mer personorienterade. Det danska materialets höga *vi*-förekomst kan därför tolkas som ett tecken på större muntlighet och personorientering än de övriga artikelkommentarerna. Att också *vi*-förekomsten i kommentarerna till *Aftonbladet* är hög gör dock att muntligheten inte enbart kan kopplas till språklig identitet utan också varierar enligt genre och tidning.

En jämförelse mellan det finska och skandinaviska materialet visar att de finska artikelkommentarerna är jämförbara med de skandinaviska vad gäller *vi*-tätheten. *Vi* markeras övervägande genom ändelsesuffixet *-mme* i *Helsingin Sanomats* kommentarer. Motsvarigheten till de skandinaviska språkens *de*, nämligen *he* får däremot inte ett enda belägg. Detta innebär att en beräkning av *de*-förekomsten i det finska materialet inte låter sig göras kvantitativt. Detta resultat, i kombination med den relativt låga *de*-förekomsten i de skandinaviska artikelkommentarerna visar att *de* kvantitativt inte synliggör personmarkering i samma utsträckning som *vi*. Referenser till *de* sker således i de skandinaviska kommentarerna och framför allt i de finska genom alternativa språkliga medel som inte uppfångas i en kvantitativ beräkning.

5.3 Kvalitativ analys av *vi* och *de*

I den kvalitativa analysen lyfter jag fram fall av uttryck för gemenskap och andrafiering som förekommer i artikelkommentarerna. Eftersom pronomenen som nämnt bär på en föga egen deskriptiv grundbetydelse blir därmed kontexten och pronomenens korrelat det värdefulla i den kvalitativa analysen. Pronomenet *vi* står primärt för ”talarens beteckning för en grupp människor där han själv ingår” (Andersson, Hellberg & Teleman 1999:263) medan *de* kännetecknas av att det varken refererar till talaren eller lyssnaren utan ”till någon annan eller något annat som kan identifieras med hjälp av talsituation eller kontext” (1999:283). I strävan efter att få en bild av vad föreställd gemenskap innebär i Norden idag, utgår jag därmed huvudsakligen från de *vi*-referenser jag finner signifikanta och exemplifierande för uttrycket av gemenskaper i Norden. Men eftersom den kvantitativa analysen visar att referenser till tredje person pluralis enbart delvis sker genom användningen av pronomenet *de* ser jag det inte som ändamålsenligt att undersöka andrafiering utifrån dessa. Likt bland annat Coupland, Elmeroth och Hall (se andrafiering kapitel 3.3) utgår jag därför istället från att *vi* och *de* skapas i varandras kontraster varmed en analys av *vi* samtidigt ger uttryck för vem som står utanför gemenskapen, alltså för *de*. Därmed analyseras *vi* och *de* parallellt i min kvalitativa analys, med utgångspunkt i *vi*:et. Trots att *vi*, som ovan citerat, primärt står för en gemenskap som talaren ingår i, är omfattningen på pronomenets referens ofta vag vilket gör att syftningen kan variera. Därmed kräver pronomenets korrelat inledningsvis en närmare beskrivning.

Vi-pronomenets syftningar är något som Jan Lindström (1993) också behandlar mer ingående i sin artikel. I artikeln delar Lindström inledningsvis in pronomenet *vi* enligt *betydelseomfång* och *klusivitet*. Betydelseomfång syftar på hur konkret användningen av *vi*:et är och klusivitet på vem som innefattas i *vi*:et. Den mer specifika innebörden av dessa begrepp framträder tydligare genom en ytterligare indelning av betydelseomfånget i *deiktiskt* och *generiskt vi* och av klusiviteten i *inkluderande* och *exkluderande vi*. Ett deiktiskt betydelseomfång innebär en konkret användning av *vi* i funktionen ”vi här och nu” medan ett generiskt betydelseomfång syftar på en mer abstrakt och allmän användning av *vi* i funktionen ”vi människor”⁶⁹. Skillnaden mellan inkluderande och exkluderande *vi* beskriver Lindström genom att exemplifiera inkluderande *vi* som ”jag och gänget till vilket du också hör” och exkluderande

⁶⁹ I en studie om identifikationsramar i svensk pressdebatt använder sig Görel Bergman-Claeson (1994:68–72) av begreppen *partikulär* och *universell* identifikation för motsvarande funktioner av *vi*, men i denna uppsats väljer jag att använda mig av Lindströms terminologi.

som ”jag och gänget men inte du” (1993:58). Ytterligare en funktion av *vi* som Lindström nämner (se även Andersson, Hellberg & Teleman 1999:269, Hanell 2010:56, Karlsson 2004:70–79) är en variant som används i funktionen ”hela gänget mer allmänt men egentligen inte jag” eller ”du men inte jag”. Denna variant kännetecknas av asymmetriska sociala relationer som exempelvis läkare–patient eller lärare–elev då den i maktposition använder sig av *vi* och egentligen avser den tilltalade, till exempel i satser som ”nu tar vi fram våra böcker” eller ”nu sätter vi oss”.

Betydelseomfånget syftar med andra ord på *vi*:ets konkretionsgrad medan klusiviteten anger ifall mottagaren inkluderas i *vi* eller inte. I de skandinaviska och finskugriska språken⁷⁰ är detta något som måste tolkas utifrån kontexten. I artikeln ”Vilka vi?” påpekar dock Linnea Hanell (2010:56) att det ibland är möjligt att skilja mellan inkluderande och exkluderande med hjälp av betoning eller utbyggda fraser som *vi två andra* eller *vi andra* då användningen av ”andra” skapar en kontrast mellan olika grupper. Vikten av kontrast är också något som Charlotte Engblom (2004) tar fasta på i sin studie av *vi*:ets identitetskapande funktion bland ungdomar. Här för Engblom fram att användningen *vi* ofta implicerar ”ett förhållande till en grupp som benämns *de* eller *ni* och på så sätt utgör ett positionerande och ett förhandlande kring sociala relationer” (2004:22). Således argumenterar Engblom, likt övriga forskare (se kapitel 3.3), för att betydelsen av *vi* och *de* ur en ideologisk synvinkel skapas i varandras betydelsekontraster i och med att *de* är det som *vi* inte är och vice versa.

I min studie eftersträvar jag att komma åt betydelsekontrasterna genom att inledningsvis bestämma omfattningen på *vi*-korrelaten i artikelkommentarerna. Genom att bestämma omfattningen klargörs också vem som inkluderas och vem som exkluderas i nordbornas *vi*-användning. För att undersöka omfattningen på gruppen som *vi* refererar till skapar jag åtta övergripande kategorier. Kategorierna jag undersöker bygger därmed på i vilken utsträckning *vi* används 1) om en mindre *gruppgemenskap* i bemärkelsen ”vi vänner” 2) om en *lokal gemenskap* i bemärkelsen ”vi norrlänningar” 3) om en *nationell gemenskap* i bemärkelsen ”vi finnar” 4) om en *skandinavisk gemenskap* i bemärkelsen ”vi skandinaver” 5) om en *nordisk gemenskap* i bemärkelsen ”vi nordbor” eller slutligen 6) i en ”*global*” det vill säga generisk bemärkelse ”vi människor i världen”.

⁷⁰ <http://wals.info/feature/39A> (hämtat 23.02.2012)

Som grund för min analys ligger Lindströms indelning av *vi*:ets funktioner i deiktiskt, generiskt och inkluderande och exkluderande *vi*. Som både Andersson, Hellberg & Teleman (1999:238–240), Lindström (1993:66) och Karlsson (2004:74–78) framhäver är pronomenet *vi* till sin syftning sällan entydig, vilket gör att både betydelseomfånget och klusiviteten ofta är svårtolkad. Därmed ger också min indelning av *vi*:ets korrelat enligt omfattning utrymme för tolkning. För att visa på fall där *vi*:ets korrelat är flertydigt och därmed svårdefinierat tillfogar jag därför också en sjunde ”flertydig” kategori i min analys.

Den huvudsakliga avsikten med kategorierna är att åskådliggöra de övergripande gemenskaper jag upplever som speciellt intressanta i min studie. Kategorierna fungerar således som ett underlag för min kvalitativa analys. Därtill ger kategorierna möjlighet att kvantifiera det kvalitativa resultatet. Genom att dela in *vi*-korrelaten enligt kategorierna eftersträvar jag att kartlägga vilken omfattning på gemenskap som oftast förekommer i artikelkommentarerna. För att undvika att kategorierna begränsar min kvalitativa analys genom att utesluta alternativa gemenskaper tillfogar jag ytterligare en åttonde ”övrig” kategori i analysen. Den åttonde skiljer sig från den sjunde i och med att korrelatet, i motsats till de flertydiga referenserna, tydligt framgår men inte passar in på kategorierna 1–6. Utöver detta behandlar jag ytterligare kommentarer där referenser till gemenskaper kan utläsas men ett specifikt *vi* inte förekommer (se t.ex. 5.3.4 och 5.3.8). Dessa räknas dock inte med i kategorierna.

I figur 8 ges en översikt över de sex första kategorierna i min analys. Den sjunde och åttonde kategorin kan på grund av kontextbundenhet inte definieras här. I kolumnen längst till vänster anges omfattningen av *vi* enligt kategorierna 1–6 och till höger markeras korrelatets betydelseomfång och klusivitet genom ett kryss. Observera att den sjätte kategorin *global* här skiljer sig från de övriga kategorierna eftersom den i motsats till de andra inte kan klassificeras som en gemenskap (se kapitel 3.1 och 3.3). Trots att ingen gemenskap kan omfatta hela mänskligheten kan ett *vi* i generisk funktion användas i en allmän och därmed världsomfattande bemärkelse (”vi människor i världen”) vilket är orsaken till att också ”global” finns med som en kategori.

<i>Vi</i>	Betydelseomfång		Klusivitet	
<i>Kategori</i>	<i>Deiktisk</i>	<i>Generisk</i>	<i>Inkluderande</i>	<i>Exkluderande</i>
1) Grupp	x			x
2) Lokal	x			x
3) Nationell	x			x
4) Skandinavisk	x			x
5) Nordisk	x	x	x	x
6) Global		x	x	

Figur 8. Vi:ets betydelsoomfång och klusivitet enligt kategorier

Som figur 8 visar finns det ett direkt samband mellan en deiktisk och exkluderande samt generisk och inkluderande användning av *vi*. Kategorierna 1–4 utgör avgränsade gemenskaper vilket gör att de alla är deiktiska och exkluderande. Den femte kategorin Norden kan i geografisk bemärkelse också ses som avgränsad till fem nationer. Men eftersom Norden också kan användas i en mer öppen och odefinierad innebörd (se kapitel 3.2) vill jag argumentera för att *vi* i ”*vi* i Norden”, åtminstone delvis också kan stå för en generisk och därmed inkluderande betydelse. Slutligen är den generiska användningen av *vi* fullt inkluderande eftersom den omfattar hela mänskligheten.

Det direkta sambandet mellan betydelseomfång och klusivitet hänger samman med att var gång *vi* refererar till en avgränsad gemenskap, utesluts de som står utanför gruppen. När *vi* däremot används i en allmän generisk bemärkelse avgränsas heller ingen gemenskap, vilket gör pronomenet inkluderande. Att betydelseomfånget och klusiviteten i min studie ger samma resultat gör att nödvändigheten av indelningen *de facto* kan ifrågasättas. När Lindström (1993:58) använder sig av motsvarande indelning klassificerar han dock i motsats till mig både ”*vi* människor” och ”*vi* svenskar” som generiska betydelseomfång. Lindström klassificerar därmed även en nationell referens som abstrakt och allmän vilket jag opponerar mig emot eftersom en nationell gemenskap enligt Benedict Anderson alltid är avgränsad och därmed tillräckligt konkret för att vara exkluderande. Skillnaden i tolkningen av betydelseomfånget och klusiviteten kan dock relateras till det analyserade materialet och kontexten. I sin undersökning gör Lindström en beskrivning av *vi*-användningen med huvudsaklig utgångspunkt i samtalsgenren och definierar således också konkretionsnivån utifrån det enskilda samtalet. ”*Vi* som samtalar här och nu” blir således det konkreta medan ”*vi* svenskar” framstår som abstrakt. I min undersökning närmar jag däremot *vi*:et ur ett bredare perspektiv vilket gör att referenser till både faktiska och föreställda gemenskaper framstår som tillräckligt avgränsade för att klassificeras som konkreta och därmed deiktiska

och exkluderande. Denna skillnad exemplifierar dock ytterligare *vi*:ets korrelata kontextbundenhet.

Av de sex kategorier som presenteras i figur 8 är det enbart den första och eventuellt den andra som enligt Andersons definition kan tänkas utgöra *faktiska gemenskaper*. Dessa kan vara faktiska ifall individerna i en grupp eller i ett mindre samhälle verkligen känner och har träffat varandra personligen. Gränsen mellan faktiska och föreställda gemenskaper är dock vag och en tydlig gränsdragning närmast omöjlig. Kategorierna 3–5 faller däremot tydligare inom ramarna för föreställda gemenskaper eftersom individer i en nation, i Skandinavien och i Norden omöjligt kan känna till varandras existens personligen men ändå refererar till sig själva och varandra som *vi*. Den sjätte globala kategorin kan, som nämnt, i motsats till de andra inte klassificeras som en gemenskap i sin brist på avgränsning. Kategorin finns dock med eftersom jag finner ett globalt perspektiv nödvändigt i relation till Thøgersens och Östmans sista fas i *det nordiska projektet*. Denna sista fas utgår från en ökad globalisering bland annat i form av upplevelsen av ett världsmedborgarskap (Thøgersen & Östman 2010:100) som jag anser att ett generiskt och inkluderande *vi* delvis kan exemplifiera.

I avsnitten 5.3.1 till 5.3.8 diskuterar jag utvalda *vi*-korrelat och gemenskaper enligt kommenterad tidningsartikel. Kommentarer till de två *DN*-artiklarna behandlas, liksom i kapitel 5.1, under samma rubrik (5.3.1). I samband med analysen av korrelaten argumenterar jag också för hur jag klassificerar omfattningen av *vi* enligt kategorierna 1–8. För att förtydliga *vi*-användningen är alla *vi*-belägg i citaten markerade med fet och kursiv stil. I kommentarer där *de*-belägg står i fokus är dessa också markerade med fet och kursiv stil. Utöver analysen av utvalda korrelat åskådliggör jag också fördelningen av kommentarernas *vi*-korrelat (enligt kategorierna) i stapeldiagram. För varje kommenterad artikel utgår jag från det sammanlagda antalet *vi*-belägg (se figur 3 och 4) och presenterar korrelatens procentuella fördelning utifrån dessa. Eftersom det sammanlagda antalet *vi*-belägg varierar mellan kommenterade artiklar är procenterna i diagrammen inte sinsemellan jämförbara. Det diagrammen åskådliggör är däremot vilken omfattning av *vi* som är vanligast för varje kommenterad artikel. Den kvalitativa analysen avslutas med en sammanfattning och diskussion i avsnitt 5.3.9 i vilket också kategorierna presenteras i ett sammanställt diagram.

5.3.1 *Dagens Nyheter*

I kommentarerna till den första artikeln i *Dagens Nyheter* återfinns ett flertal *vi*-korrelat som är relevanta för min undersökning. Inledningsvis lyfter jag fram en kommentar som tydligt ger uttryck för det som Janfelt (se avsnitt 3.2.2) benämner ”den nordiska enhetstanken”. I kommentaren finns fyra belägg för *vi* som i alla böjningsformer används i bemärkelsen ”*vi* i Norden”:

...”Tillsammans skulle *vi* stå starkare. Dessutom delar *vi* redan mycket som formar *oss* genom *vår* gemensamma, mångtusenåriga historia.”... (DN:12)

Det som gör kommentaren till ett bra exempel på den nordiska enhetstanken är inte bara att *vi* refererar till en nordisk gemenskap utan också att argumenteringen för gemenskapen grundar sig på ett historiskt förflutet och något ospecifikt gemensamt som ”*vi* redan delar”. Ytterligare framhäver kommentarskribenten fördelarna med en tätare gemenskap vilket också är typiskt för enhetstanken. Liknande kommentarer återkommer ett flertal gånger i materialet och också det andra exemplet jag lyfter fram nedan bär på drag av enhetstanken. Utmärkande för denna kommentar är dock att *vi*, trots att skribenten framhäver nordisk gemenskap, tydligt hänvisar till en skandinavisk gemenskap:

”Bra idé, jag stödjer den helhjärtat, Norden har gott om pengar och hög intellektuell nivå samt lång och händelserik gemensam historia. Dessutom är det bara Finska och möjligen Isländska som är ”svåra” språk för *oss* andra, men skolidén löser även det. Fram för Norden!” (DN:28)

Trots att skribenten talar för ett enat Norden är det med skandinaverna han/hon identifierar sig genom användningen av ”*oss* andra”. Mer neutralt kunde skribenten valt att exempelvis skriva ”för skandinaver” men väljer att istället positionera sig i gemenskapen genom den utbyggda frasen *oss andra*. Utöver *vi*-korrelaten utgör kommentaren ett exempel på varför jag valt att också räkna med *vi* i possessiv form i den kvantitativa analysen.

I ett tredje exempel från kommentarerna till DN:s första artikel är det oklart ifall skribenten syftar på en nationell, skandinavisk eller övrig gemenskap vid användningen av *vi*:

”Tanken på ett närmare samarbete här uppe i Norden är intressant på flera sätt. Däremot bör *vi* lära *oss* av historien och akta *oss* för en djupare integration med Finland. Landet, som var en del av Ryssland till 1917, är inte alls särskilt likt de övriga nordiska länderna. Ja, frågan är vad som ens förenar Finland med de övriga”... (DN:14)

I och med den mångtydiga syftningen kategoriserar jag *vi*-beläggen som flertydiga. Men oberoende av vem *vi* avser är kommentaren intressant eftersom skribenten tydligt tar avstånd från Finland genom att framställa landet som olik ”de övriga nordiska länderna”. Utöver att

Finland utesluts ur *vi*-gemenskapen framställs landet dessutom som något hotfullt som *vi* bör ”akta oss för”. I kommentaren utsätts Finland således för negativ distansering genom att homogeniseras till en nationell enhet som tillskrivs negativt hotfulla egenskaper. Sin hotfullhet får Finland i och med den ryska tiden vilket innebär att skribenten i högsta grad också kategoriserar Ryssland som hotfullt och annorlunda.

Ytterligare ett exempel på när Finland utesluts ur *vi*-gemenskapen utgör DN-kommentar 22:

”Norge är den sista Sovjetrepubliken, som Rosengren sa. Norge kan ju börja med att gå med i EU först. Och Finland är för olik övriga Skandinavien. Så med Danmark skulle *vi* ju kunna bilda en union. Men då blir det "krig" om vilken som är Skandinavians huvudstad, CPH eller STH?” (DN:22)

Också i denna kommentar framställs Finland som ”för olik övriga Skandinavien”. Men trots detta är det inte Finland som jämförs med Sovjetunionen utan Norge. Det intressanta i kommentaren är dock att skribenter uppenbart räknar Finland till Skandinavien även om landet är ”för olik” för att ingå i en union. I kommentaren blir det dock dunkelt hurdan union skribenten avser och vilka länder han/hon inkluderar i Skandinavien. I satsen ”med Danmark skulle *vi* ju kunna bilda en union” företräder *vi* en svensk nationell gemenskap vilket i sin tur innebär att skribenten enbart inkluderar Danmark och Sverige i Skandinavien i fråga om ”kriget om Skandinavians huvudstad”.

Slutligen utgör det sista exemplet från kommentarerna till DN:s första artikel en norsk kommentar där *vi* används i en generisk och därmed global funktion:

”Nei takk. Finland, Danmark og Sverige er delstater i EU. Please, ikke bland inn Norge og de andre frie nordiske landene i dette udemokratiske eksperimentet. We wont join you, not today, not tomorrow (siden dere ikke forstår norsk, tar *vi* den på engelsk). Have a nice day! :)” (DN:18)

Vi:et tolkar jag här som generiskt eftersom det används i en omfattande och abstrakt bemärkelse. Abstrakt blir *vi*:et eftersom det både kan tolkas syfta på skribenten istället för ett *jag* och på de tilltalade utan skribenten i en asymmetrisk funktion. En asymmetrisk funktion motiveras av att skribenten ställer sig själv över de tilltalade som anklagas för att inte förstå norska och därför måste ”bearbeta” informationen på engelska. Bredden på *vi* gör att pronomenet inte är exkluderande trots det direkta tilltalet som tillsammans med engelskan uttrycker kritik mot svenskars oförståelse för norska. Något som ytterligare är intressant i kommentaren är att skribenten, istället för en indelning i till exempel nationell eller skandinavisk gemenskap, gör en gruppering enligt EU-medlemskap i Norden. Istället för att skriva ”ikke bland inn Norge og Island” skriver skribenten ”ikke bland inn Norge og de andre

frie nordiske landene”. Det blir således oklart ifall skribenten inte vet att det enbart är Island, vid sidan om Norge, som inte hör till EU av de nordiska länderna eller om skribenten enbart vill framhäva sin ”egen frihet” genom formuleringen. En möjlighet är också att skribenten definierar de självstyrande områdena i Norden som länder och därför använder pluralis. Hur som helst identifierar skribenten sig med gemenskapen ”vi nordiska länder som inte hör till EU”.

En analys av *DN*-kommentarernas alla 27 *vi*-belägg visar att referensen till *vi* i betydelsen ”*vi* i Norden” är vanligast i kommentarerna. Detta synliggörs i diagram 1 där kategorin ”Nordisk” står för den högsta stapeln med dryga 40 % av de 27 beläggen. Den nästvanligaste *vi*-användningen utgör kategorin i vilken *vi* refererar till en nationell gemenskap. Denna kategori står för knappa 30 % av de 27 beläggen. De övriga kategorierna står för en liten procentuell andel av de 27 beläggen.

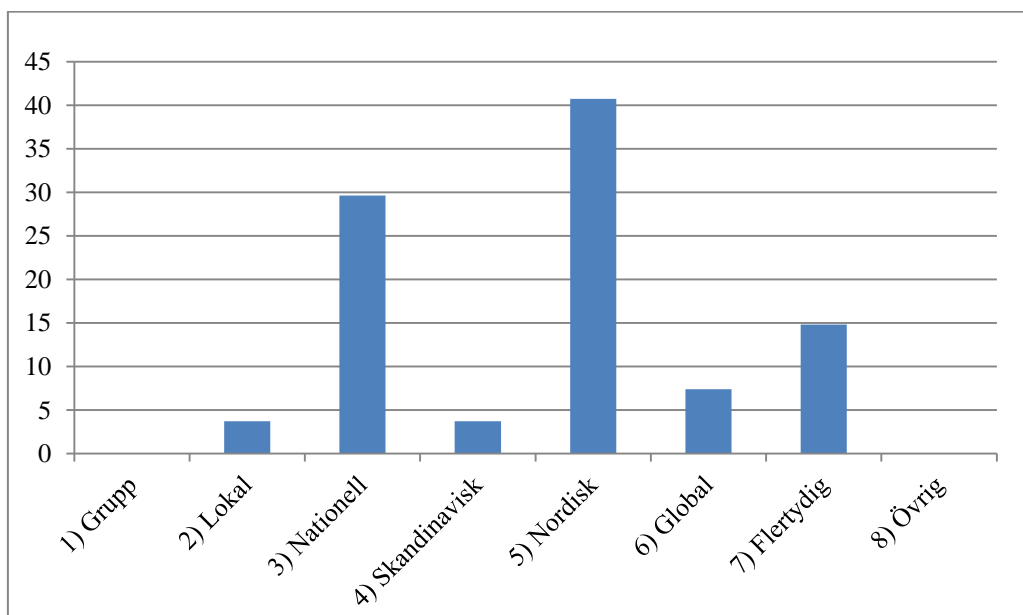

Diagram 1. Fördelningen av *DN*-kommentarernas 27 *vi*-korrelat enligt kategorier

I kommentarerna till *DN*:s andra artikel tar jag speciellt fasta på två kommentarer. Den första av dessa kan sammanbindas med kommentarernas tongivande kritik mot Wetterbergs förslag av SACO-medlemmar. I kommentar 29 korrelerar *vi* till gruppgemenskap i form av SACO-medlemmar i samband med att skribenten kritiserar Wetterbergs ”rêverier” som ”*vi* medlemmar helst inte betalar för” (*DN*²:29). SACO-medlemmarna kategoriserar jag således som en gruppgemenskap eftersom medlemskapet inte är lokalt anknutet.

Den andra kommentaren utgör i sin tur ett talande exempel på ett nordiskt respektive globalt *vi*-korrelat:

...”Wetterbergs förslag är värt att tas på största allvar. Det ska ses i förhållande till en gemensam önskan i de nordiska länderna för ett kraftigare genomslag för **våra** värderingar i **vår** alltmer globaliserade värld.” (DN²:16)

I exemplet indikerar skribenten för det första förekomsten av en nordisk identitet genom att tala om ”våra värderingar” i bemärkelsen ”våra nordiska värderingar”. För det andra ställs dessa nordiska värderingar i kontrast till andra värderingar genom hänvisningen till ”vår alltmer globaliserade värld”. ”Vår värld” tolkar jag som en global referens eftersom det utgör ett abstrakt begrepp om världen jämförbart med ”vi människor”. Det intressanta är att skribenten både använder sig av ”vår” om världen och om en nordisk identitet, samtidigt som han skiljer på nordiska och andra värderingar. Kommentaren utgör således ett exempel på en komplex relation mellan det nordiska och globala som skribenten håller isär och samtidigt låter smälta samman.

Sammanlagt har kommentarerna till den andra *DN*-artikeln 24 *vi*-belägg. En analys av dessa visar att den nordiska referensen av *vi* också är vanligast i kommentarerna till *DN*:s andra artikel. I storleksordning är fördelningen av *vi*-korrelaten mycket lika mellan kommentarerna till den första och andra *DN*-artikeln i och med att de nationella *vi*-korrelaten står för den näst största förekomsten och de flertydiga *vi*-korrelaten för den tredjestörsta förekomsten i kommentarerna till båda artiklarna.

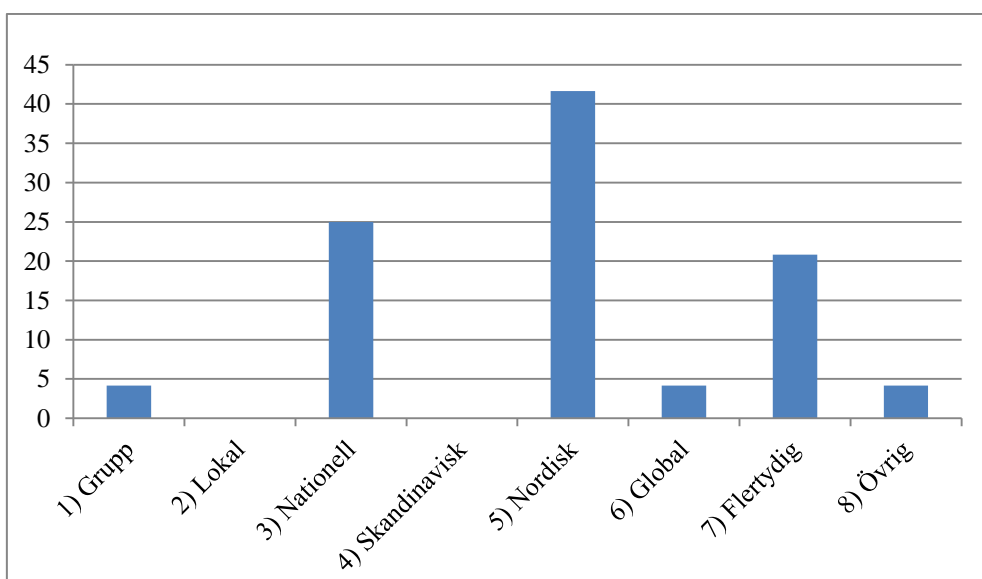

Diagram 2. Fördelningen av *DN*²-kommentarernas 24 *vi*-korrelat enligt kategorier

I kommentarerna till båda *DN*-artiklarna får den femte nordiska kategorin flest belägg, efterföljd av den nationella kategorin. Anmärkningsvärt i kommentarerna är att tydliga referenser till en skandinavisk gemenskap inte förekommer alls i kommentarerna till *DN*:s andra artikel och enbart i liten utsträckning i kommentarerna till den första artikeln. Som analysen visar är förekomsten av flertydiga *vi*-korrelat däremot relativt hög i förhållande till de övriga kategorierna. Exempelen i analysen visar dock också på fall där *vi* används i en grupp och global referens.

5.3.2 *Aftonbladet*

I kommentarerna till *Aftonbladets* artikel lyfter jag fram tre exempel. I det första och andra exemplet används *vi* i nationell bemärkelse och det intressanta är att kommentarerna ger uttryck för en nationell stereotypisering och självkritik. I det första exemplet kritiserar skribenten "svensk foglighet" i form av överdrivet samtycke vilket denne anser leda till självutplåning:

"Bra idé, men Köpenhamn är ingen lämplig huvudstad eftersom den skulle hamna i den yttersta utkanten av landet. Tyvärr är *vi* svenskar så självutplånande att *vi* skulle genast avsäga *oss* alla rättigheter och lösa språkproblemet genom att helt avskaffa svenskan" (Abl:24)

Liknande tongångar förekommer också i det andra exemplet där skribenten uttrycker en frustration över överdriven politisk korrekthet. Motsvarande korrekthet tycks skribenten inte anse råda i grannländerna Danmark och Finland medan Norge inte nämns:

"Älskar förslaget. Är så förbaskat trött på PK-Sverige, kom Danmark, kom Finland och rädda *oss*." (Abl:17)

I båda exemplen identifierar sig skribenten med den nationella gemenskapen som han/hon kritiserar och tillskriver egenskaper. Likt stereotyper i form av nationella skämt bekräftar självkritiken i exemplen förekomsten av nationell enhet. Men tvärt emot Gundelachs (2000) studie av olika vitstyper tillskrivs den egna gemenskapen här de negativa egenskaperna och andra de positiva i form av större beslutsamhet och bestämdhet.

I det tredje exemplet i kommentarerna till *Aftonbladets* används *vi* fyra gånger i två olika bemärkelser, för det första i nationellt avseende och för det andra i betydelsen "de skandinaviska länderna och Island":

"Jag tycker absolut *vi* borde gå ihop med DK, NO + IS och kunde då ha en gemensam "Skandikrona". I dessa fyra länder har *vi* dessutom en likartad kultur samt att *vi* med lite

god vilja kan förstå varandras språk. Ett strålande förslag! *Vi* sugs annars alla in i EU och blir där bara små mjölkossor utan större makt.” (Abl:19)

I svensk nationell bemärkelse används *vi* enbart den första gången i kommentaren medan de tre övriga *vi*-beläggen refererar till Sverige, Danmark, Norge och Island. Det anmärkningsvärda med kommentarens *vi*-korrelat är således att skribenten refererar till en nordisk gemenskap utan Finland. Utelämningen av Finland kommenteras dock överhuvudtaget inte vilket gör att man kan se den tysta utelämningen som en form av dold andrafrisering enligt Couplands (2010) terminologi. I och med att Finland så tydligt utelämnas kan de tre *vi*-beläggen inte anses korrelera till en nordisk gemenskap utan referensen till Sverige, Danmark, Norge och Island kategoriserar jag som ”övrigt” korrelat. Slutligen utgör ytterligare framställningen av ländernas förhållande till EU en viktig detalj i kommentaren. Genom formuleringen ”*Vi* sugs annars alla in i EU och blir där bara små mjölkossor utan större makt” uttrycker skribenten att EU tar både musten och makten ur de små separata nordiska länderna. EU framställs därmed som ett hinder för en enhetlig nordisk maktposition.

Den sammanlagda förekomsten av *vi* utgörs i kommentarerna till *Aftonbladet* av 29 belägg. Beläggens fördelning mellan de olika kategorierna åskådliggörs i diagram 3.

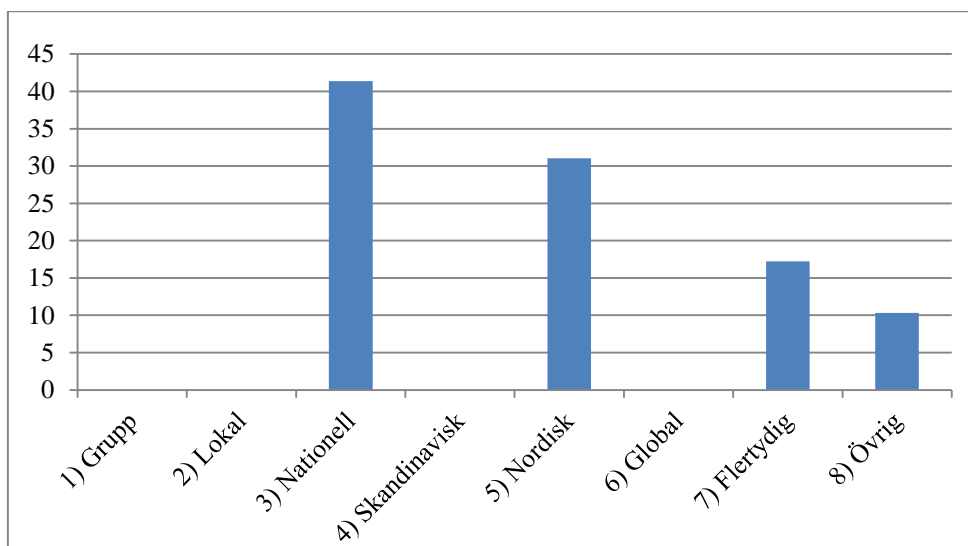

Diagram 3. Fördelningen av Abl-kommentarernas 29 *vi*-korrelat enligt kategorier

I diagrammet kan man se att den nationella *vi*-korrelationen, i motsats till *DN*-kommentarerna, överstiger förekomsten av nordiska *vi*-korrelat. Av de 29 beläggen står den nordiska kategorin för den näststörsta förekomsten med dryga 30 % i förhållande till den dominerande nationella förekomsten med dryga 40 % av beläggen. Som kommentarexemplen visar används *vi* i en nationell bemärkelse också i en negativ självstereotyperande funktion. I

kommentarerna till *Aftonbladets* artikel får den skandinaviska kategorin inte heller ett enda belägg men istället förekommer förslag till ”övriga” gemenskaper som exempelvis ”Norden utan Finland”.

5.3.3 *Dagbladet*

I kommentarerna till *Dagbladets* artikel lyfter jag inledningsvis fram några karakteristiska kommentarer i debatten som kan relateras till *Aftonbladets* exempel. I *Dagbladets* kommentar 13 ger skribenten uttryck för motsvarande stereotypisering av svenskar som citerade kommentarer i *Aftonbladet* ger:

”Sverige er pga sin uffattelig naive innvandringspolitikk allerede i ferd med å bryte sammen i sømmene. Og volden vil bare eskalere. Da frister det sikkert å finne noen nordmenn slik at de kan forstsette å utsuge skatter for å finansiere videre på drømmen om det flerkulturelle utopia (les import av stemmekveg). Union med danmark, Island og Finland ja takk, men skandinavias syke mann klarer *vi oss* uten, -et land av nikkedokker som lar seg rundlure av politkerne på det groveste.” (Dbl:13)

Utöver att skribenter riktar hård kritik mot Sveriges invandrarpolitik, samt ger uttryck för rasism, kallar han/hon också svenskarna för ”nikkedokker”, det vill säga ja-sägare som låter sig ”grundluras av politiker”. Den norska skribenten kritiserar med andra ord ”svensk medgörlighet” likt *Aftonbladets* kommentar 24 och 17. Därtill homogeniseras svenskarna till en grupp med negativa egenskaper. Den gemenskap som skribenten identifierar sig med framgår dock tydligt i satsen ”Union med danmark, Island og Finland ja takk, men skandinavias syke mann klarer *vi oss* uten”. *Vi* och *oss* står därmed för gemenskapen ”Norden utan Sverige” vilket gör att jag placerar beläggen under kategorin ”övriga”. Utöver kommentar 13 utsätts svenskarna, som även framgår i avsnitt 5.1.3, också för stereotypisering i form av anklagelser om stormaktsdrömmar från norskt håll. Som exempel på detta kan bland annat kommentar 9 lyftas fram:

”*De* viser jo allerede sine kolonialistiske aspirasjoner ved sina nordiska museum og ”Jag vill leve, jav vill dø i Norden” etc. *De* har allerede frekt kalt Stockholm ”Capital of Scandinavia. Svensker ser på seg selv som Nordens ledene folk, og skulle en slik stat oppstå må *vi* nok lære *oss* svensk først som sist...Nei takk til noen ny union!” (Dbl:9).

I kommentaren beskyller skribenten svenskarna för ”kolonialistiska aspirationer” och för att ”Svensker ser på seg selv som Nordens ledene folk” på grund av att de bland annat kallat Stockholm ”Capital of Scandinavia”. I exemplet är det därmed inte primärt pronomenet *vi* som är intressant utan användningen av *de* i kombination med beskyllningarna. Svenskarna framställs således som *de andra* som ”tror sig vara och veta bättre”. Pronomenet *vi* kan i sin

tur tolkas stå för både en nationell och nordisk gemenskap vilket gör att jag kategoriserar belägget som ”flertydigt”.

Bland kommentarerna till *Dagbladets* artikel lyfter jag ytterligare fram två exempel, varav det ena ger uttryck för ett flertydigt *vi*-korrelat och det andra för ett globalt *vi*-korrelat. I kommentaren med det flertydiga *vi*-korrelatet gör skribenten närmast narr av Wetterbergs förslag genom att oseriöst lista fördelarna med en nordisk union:

- ”1. Drillo skal trene landslaget.
2. Det norske flagget skal være flagget.
3. Norge skal styre økonomien.
4. Finland fungerer som en mur mot russland, og som et sted hvor *vi* kan sende alle utlendingene. (Island kan også benyttes til sistnevnte)
5. Alkoholpriser og regler som i Danmark.” (Dbl:3)

Fördelarna med en nordisk union som skribenten listar är med andra ord kortfattat att Norge får en maktposition, att dansk alkoholpolitik anammas och att Finland och Island får agera ”nordiska förorter”. Det mest fördomsfulla uttalandet återfinns utan tvekan i den fjärde punkten där Ryssland framställs som ett hot och utlänningar framställs som oönskade i största allmänhet. Men det intressanta i kommentaren är inte främst de politiskt icke korrekta uttalandena utan skribentens oklara användning av *vi* i förhållande till *de andra*, som här inte enbart utgörs av utlänningar och ryssar utan också av finnar och islänningar. Enligt skribenten kan både Finland och Island fungera som en plats ”hvor *vi* kan sende alle utlendingene”, vilket exkluderar Finland och Island ur *vi*:et. Sverige nämns överhuvudtaget inte i kommentaren och det blir också oklart ifall danskarna inkluderas i *vi*:et, men pronomenet kan tänkas syfta på en skandinavisk, alternativt nationell gemenskap.

Exemplet med ett globalt *vi*-korrelat återfinns i *Dbl*-kommentar 27:

”er ikke dumt i det hele tatt, og ville gavnet det skandinaviske folk og styrket dens fremtid når *vi* går imot et totalitært styre, på globalt basis. Den nye verdensorden er dessverre en nødvendighet, men man kan selv forme sin fremtid styrker man dets utgangspunkt.” (Dbl:27)

I kommentaren nämner skribenten att Wetterbergs förslag ”ville gavnet det skandinaviske folk” och avgränsar således unionen till att omfatta enbart de skandinaviska länderna. Satsens *vi* syftar dock inte på den skandinaviska gemenskapen utan på *vi* ”som på globalt basis går imot et totalitært styre”. Det globala angår alla varmed exemplets *vi* kan kategoriseras som en generisk och global referens.

I diagram 4 åskådliggörs fördelningen av *Dagbladets* 30 *vi*-korrelat. Det häpnadsväckande i diagrammet är att *vi* i en nationell bemärkelse står för den överlägset största förekomsten med 50 % av beläggen. Användningen av *vi* i en nordisk bemärkelse förekommer däremot i liten utsträckning och kan jämföras med förekomsten av flertydiga *vi*-korrelat på dryga 15 %.

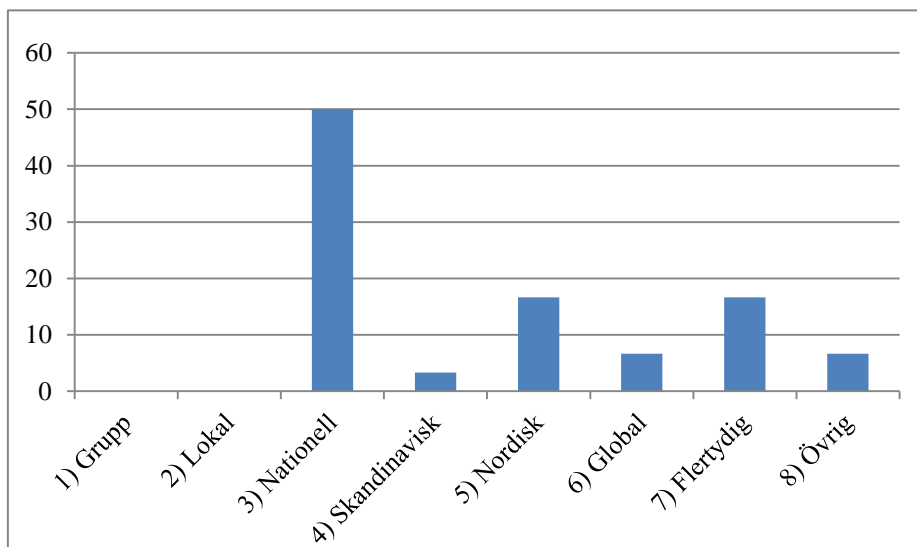

Diagram 4. Fördelningen av *Dbl*-kommentarernas 30 *vi*-korrelat enligt kategorier

Framträdande i de norska kommentarerna är den stora användningen av *vi* i nationell bemärkelse. Utöver detta kan distanseringen av svenskar som både maktgiriga och naiva lyftas fram som exempel på nationell andrafiering. Trots att svenskarna främst utsätts för andrafiering i de norska artikelkommentarerna visar exemplen att också invandrare, Finland och Island utsätts för negativ distansering.

5.3.4 *Jyllands-Posten*

Likt i kommentarerna till *Aftonbladet* avfärdas förslaget om ett enat Norden också som ”svenskt stormaktsvansinne” i en kommentar till *Jyllands-Postens* artikel. Detta sker genom en jämförelse med USA och Frankrike som enligt skribenten tror sig vara ”verdens” respektive ”EUs magthavere”. På motsvarande sätt ”tror Sverige at de er Nordens magthavere” (JP:30). Det som är speciellt intressant i kommentarerna till *Jyllands-Postens* är dock, som nämnts i avsnitt 5.1.4, inte andrafieringen av svenskarna utan oklarheten i användningen av begreppen Norden och Skandinavien. En begreppsförväxling sker exempelvis i kommentar 24:

”Jeg syntes det lyder som en rigtig god måde at fremme og styrke det nordiske fællesskab. Se hvor galt det er gået på Island - sådan er det at være den lille. Så drop de

nationale følelser og hop på unionerne. Jer en lige så stolt skandinav som dansker.”
(JP:24)

Det paradoxala i kommentaren blir därmed att skribenten vill stärka den nordiska gemenskapen men samtidigt säger sig vara ”lige så stolt skandinav som dansker”. Att skribenten lyfter fram Island som exempel tyder dock på att han/hon inkluderar Island i Skandinavien. I motsats till Thøgersens och Östmans (2010:113–117) resultat använder sig skribenten således inte av nordisk som synonym till skandinavisk utan snarare av skandinavisk som synonym till nordisk. Det blir dock oklart ifall begreppen verkligen används synonymt eller ifall någotdera ytterligare inkluderar Finland. Trots att ett specifikt *vi* inte används i kommentaren blir den således intressant i och med begreppssammanblandningen och därmed den vaga referensen till gemenskap.

Ett exempel bland kommentarerna till *Jyllands-Posten* där referensen till en nordisk gemenskap tydligt framträder i användningen av pronomenet *vi*, återfinns däremot i kommentar 13:

”Et styrket Norden, vil også styrke *os* i EU, hvor *vores* stemmer efterhånden er blevet udvandet af alle de nye medlemslande. Et medlemskab af det ene udelukker ikke et medlemskab af det andet”... (JP:13)

Skribenten talar här för ett enat Norden inom ramarna för EU. Motiveringen till en nordisk union inom den europeiska är att de nya medlemsländerna i EU ”urvattnar våra röster” det vill säga minskar de nordiska ländernas inflytande. Därmed är det EU och framför allt de nya EU-länderna som likt i *Aftonbladets* kommentar 19, framställs som ”maktreducerande faktorer” och därmed kan förstås som ett potentiellt hot mot nordiskt inflytande.

I kommentarerna till *Jyllands-Posten* står den nordiska kategorin för den procentuellt största andelen korrelerat med sina dryga 50 % av de 43 *vi*-beläggen. I knappa 40 % av fallen används *vi* i en nationell bemärkelse. Av de övriga kategorierna står enbart den skandinaviska och flertydiga kategorin för en liten förekomst av *vi*-beläggen medan första, andra, sjätte och åttonde helt saknar representation.

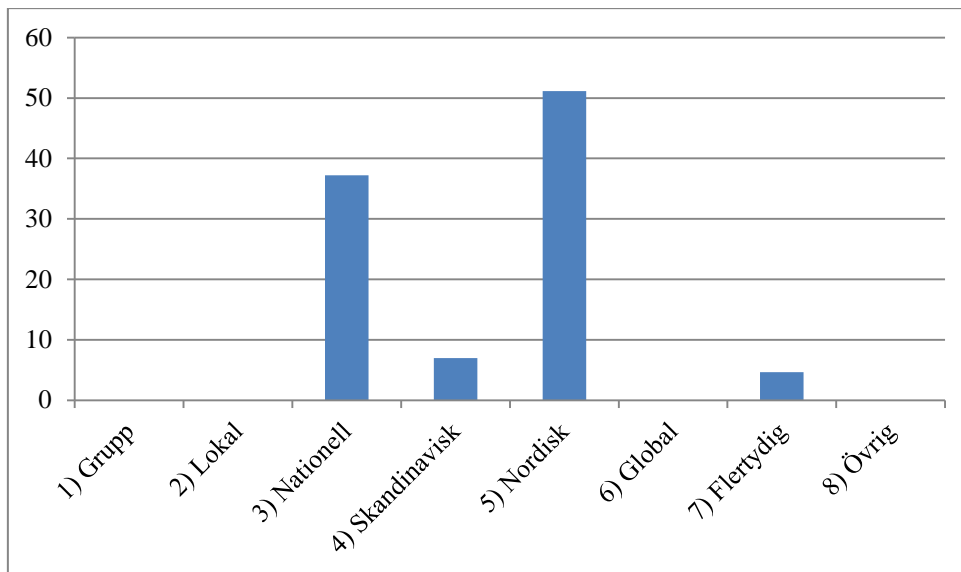

Diagram 5. Fördelningen av JP-kommentarernas 43 vi-korrelat enligt kategorier

I kommentarerna till *Jyllands-Posten* kan förväxlingen av begreppen Skandinavien och Norden lyftas fram som en beaktansvärd poäng. Utöver detta kritiseras svenskarna åter för maktgirighet vilket kan ses som andrafiering av svenskar från danskt håll. Den sammanlagda vi-förekomsten i kommentarerna visar att *Jyllands-Postens* kommentatorer främst använder sig av pronomenet vi i en nordisk och nationell bemärkelse.

5.3.5 Politiken

I kommentarerna till *Politikens* artikel finns flera drag som påminner om kommentarerna till både *Dagbladet* och *Jyllands-Posten*. En likhet är exempelvis kommentarerna om svenska storhetsdrömmar som tar sig följande uttryck i kommentar 26:

”ha...typisk det kommer fra en Svensker. Der er stadig stormagtsdrømme i Stockholm. Men måske det er gået op for *dem* at *de* blot er en lille brik i et stort spil. Så nu behøver *de* Norge, Danmark og Finland får at kunne leve deres drømme ud”... (P:26)

Likt i motsvarande kommentar i *Dagbladet* (9) och *Jyllandsposten* (30) är det pronomenet *de* som blir framträdande i kommentaren. *De* används konsekvent om svenskarna som enligt skribenten vill leva ut sina stormaktsdrömmar och insett att *de* behöver Norge, Danmark och Finland för det. Utöver andrafiering av svenskar är kommentaren också intressant eftersom skribenten utelämnar Island i uppräknningen av länderna som svenskarna ”behöver” och därmed antingen medvetet eller omedvetet distanserar islänningarna.

Begreppet stormakt är dock inte enbart något som förbinds med Sverige i kommentarerna. I kommentar 14 är det bland annat USA som framställs som "stor" makt med stor inom citationstecken:

"Ville være Fantastisk med en fælles front, så *vi* ikke hele tiden skal lade *os* tage imod en masse lurt fra "stor" magter som usa osv., *vi* skal da selvfølgelig have *vores* magt tilbage som i de gode gamle dage! <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Skandinavism.jpg> så det sagt!" (P:14)

I kommentaren refererar skribenten till en skandinavisk gemenskap i användningen av *vi* vilket framgår av den bifogade länken om skandinavism i slutet av kommentaren. Trots att skandinavismen i viss mån också berörde Finland och Island var det huvudsakligen de skandinaviska länderna som engagerades i frågan (se avsnitt 3.2.3) vilket gör att jag kategoriserar de fyra *vi*-beläggen som betecknande för en skandinavisk gemenskap. Ett enat Skandinavien motiverar skribenten med att en union skulle göra så att "*vi* ikke hele tiden skal lade *os* tage imod en masse lurt fra ""stor" magter som usa osv". Kontrasten till "*vi* i Skandinavien" skapar skribenten således genom referensen till ""stor" magter som usa osv" som av skribenten framställs som alltför dominerande krafter i en skandinavisk vardag. För att inte ta emot en "masse lurt" av dessa dominerande krafter som kallar sig stormakter anser skribenten att skandinaverna ska få tillbaka sin makt "som i de gamle gode dage". Hänvisningen till de gamla goda dagarna är här speciellt betydelsefull eftersom det i formuleringen går att dra direkta paralleller till Thøgersens och Östmans (2010) nordiska projekt i vilket den första fasen utgörs av just den mytiska bilden av en nordisk guldålder som kan sammanfattas i längtan efter "den gamla goda tiden" (se avsnitt 3.2.2).

Det sista exemplet jag lyfter fram i kommentarerna till *Politikens* artikel, innehåller inget *vi* men är beaktansvärt i och med att det exemplifierar den andrafiering som Coupland (2010:348–354) skulle kalla *skyltande liberal* andrafiering:

"Scandinavien, Min drøm. Een nation. Altså uden Finland. Ikke fordi jeg har noget imod finner eller Finland, men kulturhistorisk og sprogligt er Danmark, Sverige, Norge og Island nært forbundne. Og Sverige vil uomtvisteligt blive den dominerende nation. Og hvad så? Who gives a shit, som det jo hedder på nyskandinavisk." (P:15)

Det som gör kommentaren skyltande liberal är formuleringen "Ikke fordi jeg har noget imod finner eller Finland, men..." varmed skribenten utesluter Finland ur en nordisk gemenskap genom att kategorisera landet som kulturhistoriskt och språkligt annorlunda. Anmärkningsvärt i kommentaren är dessutom att skribenten oreflekterat inkluderar Island i sitt "Skandinavien" vilket igen är ett exempel på begreppsförväxling. Ytterligare utser skribenten Sverige till unionens "dominerende nation" utan att motivera varför han/hon ger landet en maktposition.

Slutligen antyder satsen ”Who gives a shit, som det jo hedder på nyskandinavisk” en kritik mot skandinavisk språkförståelse och en indikation på användningen av engelska som lingua franca i en skandinavisk kontext.

I diagram 6 kan man se att referensen till en nordisk gemenskap är vanligast i kommentarerna till *Politikens* artikel. Den nordiska kategorin står här för knappa 40 % av de sammanlagda 36 *vi*-beläggen. Häpnadsväckande bland *vi*-korrelaten är dock att förekomsten av skandinaviska *vi*-korrelat överstiger förekomsten av nationella *vi*-korrelat vilket är unikt för kommentarerna till *Politikens* artikel. Den skandinaviska kategorin står därmed för dryga 20 % av de 36 beläggen medan den nationella kategorin enbart står för dryga 10 %. Även förekomsten av de flertydiga beläggen överstiger förekomsten av nationella korrelat.

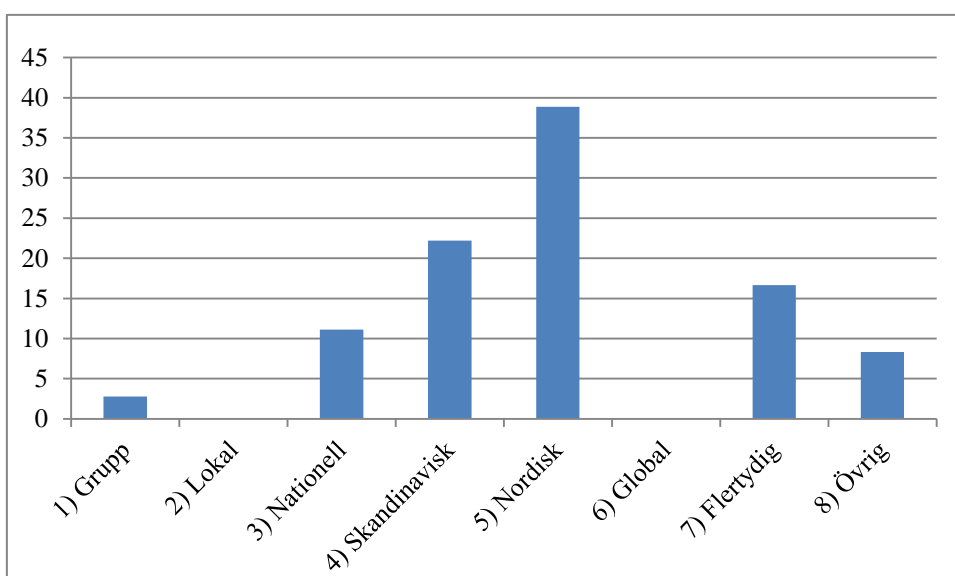

Diagram 6. Fördelningen av *Politiken*-kommentarernas 36 *vi*-korrelat enligt kategorier

Liksom i kommentarerna till *Jyllands-Posten* är den oklara användningen av begreppen Skandinavien och Norden värd att lyfta fram i kommentarerna till *Politiken*. Denna förväxling förefaller vara speciellt vanlig bland de danska artikelkommentarerna. Fall där skribenten tydligt refererar till en skandinavisk gemenskap är också häpnadsväckande många då dessa till och med överstiger de nationella korrelaten, vilket inte är fallet i några av de andra artiklarnas kommentarer. Av de 36 *vi*-korrelaten är de nordiska de vanligaste men som exemplen visar utsätts både Finland och Island trots detta för nationell distansering, både genom utelämning och skyltande liberal andrafiering. Som potentiella hinder för en nordisk enhet framställs stormakter som USA.

5.3.6 *Hufvudstadsbladet*

I kommentarerna till *Hufvudstadsbladet* kan två teman lyftas fram som speciellt intressanta varav det första är språkdiskussionen och det andra är tveksamheten till välkommandet av Finland i en nordisk union (se avsnitt 5.1.6). De *vi*-korrelat jag lyfter fram är också utmärkande för dessa teman.

Det första exemplet exemplifierar det senare "tveksamhetstemat" vilket redan blir påtagligt i kommentarrubriken "Knappast vill de ha Finland". Här syftar *de* på "de andra i Norden" medan *vi* både används i bemärkelsen "vi finlandssvenskar" och "vi finländare" i kommentaren. Både *vi* och *de* står således för betydelsefulla korrelat:

"Knappast vill de ha Finland

Inte tror jag att något nordiskt land vill ha Finland med i en eventuell förbundsstat. Alla vet *vi* hur finnarna hatar allt som ens låter som svenska. Efer det kan samarbetet försvåras betydligt. Har de någon uppfattning om språkpolitiken i dagens Finland? Om de hade så skulle *vi* förmodligen sparkas ut ur Nordiska Rådet." (Hbl:21)

Första gången skribenten använder *vi* sker det i formuleringen "Alla vet *vi* hur finnarna hatar allt som ens låter som svenska". *Vi* står således i opposition till "finnarna" som utsätts för negativ distansering genom framställningen som trångsynta och fientliga. I och med att kommentaren fortsätter med att skribenten frågar sig ifall *de* andra i Norden har någon uppfattning om "språkpolitiken i dagens Finland" inkluderas inte övriga nordbor i "vi alla som vet hur det egentligen ligger till". Det första *vi* kategoriserar jag därmed referera till en finlandssvensk gemenskap. Det andra *vi* refererar i sin tur till en finsk nationell gemenskap i och med att Finland, som land "förmodligen [skulle] sparkas ut ur Nordiska Rådet". Genom användningen av *vi* och *de* skapar skribenten en klyfta mellan både Finland och övriga Norden och finlandssvenskar och finnar.

Också i det andra exemplet är det "det finska folket" som framställs som ett problem:

"Att få det finska folket att förstå att den svenska eller nordiska tiden före 1809 inte bara var elände jämfört den ryska tiden därefter är den allra svåraste uppgiften. Att få folk att förstå att *vi* hade långa perioder med fred, och inte bara krigande. Att de svenska fästningarna längs östgränsen skyddade *oss*..." (Hbl:14)

I motsats till det första exemplet sker ingen åtskillnad mellan finlandssvenskar och finnar i kommentar 14. Här är det istället hela "det finska folket" och "folk" i allmänhet som enligt skribenten har svårt att förstå fördelarna med den gemensamma svenska tiden. *Vi* i satsen "vi hade långa perioder med fred, och inte bara krigande" syftar således på *vi* i det förenade

Sverige-Finland. Den senare possessiva formen *oss* i satsen ”Att de svenska fästningarna längs östgränsen skyddade *oss*” kan däremot både hänvisa till ”oss i Sverige-Finland” och till ”oss i Finland”. Den senare nationella syftningen motiveras här av att skribenten tydligt understryker att fästningarna som skyddade ”oss” var svenska och inte bara ospecificerade ”fästningar” eller ”våra fästningar”. Satsen avslutas plötsligt och skribenten anger aldrig vad ”de svenska fästningarna” skyddade *oss* mot men i och med att fästningarna låg på östgränsen kan man anta att de skyddade ”oss i Finland” mot Ryssland vilket gör att landet framställs som ett potentiellt hot.

I det sista exemplet från kommentarerna till *Hufvudstadsbladets* artikel lyfter jag fram två *vi*-belägg som korrelerar till en nationell gemenskap:

”Har han glömt att politiken bestäms av företagen. Sålänge NOKIA och de inga villa - ”Njeto”. *Vi* sku igen få rikssvenska tjänstemän även här - orkar *vi* höra på dem?”...
(Hbl:22)

Det intressanta med exemplet utgör inte primärt de nationella *vi*-korrelaten utan positioneringen av gemenskap i förhållande till ”rikssvenska tjänstemän” som skribenten frågar sig ifall ”*vi* orkar höra på”. Genom formuleringen framställer skribenten således svenskar och framför allt rikssvenska tjänstemän som jobbiga och oönskade vilket utgör en distansering.

Om man kategoriserar *Hbl*-kommentarernas 22 *vi*-belägg kan man i diagram 7 se att den nationella kategorin kraftigt dominerar korrelaten, med knappa 60 % av beläggen. De nordiska korrelaten utgörs av knappa 15 % och jämsätter sig därmed med de flertydiga korrelaten som också utgör cirka 15 % av de 22 beläggen. *Vi*-korrelat som syftar på en lokal gemenskap når nästan upp till 10 % av beläggen vilket innebär att skillnaden mellan nordiska och lokala *vi*-referenser inte är stor.

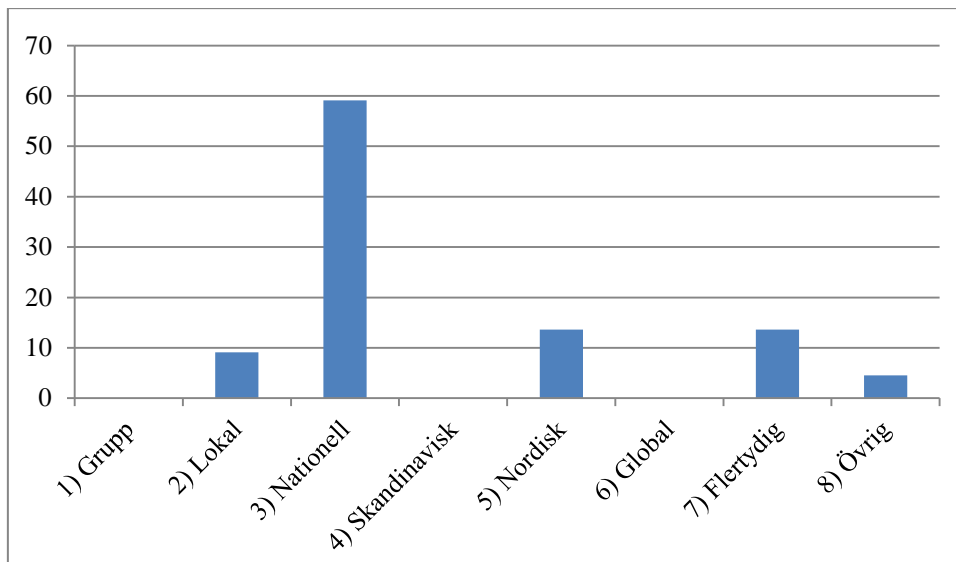

Diagram 7. Fördelningen av Hbl-kommentarernas 22 vi-korrelat enligt kategorier

I kommentarerna till *Hufvudstadsbladets* artikel står den nationella kategorin för den dominerande *vi*-förekomsten. De nationella referenserna blir också framträdande i exemplen i vilka innehållet kretsar kring Finland och Finlands förhållande till sina närmaste grannländer Sverige och Ryssland. De dominerande nationella referenserna gör i somliga fall att det skapas en klyfta mellan ”oss i Finland” och ”de Norden” och artikelns kommentatorer därmed ställer Finland vid sidan om den nordiska gemenskapen.

5.3.7 Vasabladet

Kommentarerna till *Vasabladets* artikel påminner i sin språkcentrerade diskussion om kommentarer till *Hufvudstadsbladets* artikel. Likheter mellan kommentarerna utgör bland annat indelningen i ”vi finlandssvenskar” och ”finnarna”. Motsatsförhållandet förekommer dock också i form av ”vi som talar skandinaviska” och ”finskspråkiga” i samband med att skribenten i kommentar 25 skriver:

”Haha. Jag var där på seminariet, från en språkkurs jag läser på uni. Riktigt intressant tillställning! Det som diskuterades var ju egentligen hur *vi* skall kunna motivera finskspråkiga att lära sig svenska. Finskspråkiga borde se svenskan som en nyckel till samarbete i Norden. Det konstaterades då att ”standardsvenskan” förstås av de flesta i de nordiska länderna.” (Vbl:25)

Ett drag som däremot inte förekommer i kommentarerna till *Hufvudstadsbladet* är uttrycket av ”vi österbottningar” mot ”ni i södra Finland”. Exempel på detta återfinns bland annat i kommentar 21:

De där exemplen är väl inte representativa för det finlandssvenska. Det kallas slang och används där i söder någonstans. Är någon av annan åsikt så är det väl så då att *vi* inte

pratar finlandssvenska här i Österbotten, eftersom *vi* inte pratar sådär. Förresten är *vi* tvåspråkiga med ett svenskt folkmål som modersmål och standardsvenska som första främmande språk. (Vbl:21)

I exemplet kommenterar skribenten en tidigare kommentar om ”typiska finlandssvenska uttryck”. Skribenten håller dock inte med om att uttrycken skulle vara typiska för finlandssvenska i allmänhet eftersom ”vi [i Österbotten] inte pratar sådär”. I det senare fallet används *vi* i motsvarande funktion då skribenten skriver att ”Förresten är *vi* tvåspråkiga med ett svenskt folkmål som modersmål och standardsvenska som första främmande språk”. I exemplet skapar användningen av *vi* och *de* en inomnationell klyfta mellan ”vi finlandssvenskar i Österbotten” och ”ni finlandssvenskar i södra Finland”. I diagrammet kategoriserar jag dock både ”vi finlandssvenskar” och ”vi österbottningar som ”lokala gemenskaper”.

Som både exemplet ovan och som diagram 8 åskådliggör är den lokala kategorin dominerande i kommentarerna till *Vasabladets* artikel. Kommentarerens sammanlagda *vi*-belägg är 17 varav dryga 40 % utgörs av lokala *vi*-korrelat. Näst största förekomsten står den nationella kategorin för med knappa 30 %, efterföljd av den nordiska kategorin med omkring 17 %.

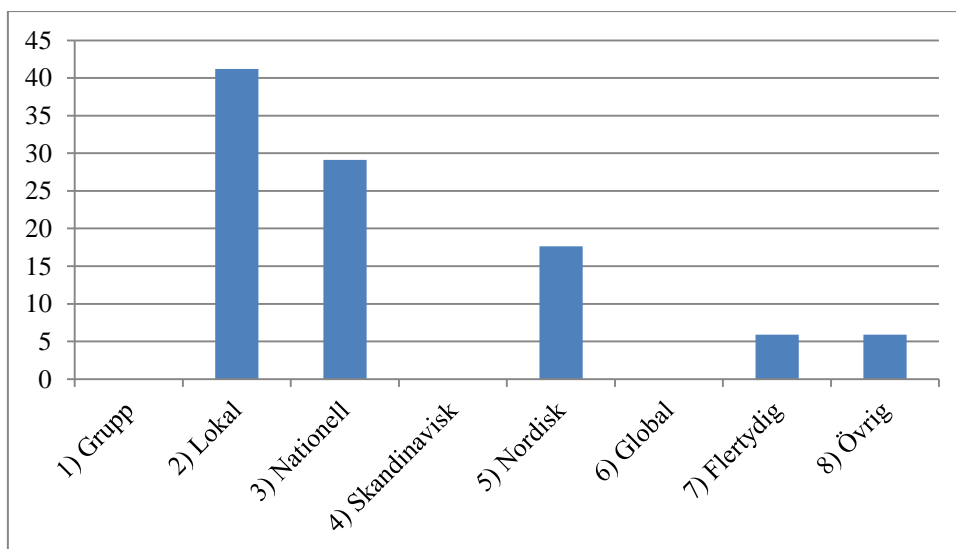

Diagram 8. Fördelningen av Vbl-kommentarernas 17 *vi*-korrelat enligt kategorier

Kommentarerna till *Vasabladets* artikel kännetecknas av språkdiskussionen och den dominerande förekomsten av lokala *vi*-referenser. Utöver den kännslika indelningen i ”vi österbottningar” och ”ni finlandssvenskar i södra Finland” samt ”vi finlandssvenskar” och ”finnarna” visar diagram 8 att *Vasabladets* kommentatorer i hög grad också refererar till nationell gemenskap.

5.3.8 Helsingin Sanomat

Tematiken i kommentarerna till *Helsingin Sanomats* artikel kretsar som nämnt i avsnitt 5.1.8 kring Finlands roll i en nordisk union. Som citerat i avsnitt 5.1.9 framställs en union också som de skandinaviska ländernas sak i vilka språket fungerar som en förenande faktor (HS:13). Efter detta konstaterande fortsätter kommentar 13 med att lyfta fram ytterligare olikheter mellan Finland och Skandinavien:

...”Toinen on kansanvalta, vain Suomessa ja Islannissa kansa valitsee kaiken ylintä valtiojohtoa myöten, epäilen tämän toteutuvan uudessa liittovaltiossa. Kolmas on maantiede, Suomen voi aina uhrata Venäjälle, joten *joutuisimme* taas *taistelemaan itsemme* itsenäisiksi.
Neljänneksi tulee kulttuuriero. *Olemme* oman *onnemme* seppiä, ikinä ei ole länneistä merkittävää apua sodissa tullut.”... (HS:13)⁷¹

De skillnader som skribenten räknar upp, utöver de språkliga, är därmed statsskick, geografisk placering och kultur. Det intressanta i kommentaren är att skribenten både vad gäller geografi och kultur relaterar till Ryssland. Angående den geografiska placeringen förefaller skribenten misstänka att de övriga nordiska länderna skulle ”offra Finland till Ryssland” så att ”vi igen måste kämpa oss fria”. Här används *vi* i en nationell bemärkelse vilket också är fallet i de två senare beläggen där skribenten konstaterar att *vi* är ”vår egen lyckas smed” och att *vi* aldrig i krigen fått ”någon märkbar hjälp från västvärlden”. Skribenten placerar därmed tydligt Finland utanför en nordisk gemenskap genom att påtala Finlands självständighet och självgående genom historien. Samtidigt misstänkliggörs de övriga nordiska länderna som opålitliga. Kommentarskribenten utsätter därmed både de övriga nordiska länderna och Ryssland för andrafiering. Det enda nordiska land som skribenten jämför Finland med är Island som i likhet med Finland är en republik.

En skribent som däremot ställer sig väldigt positivt till ett nordiskt samgående synliggörs i kommentar 6:

”Yhteiset tavoitteet, yhteinen kulttuuri, yhteinen historia.
Tosin kuin EUssa, jossa on Romanian kaltaisia ei-ihan-pohjoismaiden-tasolla olevia maita mukana. Mikä olisi parempi hyvinvointivaltion tulevaisuudelle, kuin 20 miljoonainen sivistynyt tukijoukko? Ei olisi enää pikkuinen Suomi, vaan Euroopan mahtivaltio ajamassa asiaa.” (HS:6)⁷²

⁷¹ I fri översättning: ”Det andra är statsskicket, bara i Finland och Island väljs statsstyrelsen av folket, och jag tvivlar på att detta skulle göras i en ny förbundsstat. Det tredje geografin, Finland kan alltid offras till Ryssland, så att vi igen måste kämpa oss fria. Det fjärde är kulturskillnaden. Vi är vår egen lyckas smed, aldrig har märkbar hjälp kommit från väst i krigen.”

⁷² ”Gemensamma målsättningar, en gemensam kultur och en gemensam historia. I motsats till EU där länder som Rumänien och andra som inte riktigt uppfyller de nordiska ländernas standard” är med. Vad vore bättre för

I motsats till skribenten i kommentar 13 framställer denna kommentator det som den stora fördelen med en nordisk union att Finland inte längre skulle vara det ”lilla landet”. Istället framhäver skribenten att *vi* inom Norden har ”gemensamma målsättningar, en gemensam kultur och en gemensam historia”. Skribenten allierar sig därmed tydligt med en nordisk gemenskap utan att direkt använda sig av pronomenet *vi*. I kommentaren jämför skribenten, som många tidigare, också en nordisk union med en europeisk. Det anmärkningsvärda är att skribenten gör detta genom att ställa nordisk välfärd i relation till EU som också har medlemsländer ”som Rumänien och andra länder som inte riktigt uppfyller de nordiska ländernas standard”. I kommentaren utsätts därmed Rumänien för andrafiering genom att stå som exempel för ”de länder med lägre levnadsstandard inom EU”.

I det sista exemplet jag lyfter fram bland kommentarerna till *Helsingin Sanomats* artikel finns inget direkt ställningstagande till gemenskap. Skribenten målar snarast upp hur en Nordisk förbundsstat kunde se ut genom att konstatera att förbundsstaten skulle höra till EU och Nato, ha danska, svenska eller engelska som förvaltningspråk, ha euro som valuta och så vidare:

...”Liittovaltio kuuluisi EU:hun, joten se olisi liittovaltio liittovaltion sisässä. Pääkaupunki olisi lähellä Euroopan metropoleja ja Brysseliä, siis Kööpenhaminassa. Tanska ja Norja eivät suostu erkaantumaan Natosta, joten koko liittovaltio kuuluisi siihen. Kenties myös Baltian maat ja Islanti kuuluisivat liittovaltioon. Valtakunnan yhteinen hallintokieli olisi tanska, ruotsi tai englanti. Rahana euro. Lipussa olisi varmaankin risti. Helsinki olisi valtakunnan syrjäseudulla sijaitseva maakuntakaupunki.” (HS:18)⁷³

Det som gör kommentaren intressant är att skribenten ger uttryck för tankar om centrum och periferi i Norden. I slutet av kommentaren skriver skribenten att Helsingfors skulle utgöra unionens ”lantliga avkrok”, en formulering som gör Finland till Nordens utkant. Därtill skriver skribenten också att de baltiska länderna och Island ”kanske också skulle vara med” vilket, för det första, tyder på att skribenten inte automatiskt inkluderar Island i Norden. För det andra jämför skribenten Island med de baltiska länderna som tillsammans får exemplifiera perifera områden i Norden som ”bara eventuellt” inkluderas i en nordisk gemenskap. Natomedlemskapet motiverar skribenten med att Danmark och Norge inte går med på att lämna NATO vilket skulle göra alla i unionen till Natomedlemmar. Skribenten

välfärdssamhällets framtid än en 20-miljoners civiliserad stödtrupp? Det skulle inte längre vara lilla Finland, utan Europas maktstat som förde talan.”

⁷³ Förbundsstaten skulle höra till EU så att den vore en förbundsstat inom förbundsstaten. Huvudstaden skulle ligga nära Europas metropoler och Bryssel, alltså i Köpenhamn. Danmark och Norge skulle inte gå med på att lämna Nato, så hela förbundsstaten skulle höra till Nato. Möjligtvis skulle också de baltiska länderna och Island höra till förbundsstaten. Rikets gemensamma statsspråk skulle vara danska, svenska eller engelska. Valutan euro. Flaggan skulle säkert ha ett kors. Helsingfors skulle vara rikets lantliga avkrok.”

framställer följaktligen Danmark och Norge som de tongivande och centrala länderna i Norden som övriga fogar sig efter. Å andra sidan föreslår skribenten också svenska som förvaltningspråk vilket också ger Sverige en maktposition. Sammanfattningsvis påminner bilden, som skribenten målar upp, mycket om både Janfelts (2005:134–135) och Thøgersens och Östmans (2010:113–117) diskussion kring centrum och periferi i Norden där de skandinaviska länderna står i centrum medan Finland och Island står i periferin.

Vi-beläggen i kommentarerna till *Helsingin Sanomats* artikel är sammanlagt 24. Hela 80 % av dessa 24 belägg utgörs av nationella *vi*-korrelat. Den nordiska kategorin representeras av omkring 15 % och den flertydiga av under 5 % men förövrigt får inga av de övriga kategorierna några belägg.

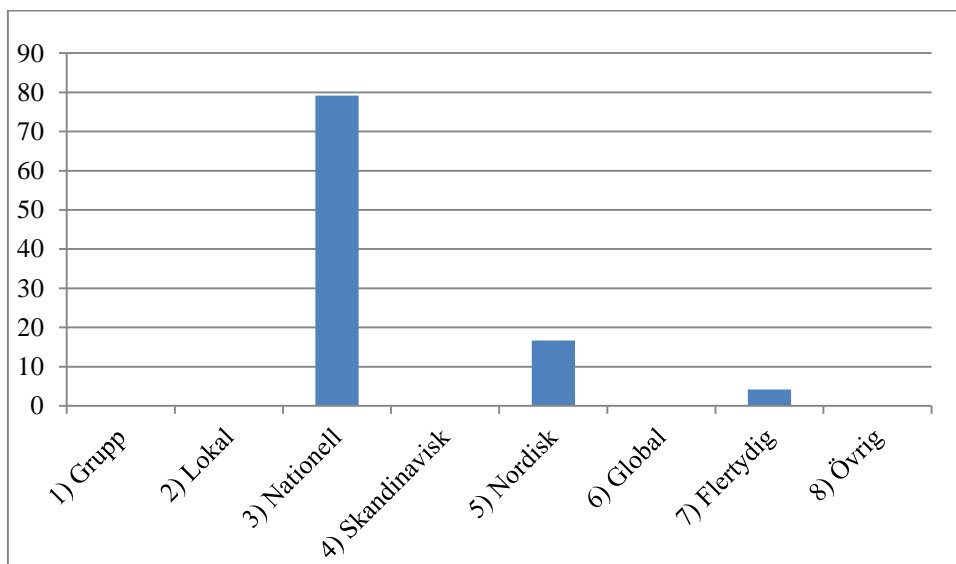

Diagram 9. Fördelningen av HS-kommentarernas 24 *vi*-korrelat enligt kategorier

Utmärkande för kommentarerna till *Helsingin Sanomats* artikel är den starkt dominerande förekomsten av nationella *vi*-korrelat. Som exemplen visar ställs *vi*, likt i kommentarerna i *Hufvudstadsbladet*, i opposition till ”övriga Norden”. I materialöversikten i figur 1 kan man dock se att majoriteten av kommentarerna till *Helsingin Sanomats* artikel ger uttryck för en positiv inställning till en nordisk förbundsstat. Trots detta används *vi* främst i nationell bemärkelse vilket kan tolkas som en diskrepans mellan det explicita och implicita ställningstagandet till Finlands plats i en nordisk union. Explicit uttrycks en positiv inställning till nordisk gemenskap men implicit gör de få *vi*-referenser till ”oss i Norden” att, åtminstone *HS*-skribenterna, inte inkluderar sig i gemenskapen.

5.3.9 Sammanfattning och diskussion

Den kvalitativa analysen ger exempel på både förekomsten av gemenskaper och andrafiering i Norden. Speciellt häpnadsväckande för de belägg av andrafiering som belysts i exemplen är att majoriteten av fallen handlar om nationell andrafiering. Att just den nationella andrafieringen är mest frekvent visar sig både i förekomsten av nationella identiteter i Norden och genom behovet att bekräfta dessa.

Den nationella andrafieringen förekommer både i form av homogenisering och tydligt distansnerande uttalanden och i form av dold andrafiering. Det land som främst utsätts för dold andrafiering i artikelkommentarerna är Island som i upprepade fall ”glöms bort” eller negligeras i framställningen av ”vi i Norden”. Bland länder som utsätts för homogenisering, i kombination med tillskrivning av negativa egenskaper, kan främst Sverige, Norge och Finland lyftas fram. Svenskarna utpekas, framför allt i de danska och norska artikelkommentarerna som både maktgiriga och naiva. Norrmännen framställs som självupptagna och återhållsamma i framför allt de svenska kommentarerna medan Finland framställs som ”för olikt” de övriga nordiska länderna i de danska, norska och svenska kommentarerna. Danskarna utsätts överraskande nog för väldigt få stereotypiseringar. Detta gör att fördelningen av den nationella andrafieringen uppvisar häpnadsväckande likheter med Gundelachs (2000) undersökning av banal nationalism där resultaten visar att vitsar symmetriskt förekommer mellan norrmän och svenskar men asymmetriskt mellan danskar, svenskar och norrmän (2000:114–121). Också vad gäller andrafiering och nationella stereotyper förekommer dessa mellan norrmän och svenskar medan få uttrycks om danskar även om danskarna stereotypiserar andra. Enligt Gundelach (2000:117–121) grundar sig den asymmetriska fördelningen på geografisk placering och närhistoriskt förflutet vilket ger upphov till större behov av vitsar mellan geografiskt och historiskt närliggande nationer. Ur detta perspektiv skulle därmed Danmarks och Islands geografiska och historiska ”avlägsenhet” vara förklaringen till att länderna inte öppet utsätts för nationell andrafiering. Att Island utsätts för dold andrafiering innefattar därtill synen på landets geografiska placering som långt från ”Nordens centrum” vilket bidrar till att landet negligeras. Att Finland ofta beskrivs som olikt övriga Norden förklaras i flera artikelkommentarer bero på de språkliga skillnaderna. Som en ytterligare orsak till Finlands utanförskap lyfts Finlands gemensamma tid med Ryssland fram, vilket flera kommentarskribenter använder som

argument för landets annorlunda mentalitet och kultur i förhållande till övriga Norden. I kommentarer där Finlands olikhet förs fram dras Nordens östgräns därmed ofta vid Finland, vilket gör Finland till ”Nordens utkant”. Som det framgår i kommentarerna till *Hufvudstadsbladet*, *Vasabladet* och *Helsingin Sanomat* är det dock inte enbart en tendens bland de skandinaviska länderna att placera Finland utanför eller i utkanten av gemenskapen, utan denna roll tas också av finländarna själva genom att både ifrågasätta sin plats i Norden och framhäva sin nationella identitet.

Nationell andrafiering är något som inte enbart förekommer inom Norden i artikelkommentarerna. Ett land som i flera kommentarer ges en negativ stämpel är Ryssland. Det faktum att Finland i vissa kommentarer betraktas stå utanför Norden på grund av den gemensamma tiden med Ryssland, tyder i sig på att ryssarna distanseras som annorlunda, främmande och därtill också skrämmande. Framställningen av Ryssland som ett hot förekommer främst bland de svenska och finska artikelkommentarerna, vilket i sig inte är häpnadsväckande i och med relativt närhistoriska krig. I de svenska artikelkommentarerna används dock också det forna Sovjetunionen som jämförelse för att kritisera Norge (DN:22) och i de danska artikelkommentarerna för att kritisera svensk politik (P:13). Sovjet fungerar därmed som en jämförelse för att beskriva de andras, som Elmgren (2008:34) uttrycker det, ”irrationella samhällsordning” i förhållande till den egna förnuftiga.

Utöver nationell andrafiering förekommer också andra former av andrafiering i artikelkommentarerna. Bland exemplen i den kvalitativa analysen kan bland annat framställningen av invandrare som något negativt och oönskat lyftas fram som belägg på detta. I exemplen synliggörs också fall (se JP:13 i avsnitt 5.3.4 och HS:6 i 5.3.8) där nya medlemsländer i EU distanseras som ”sämre länder” som både sänker levnadsstandarden inom EU och dessutom minskar de nordiska ländernas möjlighet att påverka. Utöver detta förekommer ett flertal jämförelser mellan en europeisk och en nordisk union i kommentarerna, i vilka EU ofta framställs som det sämre alternativet eftersom de nordiska ländernas talan inte blir hörd i förhållande till både större och mer inflytelserika länder och i förhållande till det stora antalet länder inom EU i allmänhet. I flera kommentarer framhävs dock fördelarna med en nordisk union både vid sidan av och innanför EU eftersom denna skulle stärka de nordiska ländernas enhet och maktposition. Att enbart stå som separata länder inom EU framställs således som ett hot mot ländernas enskilda och gemensamma existens. Som ett sorts passivt hot mot nordisk enhet framställs också ”vår alltmer globaliserade värld”

i vilken de nordiska länderna aktivt måste värna om sin enhet för att bevara det som Grünbaum (2000:6) kallar ”det omistliga”. Detta kan, som argumenterats i avsnitt 5.1.9, ses som ett tecken på *glokalisering*. Slutligen kan ytterligare det faktum att både självstyrande områden och minoriteter i Norden nästan fullständigt negligeras i artikelkommentarerna ses som dold andrafiering av dessa.

Om man ser på gemenskaperna som kommentarskribenterna refererar till är diagrammen med *vi*-korrelaten talande. I kommentarerna till *DN:s* artiklar samt till *Politikens* och *Jyllands-Postens* artikel är användningen av *vi* i bemärkelsen ”vi i Norden” den vanligaste. Bland kommentarerna till alla de övriga artiklarna, bortsett från *Vasabladets* artikel, är den nationella *vi*-referensen den vanligaste. Ifall man sammanställer *vi*-beläggen i alla artikelkommentarer i samtliga tidningar, vilket jag gjort i diagram 10, kan man se att närmare 40 % av de sammanlagda 252 *vi*-korrelaten, syftar på en nationell gemenskap.

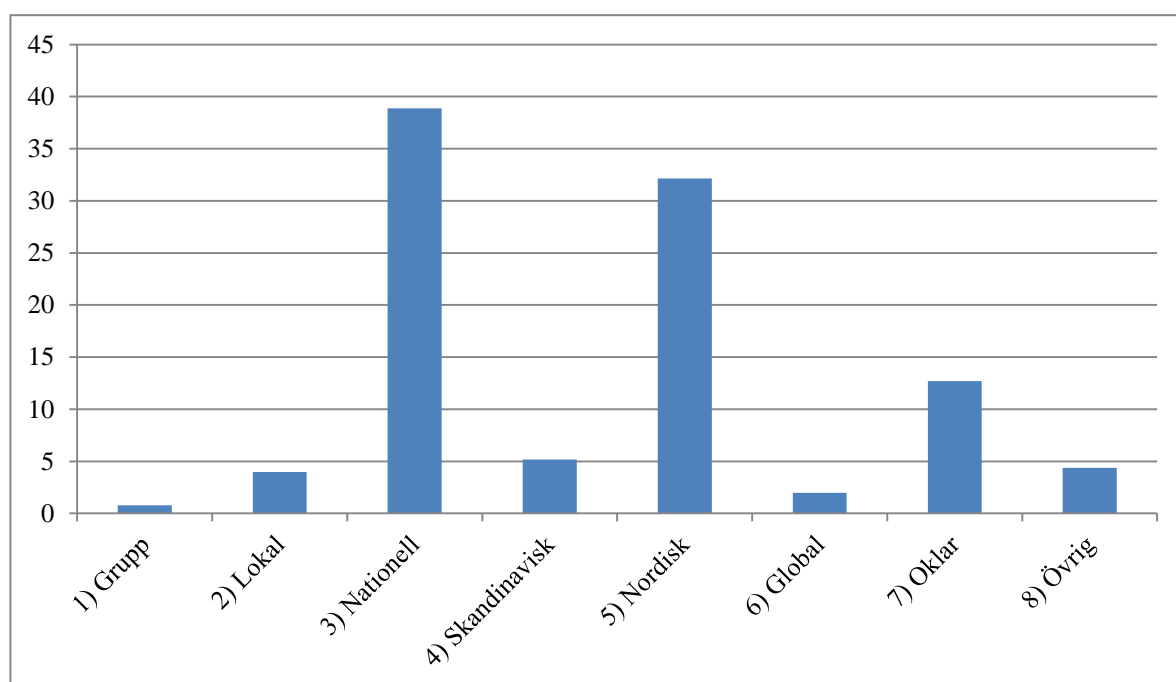

Diagram 10. Fördelningen av 252 *vi*-korrelat enligt kategorier i samtliga artikelkommentarer

Att *vi*-korrelaten som refererar till en nationell gemenskap får flest belägg understryker ytterligare att identifikationen med en nationell gemenskap är stark i Norden. I diagrammet når de nordiska *vi*-korrelaten i sin tur upp till dryga 30 % av de 252 beläggen, vilket visar att identifikationen med en nordisk gemenskap också är hög i förhållande till de övriga sex kategorierna.

När man gör en indelning av *vi*-korrelaten enligt nationalitet kan man konstatera att referenserna till en nordisk gemenskap överlag dominerar i de danska och svenska artikelkommentarerna, medan referenser till en nationell gemenskap kraftigt dominerar i de finländska och norska artikelkommentarerna. Detta resultat visar på ett direkt samband mellan nationens historiska förflutna och identifikationen med gemenskapen. Finland och Norge är båda unga nationer i bemärkelsen att båda länderna fick självständighet först under tidigt 1900-tal (se avsnitt 2.1.1) medan Sverige och Danmark, trots gränsförskjutningar, existerat betydligt längre. Som unga nationer har Finland och Norge därmed, utifrån både Andersons (se kapitel 3.1) och Elmgrens (se avsnitt 3.3.2) resonemang, ett större behov av att befästa sin nationella gemenskap än vad Sverige och Danmark har. Befästandet av gemenskap, eller manifesteringen av gemenskap som Elmgren (2008:30) kallar det, sker därmed genom identifikationen med den nationella gemenskapen som uttrycks genom användningen av *vi* i nationell bemärkelse. Behovet att ”utöva nationalitet” (Elmgren 2008:14–32) är däremot mindre bland danskarna och svenskarna som i högre grad refererar till en nordisk gemenskap i användningen av *vi*.

6. Avslutning

Min studie i föreställd gemenskap och andrafiering i Norden visar att tanken om både en nordisk och nationell identitet är levande idag. Den kvantitativa och kvalitativa analysen av artikelkommentarernas pronomen *vi* och *de* visar därmed att individer i Norden i hög grad identifierar sig med både föreställda gemenskaper i nationell och nordisk bemärkelse. I den nordiska gemenskapen inkluderas huvudsakligen de fem nordiska länderna men studien ger också belägg för alternativa gemenskaper inom Norden som både fungerar i en inkluderande och exkluderande bemärkelse. I en inkluderande bemärkelse är ofta syftningen till en nordisk gemenskap vag och ospecifik i och med att denna på ett allmänt plan lyfter fram argument om ett gemensamt historiskt förflutet, lika natur, mentalitet och samhällsordning. Norden framstår därmed som en idyllisk omistlig gemenskap. I en exkluderande funktion utpekas länder och folk både i och utanför Norden som annorlunda och oönskade vilket i sin tur bäddar för andrafiering. Andrafieringen som avslöjas i artikelkommentarerna är främst av nationellt homogeniserande karaktär och riktar sig mot både länder i och utanför Norden. Inom Norden stereotypiseras svenskar som maktgiriga och naiva, norrmän som självupptagna och återhållsamma och finländare som allmänt annorlunda. Island utsätts i flera fall för dold andrafiering genom att helt försummas i diskussionen om en nordisk förbundsstat. Utom Norden är det framför allt Ryssland som framställs som både annorlunda och hotfullt vilket gör att Nordens gränser ofta dras vid Finlands östgräns. Som potentiella hot mot en nordisk gemenskap framställs därmed också Ryssland tillsammans med andra stormakter som USA. EU-medlemskap lyfts i flera artikelkommentarer också fram som både en maktreducerande och en splittrande faktor i de nordiska länderna. EU får dessutom tillsammans med världen exemplifiera en ökad globalisering som de nordiska länderna måste vara medvetna om för att bevara sin gemenskap, vilket tydligt uttrycks som eftersträvarsvärt i majoriteten av artikelkommentarerna.

I relation till tidigare forskning bekräftar också min studie bilden av Norden som en föreställd gemenskap. Speciellt tydligt framkommer detta i de direkta kopplingarna som kan dras mellan resultaten i min studie och Thøgersens och Östmans (2010) modell för det nordiska projektet. Särskilt framträdande visar sig den första och fjärde fasen i det nordiska projektet i resultatet i och med att både tanken om en nordisk guldålder och det nordiska som det lokala i det globala får belägg i min studie. I perspektivet på Norden etablerar sig speciellt Danmark,

Sverige och Norge som Nordens centrum i och med att de i de flesta kommentarer ingår som självklara länder i en nordisk gemenskap. Således är det, liksom under nordismen (Janfelt 2005:134–135), fortsättningsvis denna treklöver som är tongivande för den nordiska gemenskapen. Men liksom Thøgersens och Östmans (2010:113–117) undersökning visar, åskådliggör också min studie att det inte enbart är de skandinaviska länderna som själva placerar sig i Nordens mitt utan också Finland och Island som sällar sig till denna syn och placerar sig själva utanför den nordiska gemenskapen. I den kvalitativa undersökningen uppvisas flera belegg på hur finländska skribenter uttrycker en tveksamhet till sin plats i en nordisk gemenskap.

Denna studie analyserar i detalj endast de trettio första artikelkommentarer till nio artiklar i åtta nordiska dagstidningar som behandlar Gunnar Wetterbergs förslag att förena de nordiska länderna i en förbundsstat. För att ytterligare öka undersökningens reliabilitet kunde materialet vinna på att utökas både vad gäller antalet artiklar och kommentarer. Fokus ligger här på Skandinavien med Finland som utomskandinaviskt perspektiv men ett förslag till fortsatt forskning är att också inkludera isländska, grönländska, färöiska, åländska och varför inte exempelvis samiska och kvänska artikelkommentarer i materialet.

Litteraturförteckning

- Alanne, Kaisa & Hoyer, Karin 2008: *Teckenspråkiga och teckenspråkigas ställning i Norden 2008*. Forskningscentralen för de inhemska språken. Helsingfors. Som pdf: http://www.kotus.fi/files/1242/Kokous_36-231008_tekstiliite_5.pdf
- Anderson, Benedict 1996: *Föreställd gemenskap. Reflektioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Diados. Göteborg. [I original 1991 *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread on Nationalism*. Verso. London.]
- Andersson, Erik; Hellberg, Staffan & Teleman, Ulf 1999: *Svenska Akademiens grammatik 2 Ord*. Svenska Akademien. Stockholm.
- Beauvoir, Simone de 1949: *Le deuxième sexe*. Gallimard. Paris.
- Becker-Christensen, Christian & Widell, Peter 2008: *Nudansk Grammatik*. Politikens Forlag. Köpenhamn.
- Berg, Janne 2010: *Artikelkommentarer som demokratiska samtal. En studie av kommentarer till nyhetsartiklar på webben*. Avhandling pro gradu. Institutionen för samhällsvetenskaper. Åbo Akademi. Vasa.
- Bergman-Claeson 1994: *Vi svenskar, vi människor och bomben. En semantisk analys av identifikationsramar och fiendebilder i pressdebatten om svenskt atomvapen 1952–1959*. Institutionen för nordiska språk. Uppsala universitet.
- Bergström, Annika 2008: "The Reluctant Audience: Online Participation in the Swedish Journalistic Context." *Westminster Papers in Communication and Culture* 5:2. S. 60–79. Som pdf: http://www.westminster.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0012/20019/005WPCC-Vol5-No2-Annika_Bergstrom.pdf
- Billig, Michael 1995: *Banal Nationalism*. Sage. London.
- Björkman, Jenny; Fjæstad Björn & Harvard, Jonas 2011/2012: *Ett Nordiskt rum – historiska och framtida gemenskaper från Baltikum till Barents hav*. Riksbankens jubileumsfonds årsbok. Stockholm.
- Butler, Judith 1990: *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. Routledge. New York.
- Coupland, Nikolas 2010: "Other" representation". I: Jaspers, Jürgen; Östman, Jan-Ola & Verschueren, Jef (red.) *Society and Language Use*. John Benjamins Publishing. University of Antwerp/University of Helsinki. S. 241–260.

Delsing, Lars-Olof & Lundin Åkersson, Katarina 2005: *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn.

Einarsson, Jan 2009: *Språksociologi*. Studentlitteratur. Lund.

Elmeroth, Elisabeth 2008: *Etnisk maktordning i skola och samhälle*. Studentlitteratur. Lund.

Elmgren, Ainur 2008: *Den allrakäraste fienden. Svenska stereotyper i finländsk press 1918–1939*. Sekel. Lund.

Engblom, Charlotte 2004: *Samtal, identitet och positionering. Ungdomars interaktion i en mångkulturell miljö*. Almqvist & Wiksell International. Stockholm.

Faarlund, Jan Terje; Lie, Svein & Vannebo, Kjell Ivar 2006: *Norsk referansegrammatik*. Universitetsforlaget. Oslo.

Gundelach, Peter 2000: "Joking Relationships and National Identity in Scandinavia". I: *Acta Sociologica* 43. Sage. London. S. 113–122.

Gustafsson, Harald 2007: *Nordens historia. En europeisk region under 1200 år*. Studentlitteratur. Lund.

Grünbaum, Catharina 2000: *Nordisk språkförståelse – att ha och mista*. Nordisk språgråd. Voksenåsen. Som pdf: <http://www.nordisk-sprakrad.no/DET-OMIS.PDF>

Grünbaum, Catharina & Reuter, Mikael 2009: *Att förstå varandra i Norden*. Nordiska ministerrådet. Nordens institut i Finland. Helsingfors.

Götz, Norbert 2011/2012: "Med kartan som vägvisare i Norden". I: Björkman, Jenny; Fjæstad Björn & Harvard, Jonas (red.) *Ett Nordiskt rum – historiska och framtida gemenskaper från Baltikum till Barents hav*. Riksbankens jubileumsfonds årsbok. Stockholm. S. 37–57.

Hakulinen, Auli; Vilkuna, Maria; Korhonen, Riitta; Koivisto, Vesa; Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2010: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Hall, Stuart 2003: *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage. London.

Hanell, Linnea 2010: "Vilka vi?" *Språktidningen* juni 2010. S. 54–57.

Harvard, Jonas 2011/2012: "Det nya Norden – hårt eller mjukt?" I: Björkman, Jenny; Fjæstad Björn & Harvard, Jonas (red.) *Ett Nordiskt rum – historiska och framtida gemenskaper från Baltikum till Barents hav*. Riksbankens jubileumsfonds årsbok. Stockholm. S. 11–26.

Hilson, Mary 2008: *The Nordic Model. Scandinavia since 1945*. Reaction Books. London.

Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin 2006: *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Hallgren & Fallgren. Uppsala.

Huss, Leena & Lindgren, Anna-Riitta 1999: "Scandinavia". I: Fishman, Joshua A. (red.) *Language & Ethnic Identity*. Oxford University Press. Oxford. S. 299–318.

Häkkinen, Kaisa 2005: "Finska". I: Sletten, Iben Stampe (red.) 2005: *Nordens språk med rötter och fötter*. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn. S. 75–95.

Jalvings, Mikael 2011: *Absolut Sverige. En rejse i tavshedens rige*. Jyllands-Postens forlag. Köpenhamn.

Janfelt, Monica 2005: *Att leva i den bästa av världar. Föreningarna Nordens syn på Norden 1919–1933*. Carlsson bokförlag. Stockholm.

Josephson, Olle 2009: "Språkpolitiska konsekvenser av importordsprojektet". I: *Språk i Norden 2009. Tema: Språkpolitik och språkattityder*. Nordiska ministerrådet. Helsingfors. S. 183–195.

Karlsson, Anna-Malin 2004: "Vad vill vi att kunden ska köpa? En diskursanalytisk studie av identifikationsmöjligheter i texter för butiksanställda". I: *Språk & stil*. Tidsskrift för svensk språkforskning 14. S. 63–88.

Lindgren, Birgitta 2005: "Språkpolitiska initiativ och utspel i Norden". I: *Språk i Norden 2005*. Novus Forlag. Oslo. S. 23–48.

Lindström, Jan 1993: "Ego- och sociocentricitet i tal och skrift" I: *Språk & stil*. Tidsskrift för svensk språkforskning 3. S. 57–76.

Mattfolk, Leila 2011a: *Finlandssvenska åsikter och attityder till modern språkpåverkan*. [Nordica Helsingiensia 26] Nordica. Helsingfors universitet.

Mattfolk, Leila 2011b: *Attityder till det globala i det lokala. Finlandssvenskar om importord*. Novus Forlag. Oslo.

Maurud, Øivind 1976: *Nabospråksförståelse i Skandinavien. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. [Nordisk utredningsserie 13] Nordiska rådet. Stockholm.

Nordens hus och institut 2010. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn.

Nordman, Lieselott 2009: *Lagöversättning som process och produkt. Revideringar och institutioner vid lagöversättning till svenska i Finland*. [Nordica Helsingiensia 16] Nordica. Helsingfors universitet.

Pickering, Michael 2001: *Stereotyping. The Politics of Representation*. Palgrave. London.

Said, Edward W. 2002: *Orientalism*. Ordfront. Stockholm. [I original 1978: *Orientalism*. Pantheon Books. New York.]

Ščerbinskis, Valters 2011/2012: "Letterna i Nordens spegel". I: Björkman, Jenny; Fjæstad Björn & Harvard, Jonas (red.) *Ett Nordiskt rum – historiska och framtida gemenskaper från Baltikum till Barents hav*. Riksbankens jubileumsfonds årsbok. Stockholm. S. 127–135.

Stråth, Bo & Sørensen, Øystein (red.) 1997: *The Cultural Construction of Norden*. Scandinavian University Press. Oslo.

Sundström Lena 2009: *Världens lyckligaste folk: en bok om Danmark*. Leopard. Stockholm.

Svonni, Mikael 2005: "Samiska språk". I: Sletten, Iben Stampe (red.) 2005: *Nordens språk med rötter och fötter*. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn. S. 97–111.

Torp, Arne 2005: "Nordiska språk i forntid och nutid" I: Sletten, Iben Stampe (red.) 2005: *Nordens språk med rötter och fötter*. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn. S. 19–74.

Thøgersen & Östman 2010: "Language attitudes and ideology of the Nordic". *International Journal of the Sociology of Language* 204. S. 97–127.

Tägil, Sven (red) 1995: *Ethnicity and Nation Building in the Nordic World*. Hurst. London.

Wetterberg, Gunnar 2010: *Förbundsstaten Norden*. Nordiska ministerrådet. Köpenhamn.

Østergård 1997: "The Geopolitics of Nordic Identity – From Composite States to Nation States". I: Stråth, Bo & Sørensen, Øystein (red.) *The Cultural Construction of Norden*. Scandinavian University Press. Oslo. S. 25–71.

Östman, Jan-Ola 2004: "Extended locality". *PIC-Bulletin* 7. S. 91–92.

Östman, Jan-Ola 2005: "Om teckenspråk, teckenspråkiga och minoriteter". I: Östman, Jan-Ola (red.) *FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk*. [Nordica Helsingiensia 4] Nordica. Helsingfors universitet. S. 9–19.

Östman, Jan-Ola 2011: "Language contact in the North of Europe". I: Kortmann, Bernd & van der Auwera Johan (red.) *The languages and linguistics of Europe: A comprehensive guide*. De Gruyter Mouton. Berlin. S. 359–380.

Elektroniska källor

Deklaration om nordisk språkpolitik

http://www.norden.org/da/publikationer/publikationer/2007-746/at_download/publicationfile
(hämtat 25.01.2012)

Föreningen Norden Sverige www.norden.se

Föreningarna Nordens förbund <http://www.fnf.se/> (hämtat 05.03.2012)

Nordisk sprogkoordination <http://www.nordisksprogkoordination.org/> (hämtat 25.01.2012)

Nordisk språkkampanj <http://www.nordisksprakkampanj.org/> (hämtat 25.01.2012)

Nordiska rådet och ministerrådet <http://www.norden.org/sv/>

Nordens institut i Finland <http://www.nifin.fi/sv/>

Pohjola-Norden http://www.pohjola-norden.fi/se/nordiskt_samarbete/nordenforeningarna/?id=367 (hämtat 26.01.2012)

Projektbeskrivning av importordsprojektet <http://www.nord.helsinki.fi/importord/projekt.htm>
(hämtat 19.02.2012)

Sanoma <http://www.sanoma.fi/tietoa-sanomasta/sanoma-news/sanoma-news-lyhyesti> (hämtat 21.02.2012)

Svenska Akademiens ordbok <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> (hämtat 01.02.2012)

Svenska akademikers centralorganisation <http://www.saco.se/Kontakter/Gunnar-Wetterberg/>
(hämtat 14.01.2012)

Språklagen i Norge <http://www.lovdato.no/all/nl-19800411-005.html> (hämtat 04.12.2011)

Språklagen i Finland <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423> (hämtat 04.12.2011)

Språkrådet <http://www.sprakradet.se/2024> (hämtat 25.01.2012)

Utbildningsstyrelsen, Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004
<http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf> (hämtat 01.02.2011)

Vetamix http://vetamix.net/video/debatten-om-pakoruotsi-g%C3%A5r-het_4904 (hämtat 01.02.2012)

World atlas of language structures <http://wals.info/> (hämtat 23.02.2012)

Bilaga 1: Materialförteckning

Webbkommentarer enligt land, tidning och artikel

DANMARK

Jyllands-Posten

27.10.2009 "Forslag: Margrethe som regent for Norden"

<http://jp.dk/udland/europa/article1864311.ece> (hämtat 30.04.2011)

Politiken

31.10.2010 "Historiker: Danmark skal være en delstat i Norden"

<http://politiken.dk/debat/ECE1098056/historiker-danmark-skal-vaere-en-delstat-i-norden/> (hämtat 30.04.2011)

FINLAND

Hufvudstadsbladet

27.10.2009 "DN-debatt: Slå ihop de nordiska länderna"

<http://hbl.fi/nyheter/2009-10-27/dn-debatt-sla-ihop-de-nordiska-landerna> (hämtat 30.04.2011)

Vasabladet

02.12.2009 "Vapaavuori: "Finlandssvenskan huvudspråk i nordisk union""

<http://www.vasabladet.fi/Story/?linkID=94638> (hämtat 30.04.2011)

Helsingin Sanomat

29.10.2010 "Kysely: Pohjoismaiden yhdistämisellä yli 40 prosentin tuki"

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Kysely+Pohjoismaiden+yhdist%C3%A4misell%C3%A4+yli+40+prosentin+tuki/1135261270515> (hämtat 03.09.2011)

NORGE

Dagbladet

01.11.2010 "Drømmer om Nordens forente stater innen 20 år"

<http://www.dagbladet.no/2010/11/01/nyheter/norden/union/14103376/> (hämtat 30.04.2011)

SVERIGE

Aftonbladet

27.10.2009 "Drottning Margrethe nordisk regent"

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article12065925.ab> (hämtat 30.04.2011)

Dagens Nyheter

26.10.2009 "De fem nordiska länderna bör gå ihop i en ny union"

<http://www.dn.se/debatt/de-fem-nordiska-landerna-bor-ga-ihop-i-en-ny-union> (hämtat 30.04.2011)

12.12.2009 "Historisk möjlighet att skapa en ny nordisk union"

<http://www.dn.se/debatt/historisk-mojlighet-att-skapa-en-ny-nordisk-union> (hämtat 30.04.2011)